



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H

Fra

Vallekilde Folkehøjskole

25



Udgivet af Poul Hansen

september-1918

Statens pædagogiske Skoleforvaltning
København

Forbandede Revindet
med reelig. Lektur

Fra *h. v. t. g.*

Vallekilde Folkehøjskole

25



Udgivet af Poul Hansen

september-1918

Meddelelser.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år den tredje søndag i juli. Det begynder om formiddagen med gudstjeneste i Korskirken.

Efterårs mødet 1919 er bestemt til at afholdes i de fire dage søndag—onsdag d. 21.—24. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe tæpper (el. sængklæder) og håndklæder.

De tidligere årgange af »Fra Vallekilde folkehøjskole« er udsolgte med undtagelse af nr. 21 og 24. Disse årgange kan fås imod til højskolelærer Valdemar Bennike at fremsende 75 øre + 5 øre i postpenge. Ligeledes fås samme steds — mod fremsendelse af 50 øre + 5 øre i postpenge — en gengivelse af Viggo Pedersens tegning: »Ernst Trier taler«.

Hos undertegnede fås:

Ingeborg Trier Hansen af Poul Hansen 75 øre.

Ligeledes hos undertegnede så vel som hos enhver boghandler fås:
25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I. 1 kr.

do. do. do. II. 75 øre.

Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i

udvalg ved Poul Hansen 1 kr.

Ernst Trier og Marie Abel, En brevveksling ved Poul

Hansen 3 kr. 85 øre.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 1 kr. (for hver krone indtegnet årsbidrag, tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da i løbet af novbr. eller decbr. af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning, som betales af modtageren. Forandring af adresser må mældes til kassereren inden hvert års 1ste oktbr.

Poul Hansen.

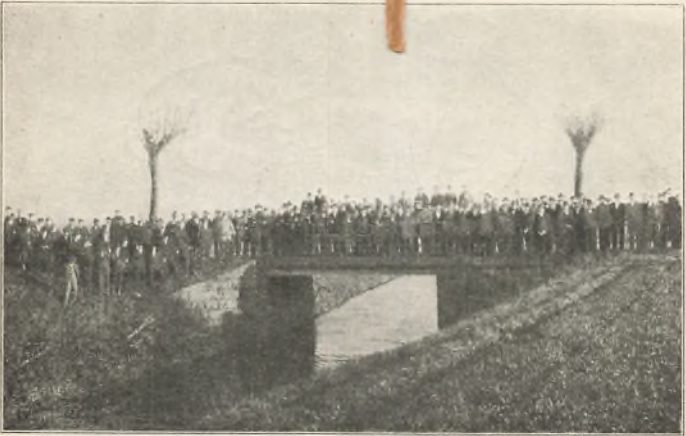


Fra Vallekilde folkehøjskole.

For vort lille årsskrift er dette år et jubelår, det er 25 årgang, som i år sendes ud. Det er således vist det ældste af alle sådanne årsskrifter.

Egentlig burde dette jubelnummer derfor have været større og rigere udstyret end noget tidligere; men forholdene i bogverdenen er ikke gunstige for den slags foretagender. Tvært imod. Årsskriftet vil i år fremkomme i formindsket størrelse. Priserne på papir og trykning er nemlig steget i en sådan grad, at enten må prisen på bogen forhøjes, eller også må bogen selv formindskes. Jeg har valgt det sidste; om dette er rigtigt, skal jeg ikke indlade mig på at afgøre.

De vanskelige ernæringsforhold gør efterhånden højskolearbejdet yderst besværligt på bospisingens område. Trist er det at skulle anvende så meget af ens bedste kraft udelukkende på den opgave at skaffe eleverne mad; og mangen en gang kan opgaven endda dårlig løses således, at én selv kan blive til freds dermed. Og der er jo endnu ingen udsigt til bedring i tilstanden. Vanskeligt er det om vinteren; om sommeren kan „havesagerne“ jo bøde en del på, hvad ellers mangler.



På vej til Vejrhøj. Broen over landvandskanalen.

Den store arbejdsløshed i byerne om vinteren kan undertiden også i sine yderste små bølgeringe mærkes på højskolen, idet én og anden af byens unge når her til, én af dem, som ellers næppe vilde have funden vej herud. Større betydning har denne sag dog ikke havt.



Den faldne „Kongebøg“ i Vejrhøjsskoven.



Ved Vejrhøj.

Den store sikringsstyrke holder fremdeles vinterskolens antal lavere nede end tidligere, hvorimod tilgangen til sommerskolen snarere må siges at være i stigning.

Skoleåret har ellers gået sin rolige gang.

En uges tid efter vinterskolens begyndelse var vi



Brudeparret Ingeborg og Valdemar Nielsen.

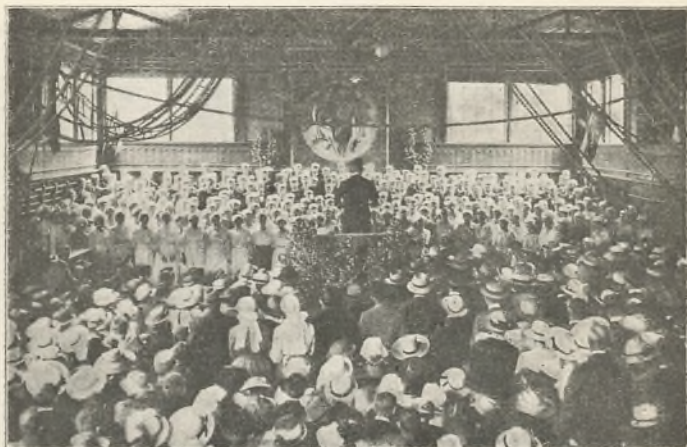


Vognparken ved Vejrhøjsskoven i maj.

som sædvanlig en tur til Vejrhøj og Dragsholm. Ved opstigningen ad de dejlige, slyngede skovstier gennem „Vejrhøjsskoven“ opdagedes pludselig, at den mægtige „Kongebøg“ af stormene var væltet og nu lå dér på jorden med de vældige grene knust langs undersiden af stammen.



Dragsholm set fra haven.



Fra sangerfesten, 2. juni 1918.

Eleverne skulde naturligvis benytte den nemme lejlighed til at komme til tops i den gamle kæmpe, og mens de nu sad dér, blev omstående billede taget.

Af større møder kan bl. a. for vintertiden nævnes „kirkemøderne“, som i regelen afholdes en gang månedlig i Korskirken.



På vej til Skarritsø I.



På vej til Skarritsø II.

Onsdag den 17. april havde vi den glæde at kunne fejre brylluppet mellem to af vore yngre medhjælpere og gode venner, højskolelærer Valdemar Nielsen og lærerinde her ved skolen frk. Ingeborg Helveg, datter af vor tidligere præst her i valgmenigheden.

Gæsterne ankom dels aftenen forud og dels om



Skarritsø.



Ved Skarritsø I.

formiddagen. Vielsen foregik klokken 2 $\frac{1}{2}$ i Korskirken ved pastor Fønnesbech-Wulff.

Mange gode venner hjalp til at gøre dagen smuk og festlig for dem, kun savnedes Valdemar Niensens forældre „derovre fra“. De havde ikke fra Als kunnet få pas til at rejse herover til deres søns højtid.



Ved Skarritsø II.



Vejen ind til skolen.

Valdemar Nielsen fik i efteråret 1917 en meget ind-



Mathilde Madsen.

trængende opfordring til at overtage ledelsen af skolehjemmet i Grevelejren. Han turde ikke sidde den overhørig, og tog da mod kaldet. Følgen heraf blev den, at han måtte fratræde sin gerning her ved højskolen til nvbr. 1917.

I hans sted fik vi Ejvind Olsen, søn af billedskærer Hans Olsen her af Vallekilde.

I stedet for Rasmus Skriver, der efter sit bryllup tiltrådte en plads som lærer i Nykøbing på Mors, fik vi

til den kommende vinter cand. phil. Anker Jensen hertil som lærer.

I sommer har vi som afløsere for brudeparret af 17. april havt to lærerinder, Sigrid Clausen og Ane Marie Hansen.

Menighedsrådene for Odsherred har i de senere år havt for skik hvert forår at afholde et fælles forhandlingsmøde, hvortil der også var adgang for offent-



Karen Nielsen.



Fotograf Holger Nielsen.

ligheden. Disse møder har skiftevis funden sted på Fårevejle og Vallekilde højskoler. I år var det vor tur, og den 30. maj var mødets dag. Skolens elever deltog.

Dr. phil. L. Moltesen holdt efter opfordring et indledningsforedrag om forholdet mellem det nationale og det kristelige. Foredraget efterfulgtes af en livlig forhandling, hvori mange af de tilstedeværende deltog.

Den næstfølgende søndag, 2. juni, formede sig som en usædvanlig skøn festdag. Rundt omkring i Holbæk amt findes der en del sangforeninger, der hvert år

samles til en stor fælles sangfest under ledelse af lærer Kofod i Hagested. I år havde man henvendt sig til Vallekilde højskole om plads til festen på ovennævnte dag. Dette var gået i orden, og de betydelige forberedelser, blandt andet med at lave dirigentplads og „skrå brædder“ til de omtr. 300 sangere, var af stedlige håndværkere udført.

Nu blev sidste hånd lagt på værket ved udsmykningen med „blomsterkoste“, kranse og flag, så da generalprøven kl. 1 begyndte, dannede gymnastiksalen en værdig ramme om alle de „hvide sangerhuer“.

Efter den halvanden time lange generalprøve holdtes hvil med forfriskninger, til den egentlige fest kl. 4 skulde begynde.

Folk var strømmet til i den grad, at det var plat umuligt at komme ind i salen. Vist op imod halvandet tusende mennesker var forsamlet i og omkring gymnastikhuset, da sangens første toner lød. Men heldigvis kunde man i det dejlige skærsommervejr næsten høre lige så godt udenfor som inde.

Efter at første del af sangene var sunget, holdt jeg et lille foredrag, hvorefter det mægtige sangkor atter tog fat og foredrog sidste del af sine smukke sange.

Det var både en smuk og stemningsrig fest af en art, som vi ikke før har haft lejlighed til at dyrke her i Vallekilde.

At den store sangerfest i år fandt sted her, skyldtes vel hovedsagelig fotograf Holger Nielsen her i Vallekilde. Som leder af den stedlige sangforening her i sognet måtte han optræde som en slags mellemmand mellem amtsforeningen og højskolen.

Eleverne fra de sidste vintre vil kende ham som leder af skolens sangforening.

I det hele taget har søskendeparret Karen og Holger Nielsen i de senere år ydet en meget værdifuld

hjælp til at få vore søndagsaftener eller anden festlig stund til at gå på en god og fornøjelig måde, idet de altid er rede til med deres smukke sang og musik at live op. Og dette gælder da særlig for vinterskolens vedkommende, hvor vi jo ikke har sommerens „Hyttesang“.

Den 5. juni havde vi som sædvanlig en lille stedlig grundlovsfest, hvor højskolelærer Vilhelm Larsen og professor H. C. Frederiksen talte, og højskolens sangforening lod sine flerstemmige sange tone.

Også elevmødet „den tredie søndag i juli“ var foruden at være godt besøgt både hyggeligt og festligt trods en tordenbyge midt på eftermiddagen.

Vore udflugter til Vejrhøj-Dragsholm og til Skarritsø foretoges i det skønneste vejr og i den herligste stemning.

Men den største — og uden sammenligning vigtigste — begivenhed i årets løb for Vallekilde folkehøjskole var dog min søster Marens sygeleje og påfølgende død. Vinterskolens elever fik ikke taget afsked med hende, og pigerne fik hende slet ikke at se men fik derimod lejlighed til at deltage i højtiden ved hendes jordefærd. Med hende er en ædel kraft, en trofast arbejder trådt ud af vor kreds. Få hjerter har slået varmere for den gerning, her blev øvet, end hendes.

Vi takker hende og — vi savner hende.

En times tid efter at Marens kiste var bleven indsat i ligkapellet i Vallekilde, åbnedes døren atter, og en anden kiste blev sat ind ved siden af hendes. Denne sidste var Mathilde Madsens.

Mathilde havde samtidig med Maren været lærerinde her ved højskolen i flere somre. Hun var en usædvanlig dygtig lærerinde med en indgående og omhyggelig uddannelse. Hendes glimrende ævner til at

undervise var desuden forenet med en brændende lyst til lærergerningen blandt de unge. Hun var af fødsel Vestjyde, havde som ung pige været på Vallekilde, men hendes uddannelse til lærerinde havde hovedsagelig foregået på den udvidede højskole i Askov.

Det var usigelig tungt at se denne ævnerige kvinde lidt efter lidt standses i sin gerning af en langsom, snigende sygdom, der trods al modstand efterhånden nedbrød alle hendes kræfter og skilte hende fra hendes kære arbejde. Hun faldt dog ikke sammen under den tunge prøvelse, men bevarede sin livstrang og sin glæde over livet til det sidste. Hendes kristne tro stod sin prøve.

De sidste af hendes svaghedsår henlevede Mathilde hos sin søster og svoger i Lundgård i Hørve.

Hun jordedes på valgmenighedens kirkegård her den 19. juni.

Fra 4. til 9. avg. havde vi en skare på omtr. 60 unge kvinder (K. F. U. K.) fra Skovshoved og omegn herude i en slags „sommerlejr“. Skolens lærere holdt foredrag og oplæsning tre gange daglig; men mellem-tiden blev brugt enten til hvile eller til udflugter, til leg, sang og musik og andet lignende.

Det var nogle ejendommelig hyggelige dage.

Senere fra den 12. til den 19. samme måned havde vi atter et hold „8 dage på højskole“. Deltagernes antal var i år betydelig større end tidligere, i alt 141.

Dagene gik omtrent på samme måde som for de unge piger, kun at der også en enkelt aften var forhandling.

De fleste deltagere var fra København; 6 var fra Sverige, 1 fra Norge, 1 fra Island; de øvrige var spredt omkring fra hele landet. Vi vænner bestandig at få flere af vore tidligere, nu ældre og måske gifte elever med som deltagere i denne ejendommelige højskoleuge.

Gid de snart måtte vise sig! Jeg tror ikke, de vil komme til at fortryde derpå! Meget af det bedste fra den tidligere højskoletid vil atter her træde dem lyslevende i møde.

Derimod har vort efterårsmøde en hel anden karakter. Det er årets største og talrigste møde. Det varer i fire dage, og til dette møde stævner vi hjem til os mange gode røster derude fra, så folk her på egnen kan få dem at høre uden lange og bekostelige rejser derhen, hvor de ellers plejer at lyde til dagligt brug. Der kommer dog også blandt mødedeltagerne foruden egnens folk mange liggende gæster anden steds fra og fylder op i elevkamrene.

Povl Hansen.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole

i de to halvår:	1917— 1918	1918
Under 18 år var	2	13
Mellem 18 og 25 år var	165	194
Over 25 år var	24	24
Fra købstæder var	13	26
Børn af gårdmænd	80	122
— - husmænd	49	45
— - arbejdere og indsiddere	8	8
— - håndværkere	31	26
— - handlende	6	5
— - lærere, embedsmænd o. l.	5	12
— - andre	12	13
På Vallekilde højskole har før været	11	4
— andre højskoler — —	3	12
Fra Sjælland var	63	55
— Fyn —	14	18
— de mindre øer —	19	17
— Jylland —	91	134
— Færøerne —	2	1
— Island —	1	„
— Sverige —	„	4
— Norge —	1	2
Lærlinger i alt:	191	231

Ved sommerskolens slutning 1918.

Lær os at virke og gøre gavn!
 Hjælp os at glædes, trods sorg og savn,
 stole så fast på himlens havn!

Barndomshjem, det varme, trygge,
 der, hvor tillid gør os god,
 er en styrke for os alle,
 inderst set vort væsens rod.

Faders stærke hånd og hjærte,
 moders milde, tyste ord
 vil, hvordan sig livet former,
 altid følge os på jord.

Men i alle er en Længsel
 mod det store, mod det ny. —
 Sommerfugl af puppen flyver,
 svinger sig med lyst mod sky.

Alle længes vi mod livet,
 mod de stærke strømme ud,
 at der skyde kan på stammen
 livsensfriske, unge skud!

Lykkelig er hver, som samler
 kræfter af den stærke flod,
 som fra folkeåndens kilder
 rinder mildt med håb og mod.

Alt det lyse, som I lærte,
 alt det dybe, som I drak
 ind i jeres sind og sjæle, —
 gem det glad med tro og tak.

Da vil livet altid skinne, —
 om end skyer vælder frem, —
 da vil I med løftet pande
 vandre trygt mod lysets hjem.

Bodil Lange.



**Nogle minderuner
om min søster Maren**

af Povl Hansen.

Min søster, Maren Erikke Hansen, fødtes den 5. maj 1865 som yngste barn i den søskendflokk, der før hendes ankomst bestod af fire drenge. Hun var et elskeligt barn af en egen stille livlighed.

Tidlig blev hun hjemmets glæde og lyst. Det lille lyslokkede barn med det glade smil og det friske sind bragte munterhed og glæde med sig, hvor hun gik, og det er vist et spørgsmål, hvem der satte hende højest, forældre, brødre, farbror Rasmus eller husets piger. Blev hun end måske nok lidt forkælet, så fristede det hende dog aldrig til herskesyge eller luner. I forhold til sin alder kom hun tidlig til at tage del i alt, hvad der bevægede sig hos os ældre, og det udviklede og modnede hende tidligt.

Blandt hendes bedste og kæreste venner regnede

hun bøgerne. Ingen havde nogen sinde lært hende at læse, men ved at overvære de ældre brødres læseøvelser opdagedes det en skønne dag, at hun kunde læse trods nogen af os. Mest holdt hun sig til skønlitteraturen; men i den blev hun efterhånden så godt hjemme som kun få andre i hendes omgangskreds. Vel havde hun ikke nogen vejledning til sin læsning, men hendes sunde sans lærte hende snart at skelne avnerne fra hveden og at holde sig til den sidste.

Læsning vedblev alle hendes livsdage at være hendes kæreste syssel; derfra hentede hun oplysning og bestandig ny indtryk, ligesom også hendes tankeliv derved berigedes, og hendes åndelige synskreds udvidedes.

Den sjælsdannelse, hun gennem sin flittige omgang med de gode bøger lidt efter lidt erhvervede sig, gjorde samtalerne med hende så berigende.

Hun var dog mindst af alt en „blåstrømpe“ eller blot et bogmenneske. Dertil levede hun altfor stærkt med i det rige, levende menneskeliv, der rørte sig i og om hende.

Også her var hun tidlig kommen med. Og hun glemte aldrig, i hvor stor en gæld hun her stod til vor lille friskole og den mand, som i den styrede hendes og så mange andres små barnefødder de første usikre skridt frem ad livets vej. Knud Rasmussen besad sjældne ævner i den retning, og vi er med hende mange, der priser vor lykke over, at vi kom under hans rige og forædlende påvirkning. Var der end dem, der kunde have ført os videre i de almindelige skolefærdigheder og -kundskaber, så var der visselig få, der kom op ved siden af ham, når det gjaldt om at danne barnesjælen i *hans* billede, hvori den er skabt.

En af de første dage, hun havde været i skole, udtalte hun ved hjemkomsten sin barnlige (men store)

forundring over, at hun nu havde truffet et menneske, der havde et par øjne, næsten lige så milde som mors. Det menneske var friskolelæreren.

Fra friskolen gik vejen for hende som for hendes ældre søskende ganske naturlig og som af sig selv ind under Vilhelm Birkedals prædikestol i Ryslinge, hvor de rigeste livskilder vældede frem.

Men da Birkedal endnu i hendes tidlige ungdom flyttede fra Ryslinge, blev hun i hans efterfølger Karl Poulsen stillet overfor den mand, der i ret egentlig forstand blev hendes præst. Hvor var hun i alle sit livs dage den mand dybt taknemmelig.

I slutningen af hendes barndom og til lidt ind i ungdomstiden var hun meget svagelig og led især stærkt af blegsot. Vi var den gang meget ængstelige for, om hun kunde stå det igennem. Hendes hår, der senere blev så langt og svært, var den gang så tyndt og så kort, at det ikke en gang kunde flettes. Det blev holdt tilbage fra panden med en kam.

Dog livet sejrede, og da hun var voksen, forsvandt ethvert spor af svagheden, og hun var senere næsten aldrig syg.

Ved et par tidligere besøg i mit hjem havde Ernst Trier lagt særlig mærke til Maren, og han havde mange gange halvt i spøg sagt til mig: „Den lille Maren må da sørge for kommer over til Vallekilde en gang!“ Til sommeren 1884 var det da blevet bestemt, at hun, der nu fyldte 19 år og efterhånden var bleven sund og frisk, skulde have sin højskoletur.

Det var dog nær bleven til ingenting ved mors sygdom; først hen midt i maj fik mor det så godt, at hun kunde sende datteren af sted. Trier havde lovet at sende et køretøj til Jyderup efter hende og hendes tøj. Ved en misforståelse af kusken skete dette dog ikke, og Maren kom da vandrende på sin fod den

lange vej fra Jyderup st. til højskolen. Trier var meget ked af misforståelsen, men til erstatning dobbelt kærlig mod hende, så Maren følte sig uendelig glad og lykkelig trods sit sene komme.

Hun var en fortrinlig elev, og det blev en rig sommer for hende.

Den ene af de to piger, hun delte kammer med, var fra Trondhjem, lærerinde og lidt ældre end Maren; hendes navn var Anna Øjås. De to blev så gode venner, at Anna om høsten fulgte med Maren hjem og blev dér i Sødinge et par måneders tid. Hun blev senere vor svigerinde, gift med vor yngste broder Andreas, der fik vor slægts gamle hjem.



Maren Hansen
som ung.

Maren vilde gjerne lidt mere ud i verden at se sig om; men mor blev nu stedse svagere, og hun kunde ikke undvære sin eneste datter. Det påfølgende efterår (1885) rantes mor pludselig af et slagtilfælde, og efter en uges forløb døde hun uden at være vågnet til bevidsthed.

Mellem denne mor og datter var der et hjerte-forhold så fint og så varmt, som det vist kun sjældent findes mellem mennesker. Mor var i sine senere år meget svag og sad mest på en stol og måtte lade sig opvarte af sin datter. Men hvor var deres fortrolighed

og deres glæde over hinanden gensidig dyb og inderlig.

Maren var således tyve år, da hun ved moders død overtog husmoderstyret i vort gamle hjem. I løbet af de hen imod fem år, hun indtog denne plads, undergik hus og hjem ikke så lille en udvikling. Ikke blot blev stuehuset efter en lynbrand bygget om; men også indad til mærkedes den ny tid. Under moders mangeårige svaghed havde hjemmet været temmelig lukket.



Maren Hansen

Nu blev dørene lidt efter lidt sagte lukket op, først og fremmest for de mennesker og strømninger, der havde forbindelse med højskolelivet, men også med andre. Når vi brødre kom hjem, undredes vi tit ved om aftenen eller især søndag eftermiddag at iagttage den lyst, folk havde til at titte indenfor til Maren. Det var måske mest enligstillede mennesker, der kom, rare folk, der savnede hjemhygge i deres

egen verden, hvor kunde de da hygge sig inde i Marens stuer. Hun var en mester til at få en god samtale i gang om ting, der altid havde noget at betyde for deltagerne. Selv kunde hun ikke synge, men hun forstod at få andre til at istemme vore herlige sange.

Var det sommertid, endte selskabet ofte ude i den lille pyntelige fynske bondehave, hvor blomster og frugter blev undersøgt, og hvor krocket eller andet selskabsspil blev øvet ind imellem sang og god samtale. Hvor var det mærkeligt for os at se den sikkerhed og

den fine, naturlige takt, hvormed den unge pige forstod at styre og præge disse små, fordringsløse sammenkomster.

Den 1ste maj 1890 holdt min broder Andreas og Anna Øjås bryllup og overtog det gamle hjem.

Maren, som derved blev tjenstledig, brugte nu friheden til at prøve vingerne, hvad hun allerede en stund havde længtes efter. Hun tog som elev over på sommerskolen i Askov. Også dette højskoleophold blev hende til stor berigelse. Særlig Ludvig Schrøder og daværende lærer Holger Begtrup mindedes hun ofte med glæde.

Fra Askov gik hendes vej atter herover til disse egne, idet hun tog tjeneste hos familien Sams på Svendsbjærg. Senere flyttede hun ind til Sigrid og mig i Solvang, hvor vi efter vort bryllup i april 1890 havde fæstet bo. Hun tænkte en tid på at skabe sig en fremtid ved at slå ind på „kunstvævning“; men det var nok egentlig Trier, der fik hende til at se i en anden retning. „Han forstod mig langt bedre, end jeg selv gjorde,“ kunde hun senere sige. „Til maj skal Maren være lærerinde her på højskolen; ti det er hun som skabt til,“ sagde han en dag til mig. For mig gik det straks op, at Trier havde ret, og jeg undrede mig egentlig over, at jeg ikke før havde været klar over den ting. Værre var det imidlertid at få Maren til at gå ind på denne opfattelse. Ja, egentlig havde hun megen lyst, da hun først fik sagen rigtig overvejet; men hun syntes, at denne gerning, som hun fra sin egen højskoletid havde set noget stort og op-højet i, den vilde langt, langt overstige hendes ævner og kræfter, for ikke at tale om hendes uddannelse. Alt dette betroede hun da også Trier ved første lejlighed. Tak, inderlig tak skulde han have for hans gode tanker om hende; men skete det end med et dybt

suk, så måtte hun dog afslå hans tilbud om lærerindeplads; ti hun kunde umulig udfylde en sådan tilfredsstillende.

Hvis hun imidlertid trode, at sagen hermed var afgjort, så tog hun meget fejl. Trier slog en klingende latter op og spurgte, om ægget vilde til at lære hønen; han vidste nok, hvad han gjorde, og hun skulde bare stole på ham, han skulde nok tage ansvaret.

Dybt bevæget søgte hun mig bagefter op og spurgte mig om råd; men jeg var nu helt bleven meningsfælle med Trier; og hun gav da efter, om end med bævende hjærte, efter at have taget det løfte af mig, at jeg vilde give hende en forberedelse så grundig som vel mulig. Særlig var hun ængstelig ved undervisningen i dansk ret- og stilskrivning, og fra da af kastede hun sig over arbejdet med dette fag og nåde efterhånden længere frem på dette område, end vist de fleste andre af hendes kvindelige arbejdsfæller, ti det blev drevet systematisk i årevis.

Svejttersyning og de andre mindre betydende fag tog hun det lettere med.

Alt som dagen for pigernes komme nærmede sig, og hendes ny arbejde altså skulde begynde, blev hun mer og mer ængstelig. Blot hun dog ikke skulde komme til at gøre Trier og mig og hele Vallekilde højskole skam ved sin mangelfulde udfyldelse af den plads, der blev hende betroet.

Den nævnte dags formiddag havde hun ikke ro på sig noget sted; ængstelse fyldte hendes sind, og tårerne truede bestandig med at bryde frem. Jeg forstod, at hun måtte have noget at tage sig af og optage tankerne med; og jeg satte hende da til at rense og skylle alle skolens blækhuse og fylde nyt blæk på. Det hjalp også, selv om tårerne slet ikke vilde standse.

Mange gange har vi senere mindet hinanden om

dette begynderarbejde; og tit kunde hun senere for spøg spørge mig, når vi skulde have en ny lærer eller lærerinde, om jeg havde husket at få dem til at skylle blækhuse; ti det var, hævdede hun, den allerbedste begyndelse.

Det blev snart indlysende for både Maren selv og os andre, at Trier havde set rigtigt, når han kaldte Maren til at være medarbejder ved arbejdet med de unge. Hendes fine takt, hendes milde, ligevægtige og muntre sind vandt hende de unge pigers tillid og fortrolighed, og hendes stille myndighed fik dem til glade og villige at bøje sig under husets tone og den ånd, vi alle gærne vilde tjæne.

Enhver højskoleforstander og ældre lærer véd, hvilken ubetalelig hjælp det er for en højskole, om netop de yngre lærere og lærerinder forstår den store og vigtige opgave, som det er i det daglige skolesamliv at hjælpe den gode tone frem blandt de unge. Ingen har på langt nær så gode betingelser herfor som den, der som kammerat og lidt ældre ven kan færdes mellem eleverne næsten fra morgen til aften. Det er for en sådan skole kun et tvivlsomt vederlag at se læreren sidde i sit værelse og arbejde på sin „egen uddannelse“ af alle livsens kræfter. Til dette slid, som naturligvis også skal til, må de gode ferier benyttes, som højskolens lærerkræfter netop har fremfor de fleste andre skolers folk. Men i skoletiden må det være skolens daglige tarv og ikke hans (hendes) egen uddannelse, der ligger størst vægt på.

Netop på dette så vigtige område var Maren en mester, og megen tak er alle vi andre hende her skyldig.

Hendes glæde over deltagelsen i vort arbejde var meget stærk, og hun var lykkelig. Vintertiden tilbragte hun dels med vævning og dels med bedre uddannelse i de fag, hun skulde undervise i. Hun gennemgik et

håndgerningskursus på Sorø højskole hos den bekendte Fru Nanna Jensen, f. Boisen. Men de tre måneder, sommerskolen varede, var glanspunktet i hendes tilværelse.

Da min broder Niels og jeg til 1ste maj 1900 købte højskolen og dermed overtog den store bedrift, ændredes de ydre kår også for Maren. Hun gik nemlig ind på at tage overledelsen af skolens store køkken. Til denne ny opgave rustede hun sig ved længere ophold hos de dygtige højskolemødre fru Marie Jørgensen i Høng og „fru Nanna“ i Ollerup. Bægge disse hjem omfattede hun senere med et oprigtigt venskab, ligesom hun også var meget taknemmelig for, hvad hun på hvert sted fik lejlighed til at sætte sig ind i og lære.

Nu gik nogle lykkelige år, hvor vi alle havde nok at gøre hver på sit område, men hvor alt formede sig så godt.

Men i 1904 tabte vi et led i vor kæde. Min broders hustru Ingeborg døde. Jeg tror, at det allerede den gang trak stærkt i Maren efter at prøve at fylde i den tomhed og det savn, som Ingeborg efterlod i „Hytten“; men hun kunde endnu den Gang vanskelig undværes på den vigtige og ansvarsfulde plads, hun indtog, og da det så blev indrettet så godt, at Ester, Ingeborgs yngste søster, kunde overtage styret af min broders hus, så slog Maren sig til ro. Og først da Ester atter forlod „Hytten“ for som brud at drage ind i sit eget sønderjydske hjem, først da modnedes beslutningerne hos Maren om at flytte fra skolen, overlade pladsen dér til andre og dygtige kræfter, og selv tage arbejdet op i min broders hjem.

Når Maren bestemte sig hertil, var det sikkert efter grundig overvejelse og med klar bevidsthed om, hvad hun vilde virke på den plads. Navnet „Hytten“

har „tradition“ i Vallekilde højskoles liv. Der gik under den evige vekslen af skolehold efterhånden en bestemt overlevering fra halvår til halvår om, hvad „Hytten“ var for de unge. Denne overlevering havde sin oprindelse fra den første „Hyttemor“ Ingeborgs liv og gerning. Se herom „Fra Vallekilde folkehøjskole“ årg. 12, eller „Ingeborg Trier Hansen, et levnedsskildre af Povl Hansen“ (forfatterens forlag). Men denne overlevering var det, Maren nu vilde genoplive og føre videre med ny kraft, om end fuldt ud på hendes egen måde.

Hun vilde ligesom Ingeborg benytte „Hytten“s store, skønne dagligstue som værksted for et ejendommeligt stykke højskolearbejde. Ved god sang og musik, ved fremlægning af billeder, ved muntre og alvorlige samtaler snart med den enkelte og snart med de mange i flok vilde hun gennem personlig påvirkning prøve, om det var muligt at forædle, oplyse og opleve den ungdom, der frit og af egen drift trådte ind af „Hytten“s dør for at være med dér enten blot som den, der lytter til, eller måske lidt senere som den, der giver ord og tanker med i laget.

Der var meget her, der mindede om Ingeborg, men der var også meget, der brød sig sin egen vej ud fra Marens egen personlighed. Ingeborgs ejendommelige lyst til *allerhelst* at få fat i den, der i flokken stod alt højskoleliv og -tanker fjærnest, havde Maren ikke; hun færdedes tværtimod helst blandt dem, i hvem dette liv og disse tanker var nået videst. Det at bryde nyt land og strø de første sædekorn ud dér, lå ikke så meget for hende som det at værne og videre udvikle det, der af åndeligt liv allerede var i gang hos vedkommende. Alle højskolefolk ved, at den ene af disse opgaver er lige så vigtig og nødvendig som den anden; nogle af os virker i den ene retning, og andre i den anden.

Utrættelig var Maren i sit arbejde — i skoletiden blandt eleverne og i ferietiden blandt skolens mange tjænestefolk. På en vis måde kunde man gjerne sige, at det var en videreførelse af *det*, hun havde begyndt i det gamle hjem i Sødinge, da hun efter moders død i de halvfemte år stod dér som husmoder, kun var arbejdet i „Hytten“ i en meget større stil og nu fra hendes side fuldt ud bevidst.

Ligesom Ingeborg fik hun i årenes løb mange trofaste unge venner, som frydede sig ved livet i „Hytten“, og hvem det frydede Maren at møde igen på de store elevmøde-dage eller ved anden lejlighed.

Fra Ingeborg havde hun arvet en god medarbejder for sommertidens vedkommende i Bodil Lange, hvis herlige sange elevskaren aften efter aften lyttede til og glædede sig ved. En sådan aftenstund skulde Maren ses, når de unge begyndte at indfinde sig enkeltvis og i flok, indtil alle sæder på bænke, stole ja på hele stuens gulv var fyldt af ungdom, og hun da fra sin plads på bænken under vinduet rejste sig for at lukke døren op til køkkenet eller til broderens stue for at skaffe Plads. Da lyste hendes ansigt af en livsglæde, der gav genskin ud over de unge ansigter, og hendes ord faldt friske, muntre og milde i ungdomsskaren. Og når Bodil Lange så kom, satte sig til klaveret og istemte sine sange, da nåde Marens glæde sit højdepunkt.

Som Ingeborg og Niels elskede blomster, således også Maren. Heller ikke her kom „Hytten“ til at skifte karakter, men Maren havde sine yndlinge blandt blomsterne, og jeg har en lumsk mistanke om, at det især var de gamle bondeblomster fra hendes barndoms blomsterfyldte bondehjem, der havde førstepladsen i hendes hjærte. Dem havde hun arvet moders stærke kærlighed til. Så længe mor endnu kunde røre på sig, fik ingen anden end hun selv lov til at passe dem, men

så da hun heller ikke magtede dette mere, gik de og hendes kærlighed til dem i arv til hendes eneste datter.

Hvor var det Maren en glæde at indpode eleverne noget af denne kærlighed til blomsterne, som stod der i „Hytten“s stuer og spredte skønhed og hygge omkring sig. Når de så drog bort, var der gjerne nogen i hvert hold, der måtte skrives sammen med, fordi de trængte dertil, og fordi Maren ikke vilde slippe dem. Hendes brevveksling blev derfor efterhånden meget omfattende. Der vilde i den sikkert kunne findes mange smukke bidrag til hendes karakteristik.

Skønt Maren således var stærkt optaget af arbejdet med højskoleeleverne, og skønt det smukke hjem med de mange blomster og billeder gav hende nok at tage vare, fik hun dog tid til stærk og inderlig deltagelse i folke- og menighedslivet; alt, hvad der vedrørte dette, havde en høj plads i hendes hjærte.

Da verdenskrigen brød ud, blev hendes dybe og inderlige deltagelse i de danske Sønderjyders ulykkelige skæbne til en tilsvarende lidelse. Deres trængsler lagde sig over hendes varme, medfølelsende sind med en uhyre tyngde. Hendes kærlighed til det ulykkelige grænseland havde allerede tidlig fået hende til at søge indgående oplysninger om dets fortid og forståelse af dets stilling og opgaver. Mange af de unge mænd og blandt dem flere af hendes allerbedste venner måtte jo gå den tunge vej ud til fronten.

Fra den dag, krigen begyndte, gemte hun alle nr. af sit sønderjydske blad, ti hun vilde, at intet af det, vore landsmænd fra nu af skulde gå igennem, mens krigen varede, måtte glemmes af os herovre på denne side; det var det mindste, vi kunde gøre for dem.

Tidlig og sent færdedes hun i tankerne derovre, hvor det nu var bleven så tungt at dvæle.

Jeg tror ligefrem, at den spænding, som fulgte, og den medlidelse, som udsprang heraf, bidrog sit til at fremskynde hendes død. —



De tre søskende Povl, Niels og Maren Hansen.

Men heller ikke den snævrere kreds af arbejdsfæller og naboer stod hun ligegyldig overfor; mange af hendes bedste tanker gjaldt dem og deres; ligesom hun også forstod at være sine venners ven.

Hvis den gamle sanger har ret, at livets bedste og egentlige lykke består i det at gøre andre lykkelige, så var Marens liv rigt på lykke. Hun følte det da også selv og var inderlig taknemmelig for den lod, hun

havde fået. Næppe vilde hun bytte den bort med nogen andens.

Men var hendes liv rigt på lykke, så var det også fyldt med arbejde; og stærkt beslag blev der lagt på hendes kræfter. Efter mor havde hun ligesom os, hendes brødre, arvet et noget svageligt hjerte, der viste sig let at kunne blive overanstrengt, og under disse livsforhold var dette ikke til at undgå.

Allerede for 6—7 år siden måtte hun forlade „Hytten“ midt i skoletiden for i Silkeborg at bruge styrkende bade.

Det var dog først, da hun gennem vor huslæge E. Tulinius i Snertinge kom i forbindelse med den dygtige specialist i indre sygdomme dr. med. Rubow, at der grundig og planmæssig kunde blive taget fat på at styrke og værne om det svage hjerte. Ved ophold på hans klinik, ved brug af lysbade og anden formålstjænelig kur lykkedes det dog i flere år at holde det gående, om end med megen besvær og til tider megen lidelse for Maren. Hun havde meget svært ved at få den ro, hjærtet forlangte.

Sidste vinter blev Niels syg; hun plejede ham med den største omhu; men da han igen kom op, måtte *hun* gå til sængs. En længere forkølelse med tilløb til lungebetændelse og langvarig feber holdt hende nu fængslet til sygelejet hele foråret, mens kræfterne stadig tog af, og selv efter at feberen hørte op, vilde de ikke vende tilbage. Lægen ordinerede absolut ro, og skønt det var vanskeligt at opnå i „Hytten“, blev det dog så nogenlunde gennemført. Kristense Sørensen, skolens sygeplejerske, hvem Maren havde så stor tillid til, var om hende dag og nat.

Efter dr. Rubows ønske blev det de første dage af juni besluttet at føre Maren ind til hans klinik og på ny forsøge en kur, afpasset efter hendes tilstand.

Rejsen derind til København forløb godt, og vi begyndte så småt at fatte håb igen. Kristense Sørensen, som fulgte hende derind og blev hos hende på kliniken, sendte os hver dag meddelelse om hendes tilstand; men elleve dage efter overflytningen til København kom afgørelsen. Og den kom ganske pludselig. Hun var om morgenen vågnet som sædvanlig, var mild og munter og spøgede så småt med sin svaghedstilstand. Så lægger sygeplejersken mærke til, at Maren ikke svarer hende, og da hun skal se nøjere efter, forstår hun, at den store afgørelse med et slag er rykket nær; og kort efter var de milde øjne lukte for aldrig mer at åbnes her på denne jord.

En „blodprop i lungen“ skrev dr. Rubow.

Min hustru rejste ind til kliniken og fik de jordiske lævninger af Maren hentet hjem til Vallekilde, hvor hendes kiste blev indsat i ligkapellet.

Det blev bestemt, at jordefærden skulde finde sted mandag den 24. juni på den gamle kirkelige og folkelige helligdag st. Hansdag. Allerede om lørdagen begyndte folk at komme, nogle fra Vendsyssel og Vestjylland, og om søndagen nåde den samlede skare stærkt op mod tusende i tal.

Den nærmeste vennekreds omkring skolen havde bedt om lov til at smykke kirken, således at også de talrige sendte kranse blev anvendte til udsmykningen. Hvor var det alt sammen ordnet smukt til sørgefesten.

Og fra blomsterfloret talte også her håbet sit billedsprog over den kristnes grav og prøvede at løfte sind og tanke op over gravens tomhed og øde, og for den troende pege på *ham*, der er livets evige sejr over „den sidste fjende“, over selve døden.

Men her, mellem døbefont og nadverbord, midt i blomsterpragten stod så den hvide kiste, der gemte det af den afdøde, som nu for en tid skulde høre støvet til.

Kl. 1 $\frac{1}{2}$ istemtes salmen: „Som dug på slagne enge“, og derefter talte valgmenighedens præst Fønnesbech-Wulff, og efter ham talte jeg. Bægge disse taler gengives her længere fremme i årsskriftet.

Kisten førtes nu ud til vognen og kørtes ud til den Trier-ske gravplads, hvor graven fandtes i nærmeste hjørne til højre for indgangen. Den var kastet så rummelig, at man ad trappetrin kunde bære kisten ned på dens plads.

Pastor Fønnesbech-Wulff forrettede jordpåkastelsen.

Mange af følget tog nu bort, andre fulgte med tilbage til skolen, hvor der spistes i øvelseshuset, mens enkelte taler blev holdt, og nogle salmer og sange blev sunget.

Først næste morgen tidlig tilkastedes graven, mens den og det meste af gravpladsen dækkedes af de mangfoldige kranse og blomster.

Vi havde oplevet en dybt vemodig men rig og god dag.



Maren Hansens kiste i Korskirken.

Tale ved Maren Hansens jordfærd.

I Lukas-evangeliets gengivelse af Herrens bjærgprædiken siger Jesus et steds: „Vé Eder, når alle mennesker taler godt om Eder“. Vi forstår jo, hvad Herren mener. Et menneske, som alle taler godt om, er i de fleste tilfælde et menneske uden holdning, uden overbevisning eller i hvert Fald uden mod til at være sin overbevisning bekendt, et sådant elskværdigt, men holdningsløst menneske får ingen fjender.

Ja i de fleste tilfælde vil mennesker, som *alle* taler godt om, være af den art. Men der er dog undtagelser. Der *er* mennesker, som ingeniunde er uden overbevisning, som endog lever stærkt og inderligt i en overbevisning, som de redeligt vedkender sig, men som tillige er så milde, så forstående, så kærlige, at der næppe findes nogen, som taler ondt om dem. Og jeg skulde tro, at vi alle er enige om, at således var *Maren Hansen*. Vi har vist alle sammen glædet os over hendes glade, ligevægtige sind, hendes varme hjærte, der kunde favne så vidt. Hun kunde lukke så meget ind i sin kærlighed, og altid vidste vi, hvor vi havde hende. Hos hende følte vi os trygge. Ja, der var noget *trygt* hos hende og noget *ægte*. Vi mindes vel alle den lille fortælling hos Johannes om Jesus, der vinder sine første disciple. Der fortælles, at Jesus så *Natanael* komme og sagde om ham: „Se, det er en Israelit, i hvem der ikke er svig“. I udpræget grad havde vi det indtryk af Maren Hansen, at hun var et menneske, i hvem der ikke var svig. Derfor synes vi, at vi har mistet så meget, da vi mistede hende, og vi kunde vanskeligt forstå, at vi skulde miste hende. Vi

kunde vanskeligt fatte, at hun kunde undværes i „Hytten“ og i vor kreds i det hele. Og da hun nu, efter at vintren var gået så godt, blev syg i foråret, og vi mærkede, at det var alvorligere, end vi fra først af trode, så har der været adskillige iblandt os, som har bedt Gud om, at vi måtte få lov til at beholde hende. Men således var det jo nu ikke Guds vilje. Hans tanker var anderledes end vore. Anderledes sikkert også i den forstand, at de var både visere og kærligere. For *det* er vi jo visse på, som hun var vis derpå, at „Han så grundig al ting véd, at selv til bunds i kærlighed ser klart hans forsyns øje“. Og når vi er visse på det, kan vi også tage imod *afslagene* på en bøn. Jeg ved ikke, hvad der mest knytter vort hjerte til Gud, om det er det, at han giver os, hvad vi beder om eller ikke giver os det. Men det ved jeg, at *også i afslaget* kan vi føle Guds kærlighed, der favner os og holder os fast. Således, at vi føler, at vi er hans børn, at vi hører Herren til.

„Ingen af os lever sig selv og ingen af os dør sig selv; men hvis vi lever, lever vi for Herren, og hvis vi dør, dør vi for Herren; enten vi altså lever eller vi dør, hører vi Herren til“. (Rom. 14, 7—8). Således lød det til os i går i menighedens forsamling.

Og lad os nu samles med det ord i vort sind, om vor kære Maren Hansens minde. Det gjaldt visselig hende, at hun ikke levede for sig selv og ikke døde for sig selv, men for Herren. Og vi kan trods sorg og savn samles og sige farvel til hende med glæde og tak i samme grad, som vi lever i dette, at enten vi lever eller dør, hører vi Herren til.

Henry Fonnesbech-Wulff.

Ved min søsters bære.

Tale af Povl Hansen.

Min søster Maren, hun, om hvis sidste sæng på jorden vi snart skal samles, var den yngste i vor søskendeflok og eneste søster blandt fire brødre.

Hun indtog således en særstilling iblandt os; men dertil bidrog dog også, at hun i anden henseende var noget for sig selv, noget ejendommeligt og særpræget.

Hvor ser jeg hende tydeligt for mig dér i vort fælles barndomshjem, den lille søster med det lyse hår, de klare øjne og det milde smil. Hun var Guds solskin i mit stille barndomshjem. Lys og mild og barneglad gik hun iblandt os og udbredte solskin og glæde til alle.

Det er da vist også den omstændighed, det skyldes, at hun senere hen i sit liv altid havde så let at blive gode venner med børn. Hvor holdt vore børn af at færdes i hendes nærhed derovre i „Hyttten“. og jeg har en forestilling om, at således var det med mange andre børn end hendes brødres. Barneøjet har en egen ævne til at opfange Guds solskin hos mennesker, og de små barnesjæle vender sig mod dette solskin, som blomsterne derude vender sig mod solen. Denne ævne sætter vi ældre så ofte overstyr.

Tidlig blev min søster ført hen til Gud; det skete ad den blideste vej, som vel et menneske kan føres på: ved en kærlig fars og mors hånd. Hendes samliv med Gud gav hende en forunderlig levende og vågen samvittighed. Det var, som om hun havde så let ved at nå ind til samviden med Gud; ti dette betyder vel ordet: komme til at se på et forhold, en omstændighed med samme øjne, vide det samme derom, som

han. Heri var hun vist forud for sine brødre og måtte ikke sjælden yde os en hånds-rækning i den retning. Jeg har mer end én gang havt lejlighed til at mindes det udtryk, en af vore digtere bruger om sin hustru, at hun var hans samvittighed. Maren måtte også mangen god gang være sine brødres samvittighed. Det er ikke nogen misundelsesværdig stilling at være andres samvittighed; ti det er svært og vanskeligt at skulle sige andre sandheden. Ja, der træffes jo desværre mennesker nok, der roser sig af, at de går omkring og siger sandheder, siger folk den „nøgne sandhed lige op i øjnene“. Men dette er ingenlunde at prise dem for; ti der lever ikke det menneske på jorden, der kan tåle at møde den nøgne sandhed og *den* alene.

Sandheden om os er nemlig den, at vi „fattes ære for Gud“, at vi er syndere alle til hobe, og at vi har fortjænt den undergang, der truer. At møde den nøgne sandhed er at møde sin dom, sin egen undergang. Kun når sandheden kommer til os — ikke nogen — men klædt i kærlighedens guddomsdragt, da bringer den et menneske frelse og salighed. Sandhed uden kærlighed er dom, som kærlighed uden sandhed er bedrag. De to må aldrig skilles.

Kunde Maren end ofte under vor ungdomstid føle sig kaldet til at sige os brødre alvorlige sandheder, så skete dette altid således, at vi følte hendes varme kærlighed lægge hende hvert et ord på tungen; ja det var næsten, som smertede det hende endnu mere at sige det end os at høre det.

For os tre søskende her formede omstændighederne sig efterhånden så, at vi kom til at bo hverandre nær i Vallekilde og her deltage i den samme gerning, om end hver på sin måde. Og når jeg da kalder minderne om hende frem fra disse vore senere år, da bringer de med sig de kendte ord af Paulus om,

hvordan vi mennesker skal være villige til at „græde med de grædende“ og være „glade med de glade“.

Vi syntes, Maren havde nemmet ikke så lidt af denne vanskelige livets kunst.

Rammes et menneske af en stor sorg, nød eller ulykke, da skal det snart erfare, at der bliver så underlig mennesketomt omkring det, hvor det færdes. Vennerne er så sært træge til at møde frem. Nogle er bange for, at den trøst, de kan bringe med, ikke vil række til her, deres hjælp vil komme til kort; derfor tør de ikke vove sig frem; mens andre, og det er vist de fleste, holder sig tilbage, fordi de ikke kan bevæge sig selv til at gå ind under sorgens skygge og tyngsel. Er man selv let om hjertet, glad i sit sind og føler lykkens solskin lyse omkring en, ja da hører der en mægtig selvovervindelse til for frivillig at gå ind under sorgens tyngsel og dens mørke skygger. Mange, mange er de veje, som fører forbi og uden om sorgens hjem; men på den eneste, som fører derind, vil der så let gro græs; den bliver et dødt spor. Undskyldninger byder sig frem i mængde; åh nej, hvor er det svært for os mennesker at gå ind under hverandres tyngte; hvor er det vanskeligt at ombytte sin egen lykkes solskin med sorgens skygger hos ens næste.

Og dog, den, der mægter at gøre det, skal snart erfare, at der netop heri findes den herligste glæde og den rigeste velsignelse gemt. Ti det er jo sorgens natur, at om én i kærlighed kan glemme sig selv og frivillig skyder skulder under den andens byrde, da bliver denne i samme stund kun „halvt så tung at bære“. Den sorg, som måske vilde have knust et hjerte, om dette alene skulde have båret den — den kan nu ikke trykke den sørgende til jorden. Han vil gå frelst igennem den; de skygger, der før truede med at vilde ham på hans vej, vil spredes og gennemlyses ved vennens varme medfølelse og deltagelse.

Ja, det var netop dette, Maren forstod og levede efter; ramte de tunge sorger os, gled vore hjem ind under dødens skygger, da vidste vi, at første gang døren gik op for nogen, da var det for hende, villig til at gå med ind selv i den dybeste skygge uden nogen sinde at ofre en tanke på sig selv eller sit eget behag.

Nu er hun selv gået ind i den dybe dunkelhed, ind under dødens skygger, derind, hvor det ene menneske ikke kan følge det andet. Herre, vor Gud! det er vor bøn: følg du hende did ind; du er den eneste, der kan; du kender vejen, Herre; du har selv vandret den — ind gennem dødens og gravens verden. Lad din frelserhånd holde hende fast og føre hende did, hvor ingen byrde trykker, hvor ingen tåre triller, men hvor lys og klarhed, liv og salighed evig hører hjemme!

Mindetale
over Maren Hansen
ved elevmødet.

Det ligger nær ved dette elevmøde at mindes Maren Hansen, som vi har mistet i sommer. Der er næppe én iblandt os, som ikke savner hende. Det gav én en følelse af tryghed at se hendes rolige, blide ansigt. I en tid som den nuværende undergraves vor tillid til vore medmennesker fra år til år. Det onde synes at få større og større magt her i verden, flere og flere hvirvler ind i spekulation, og vi kan til tider standse og spørge: Er da al kristelig følelse og tænke-måde forsvunden fra jorden? Det var så betryggende

at se Maren iblandt os; ti ingen tvivlede på hendes kristne sindelag.

Fromhed og renhed var det første indtryk, vi fik af Maren Hansen. Jeg kom ofte ved at se på hende til at mindes hine fromme kvinder fra middelalderen, der lod sig vie til Kristus som deres brudgom, og som levede hele deres liv alene for at gøre godt for deres medmennesker. Sådan levede Maren også bare for at gøre godt for andre, for hendes brødre og deres familie, hendes venner og naboer og skolens elever. Det er værd at mindes den ærefrygt og kærlighed, børnene nærede til hende. Et klædningsstykke, hun havde givet dem, var mere værd, end hvad de fik af andre. Et besøg i „Hytten“ var en stor højtid for dem. Børn har jo sans for det rene.

Fromhed var vort første indtryk af denne kvinde; men vi lærte snart, at den var forenet med sund fornuft og intelligens. Hun gennemtænkte enhver ting omhyggeligt og klart, og hun havde læst meget om mange forskellige æmner. Hun kunde føre en samtale om de forskelligste ting, lige fra skønliteratur til landbrug. Det var en sådan forening af udmærkede egenskaber, der gav Maren Hansen den dybe og ægte menneskelige dannelse, som vi alle bøjede os for.

Povl Hansen sagde ved hendes bære: „Hun var som Guds solskin for os brødre fra barndommen af.“ Hun blev siden Guds solskin for alle os, der samledes om hende i „Hytten“. Vi søgte gærne det solskin. Nu synes verden lidt mere mørk og lidt mere kold, siden den solstråle forsvandt. Det er med vemod, vi tænker på, hvad vi har mistet; men jeg vil dog føje til: Jeg er så inderlig taknemmelig, fordi jeg fik lov at nyde godt af det solskin i 7 år.

Jeg har vist også lov til at bruge et andet billede, som er brugt af andre i andre forbindelser. Hun var

som den, der havde det tændte lys, og mange af os havde et lys, som trængte til at tændes. Vi holdt da vort lys hen til hendes og fik det tændt. Jeg overdriver ikke, når jeg siger, at det gik sådan med mig. Og jeg er overbevist om, at hundreder af elever fra Vallekilde vil sige det samme. Hendes lys var ikke af de store, der skinner ud over landet; hun var ikke i forgrunden på talerstole og i dagbladene. Hendes lys var som et af de små kirkelys, der havde den rene flamme, det var udtryk for den stille, sagtomdige, men dog så usigelig stærke magt: Sand kristendom. Nu er hendes lys udbrændt. Lad os se vel til, at vort lys ikke pustes ud i disse stormfulde tider.

Gud give os at skinne så
som himmellys, skønt af de små,
da randt for os guldtærning.

Vilh. Larsen.

Om Maren Hansen.

I.

Den 18. juni døde Maren Hansen, Vallekilde, og 24. juni foregik hendes jordefærd under stor deltagelse. Hun var født i Sødinge på Fyn 5. maj 1865 og var søster til Povl og Niels Hansen. I en lang år-række var hun knyttet til Vallekilde højskole, og hun blev dem en god medhjælp i det store arbejde, som de og deres hustruer, Triers døtre, tog op efter dennes død. Siden 1906 styrede hun hus for Niels Hansen i „Hytten“, og her fik hun en rig gerning. I skoletiden var „Hytten“s dagligstue også elevernes, og til andre

tider var den samlingsstue for skolens karle og piger. Der var godt for unge at komme, for Maren Hansen elskede ungdommen og gerningen iblandt den. Selv var hun ung i sind, trods årene; derfor var det en glæde for hende at være sammen med unge, og derfor kunde vi unge glædes ved at have hende iblandt os. Hun skrev engang i et brev: „det at være rigtig ung er på en gang at være åben og modtagelig for indtryk og tanker udefra og så at skaffe ro og stilhed indad, så indtrykkene og tankerne kan klare og rodfæste sig, og det, der har værd, blive en hjælp for ens personlighed. Det er et arbejde, men et arbejde, som det lønner sig at tage op. Mange skyder det fra sig; men så får de også sjældent fast grund under fødderne, når de selv skal til at udrette noget.“ Maren Hansen havde fast grund under fødderne; derfor var hun så god at søge til, når der var noget i vejen for én. Og der kom mange, ikke blot unge hos hende. Men det var ikke sådan, at hun følte sig færdig. Nej, hun var stadig optaget af dette arbejde, og netop derfor forstod hun unge så godt. Jeg husker så tydeligt hendes glæde, da vi engang havde hørt et foredrag, som greb hende stærkt. Hun havde så ofte syntes, at det gjorde så lidt indtryk på hende, når hun hørte noget, og var bange for, at det var hende, der ikke mere var modtagelig. Derfor var hun glad ved at mærke, at sådan var det ikke. Og hun kunde tage imod også det, vi unge havde at give.

Det var en betydningsfuld del af højskolens arbejde, der øvedes i „Hytten“, og når det kunde være sådan, så hang det sammen med, at Maren Hansen var så helt med i skolens øvrige arbejde. „Højskolearbejde er det dejligste af alt arbejde,“ sagde hun, og det var ikke udtryk for et øjeblik stemning, men der lå en dyb og varig glæde under. Hvor var det ikke

kønt at mærke hendes glæde, når tiden for skolens åbning nærmede sig, og forberedelserne efterhånden blev forbi. Til sidst skulde hun altid en lille tur omkring for at se skolen pudset og pyntet til at tage imod den store ungdomsskare. „Det er en dejlig følelse, når alt og alle er grebet af en stille forventningsfuld glæde over det ny hold, der vil flytte ind til os en tid,“ skrev hun derom en gang. Og denne forventningens glæde var lige ny og frisk hos hende for hver gang. Men ikke mindre glædede hun sig, når arbejdet var begyndt og eleverne gjorde deres daglige besøg i „Hytten“, så hun efterhånden lærte dem at kende. I sit arbejde dér var hun sikkert meget forskellig fra „Hytten“s første husmoder, Ingeborg Trier Hansen, der havde en særlig glæde af at få fat på de vanskelige elever og hjælpe dem til rette. Maren Hansens natur var sådan, at hun holdt mest af at lære de flinke og villige elever at kende og kunde være mest for dem. Men det mærkedes aldrig, at hun gjorde forskel; hun tog imod os alle med det samme venlige og glade ansigt, og derfor var der så godt og trygt at komme i „Hytten“. Ja, der var godt at være, når hun sad dér som midtpunkt i en kreds af unge og mildt og stilfærdigt ledede samtalen, enten den drejede sig om foredragene eller andet fra skolen, om noget fra aviserne eller andre ting. „Hytten“ hører med til billedet af Vallekilde højskole, og mange gamle elever vil sikkert sige, at aftentimerne dér var nogle af de bedste under deres højskoleophold.

Maren Hansen passede så godt til „Hytten“, og hun vilde helst være der. Hun elskede dette sit smukke hjem og glædede sig daglig over det. „Her er så yndigt i Hytten,“ kunde hun skrive. Vi sad en forårsaften udenfor „Hytten“, med den herlige udsigt over engene syd for Vallekilde foran os, og samtalen var

gået istå; vi nød stilheden og den dejlige natur omkring os. „Hvor er det smukt,“ sagde hun så, „der er ikke noget sted nu, jeg holder så meget af som Vallekilde og „Hytten“ især.“ Den samme glæde møder os i flg. linjer af et brev: „Du kan tro, Haven er køn nu. Pinseliljerne er udsprungne, og frugttræernes blomsterknopper er lige ved at udfolde sig. Der er en blomsterduft og en fuglekvidder dagen lang. Dagligstuen her er fuld af bøgegrene, som vore karle og piger hentede hjem fra skoven og pyntede op med i søndagsmorges (hendes fødselsdag), før jeg kom op. Om aftenen er stuerne fulde af elever, som glæder sig over Bodil Langes sang. Det hele glæder mig, så jeg siger til mig selv, at jeg, trods alle sorger og savn, er et af de lykkeligste mennesker, som findes.“ Ja lykkelig var hun, som den må være, der føler sig omgivet af menneskers kærlighed i rigt mål. Om gamle elevs glæde til elevmødet, skrev hun en gang: „Jeg synes tit, at der ikke er spor af forhold i deres glæde og i det, vi kan give dem, men så bliver der ikke andet for end at forsøge at dele glæden med dem.“ Og det forstod Maren Hansen. Var hun glad ved sit hjem og det daglige arbejde dér og på skolen, så kunde hun også ret være med, når der var fest, og hun vil blive savnet af mange, mange, når gamle elever samles til elev- og efterårsmøder i Vallekilde.

Men hendes kærlighed rakte videre ud end til det derhjemme og dem, som færdedes der, og hun vandt sig mange venner også udenfor den kreds. Hun forstod som få at tage del i andres oplevelser både glæde og sorg, og hun var god og trofast som ven. Vi gik så trygt til hende. Levende tog hun del i alt, hvad der vedrørte vort folk og land, glædedes, når der blev øvet noget godt, og bedrøvedes, når der hændte noget, som tydede på usundhed og misforhold i vort folkeliv.

Ikke mindst fulgte hun med i livet blandt de danske Sønderjyder, og især nu under krigen gik hendes tanker ofte ned til dem. Hun var trofast til at skrive til venner dernede, så de ikke skulde føle sig glemt. „Hvor nødig jeg end vil gøre forskel på eleverne, så kan jeg ikke lade være med at lukke Sønderjyderne ind i et lidt varmere hjertekammer end den øvrige flok.“ Ofte gik hendes tanker nu i disse år ud mod fremtiden og prøvede på at se, hvad den vel måtte bringe for dem som for os alle. Uvisheden derom lå tit tungt på hendes sind, og hun kunde føle det, som havde hun ikke kræfter til at stå det igennem, om det skulde vare længe endnu. Der syntes hun at mærke, at sindet ikke mere havde ungdommens spænsthed, og hun skulde altså heller ikke opleve afslutningen på denne krigs ødelæggelser og ulykker.

Mild og rolig blev hendes død, som det passede til hendes harmoniske liv, der så kønt svarer til flg. lille vers:

„Lykkelig den, som har fred med sig selv,
fred med sin Gud og fred med sin næste!
Går det i verden end op eller ned,
han har af lykken dog vundet det bedste.“

Valdemar Nielsen

II.

Det var en stor gerning, brødrene Niels og Povl Hansen gik ind til, da de sammen med gode medarbejdere tog arven op efter svigerfaderen, Ernst Trier, og fortsatte højskolevirksomheden i Vallekilde. Arbejdet blev fortsat i Ernst Triers ånd, men de, der nu kom frem i første række, var dog helt igennem *sig selv*, og derfor har det store skolehjem stadig haft sit eget præg, og derfor har Vallekilde højskole stadig været en af de stærkest besøgte skoler i landet.

En stærk støtte for gerningen har Niels Hansens

hus „Hytten“ rummet, her holdt hans varmhjærtede og ædle hustru, Ingeborg Trier Hansen, „åbent hus“ for højskolens lærlinge. I „Hytten“s rummelige dagligstue var de altid velkomne, der følte de sig straks hjemme, og derfor besøgte de den flittigt.

Da Ingeborg Trier Hansen døde i 1904, flyttede Niels og Povl Hansens søster, Maren Hansen, op i „Hytten“ og fortsatte gerningen der.

Maren Hansen havde da i adskillige år været knyttet til højskolen som lærerinde og som leder af den store husholdning, men i hendes sidste stilling fik hun sit rigeste virke.

Vi, som færdedes i „Hytten“, kom straks til at holde af hende, fordi hun kom os i møde på en naturlig og forstående måde.

Maren Hansen forstod som få at føre en samtale, det blev aldrig til „snak“, når vi kom op i „Hytten“s dagligstue og talte om, hvad vi havde hørt og læst. Det kunde være de sidste betydelige begivenheder, aviserne havde bragt bud om, eller indholdet af en god bog, vi drøftede, men oftere drejede samtalen sig om, hvad vi havde hørt i foredragene, og det blev egentlig for os unge de bedste timer, vi tilbragte sammen med Maren Hansen, fordi hun var så hjertelig med i højskolearbejdet. Hun var tillige så godt hjemme i de æmner, der taltes om på højskolen, så hun kunde hjælpe os til at få den rigtige forståelse af, hvad vi havde hørt.

Niels Hansens mange medhjælpere i mark og have havde også deres hjem i „Hytten“. Selv om eleverne kom i stort tal, var der dog altid plads til dem, der havde deres daglige arbejde ved skolens mere udvendige dele, og i den tid, der ikke holdtes skole, samlede Maren Hansen højskolens piger og karle til oplæsning, sang og samtale i fritiden, og vi, der havde den lykke at være med, gemmer på mange gode minder fra den

tid, fordi Maren Hansen forstod at lede disse sammenkomster sådan, at vi fik virkelig udbytte af dem.

Vi unge, som kom i „Hyttten“, følte aldrig, at Maren Hansen „herskede“, nej, når hun kunde udrette så meget, var det, fordi hun elskede ungdommen, hun var selv ung i sind og tanke som en af flokken omkring hende, men hun ejede tillige den åndelige myndighed, der kun vindes gennem rige personlige oplevelser. Der var aldrig noget sødladent eller uægte ved hende; hun „formanede“ aldrig og behøvede det heller ikke, for noget dårligt kunde ikke trives, hvor hun var i nærheden.

Stille men inderligt talte Maren Hansen med os om vore folkelige værdier, og det kunde hun gøre, fordi hun var rodfæstet i det danske folk. Det danske folkeliv hinsides grænsen fulgte hun med den mest levende deltagelse, hun kunde tale om kampen dernede sådan, at vi forstod, hvad forposten for vort modersmål har haft at betyde, og hendes breve i de sidste år vidner om, hvor hjærteligt hun fulgte sine landsmænd derovre nu og led med dem i disse svære tider. —

Det var dog langtfra sådan, at Maren Hansen kun virkede mellem den kreds af ungdom, der næsten daglig var samlet om hende i „Hyttten“s dagligstue og på højskolen, hvor hun stadig vedblev at have timer, så længe hun havde kræfter dertil. Ved hendes bære blev der vidnet varmt om, hvor meget hun igennem sit liv havde ydet dem, der stod hende allernærmest, og hvor stærkt hun vil blive savnet i den menighed, hun sluttede sig til. Hun tog altid de nærmeste opgaver op, men hun havde ævne og vilje til at give så meget, og hun sparede aldrig sig selv, derfor blev hendes virksomhed så omfattende. —

Det slider stærkt på menneskekræfter at dele glæde og sorg med andre i så stort mål, som Maren Hansen gjorde, og derfor blev hendes liv forholdsvis kort, men

hun nyttede tiden vel, og derved fik hun udrettet meget for de unge, der kom til at kende hende i Vallekilde. Hun kom aldrig med noget letkøbt „præk“, men i al sin færd bar hun et vidnesbyrd frem så stærkt, at ingen var i tvivl om, at det var hendes barnlige, stærke kristentro, der var det bærende i hendes liv.

Med Maren Hansens død har den danske folkehøjskole mistet en af sine ædlestes arbejdere. En ikke lille kreds af dansk ungdom føler sig i stor taknemlighedsgæld til hende, jeg er en af dem, og derfor har jeg bedt om plads for disse mindeord.

Sigfred Munch

III.

Alle gamle Vallekildeelever vil føle det som ikke så lidt af en personlig sorg, når de hører, at Maren Hansen er død den 18. Juni 53 år gammel. — Som søster til forstander Povl Hansen på Vallekilde vil hun være kendt af alle gamle Vallekildeelever og vel et stykke ud over deres kreds. — Hun kom måske til at kende adskillige af eleverne bedre end forstanderen og lærerne, for i hendes nærhed tædede de jo op, også vi, der stod mere fremmede overfor livet på en højskole.

Nu er hun ikke mere, og mange tanker går sikkert i disse dage over til „Hytten“ i Vallekilde. — Hun vil aldrig mere med sit elskelige smil modtage eleverne, når de sommer- eller vinteraftener samles i den smukke stue i „Hytten“. — Mange tanker vil sikkert også gå til broderen, Niels Hansen, som i hende har mistet så meget, såvel som til den øvrige slægt. Efter Niels Hansens hustru, den alt for tidlig afdøde Ingeborg Trier Hansen, tog hun pladsen op som husmoder i „Hytten“, og vi, som ikke har kendt forgængeren kan ikke tænke os nogen bedre.

Der var en af mine kammerater fra opholdet på

Vallekilde, som — nogle år efter, at vi havde været der — skrev i en vandrebog, at Vallekilde var alt for meget af et kloster. Han mente, at vi mærkede for lidt til tidens strømninger, at vi var for meget afspærrede, og at der blev lagt for megen vægt på det indadvendte liv. Jeg mente — den gang som nu — at ungdommen netop har godt af et sådant lille klosterophold, en stille periode i ungdomstidens kampe og storme. Skal jeg samle indtrykket af denne gode side ved Vallekilde i en person, så må det blive i Maren Hansen. Sad vi én eller flere sammen med hende i „Hytten“s stue, så faldt der fred og hvile over det unge sind. Der blev stilhed og ro, og den rene luft i hendes nærhed gjorde de unge sind renere. Ja, det var, som om alt dette var i stuen, selv om hun måske i øjeblikket var fraværende. Sidst mærkede jeg det, da jeg i vinter besøgte Vallekilde og efter flere års forløb genså „Hytten“ og Maren Hansen. Der var over hende og hendes stue den samme magt af renhed og fred, som før havde gjort mig og andre godt.

Vi er vel mange, som i årenes løb er kommet Vallekilde noget på afstand, som har ment at se store svage sider ved Vallekilde og andre højskoler. Men er der noget, der står fast som værdifuldt fra opholdet på Vallekilde, så er det dette, at vi lærte en kvinde som Maren Hansen at kende og måske blev gode venner med hende. Overfor hende forstummede den ungdommelige kritik, og vi mindes kun de gode og fredfyldte stunder, vi havde i hendes nærhed.

Megen tak skylder Vallekildeelever hende, enhver ved selv bedst, hvorledes vi kan bringe den tak ud i livet.

Ære være Maren Hansens minde!

P. t. Resen pr. Struer.

Peter Kr. Andersen.

Morgenstemning.

Nu skyggerne skælver og synker i jord
for strålernes stigende, sejrende kor. —

Og natten den veg som et bævende gys,
mens landet det lo under morgens kys. —

Og bølgen, som sov i sit tæppe af tang,
nu atter begynder sin ilende gang. —

Og havet, som slumred ved klintenes bryst
og kyssed sin elskte så tit og så lyst,

nu river sig ud af sin elskedes favn,
begynder sin vandring fra havn og til havn. —

Og vinden, som hviled sin smidige krop,
på tågernes pude, alt rejser sig op.

Og dagen, som dæmred, hvor mørket det veg,
i skinnende jubel mod himmelen steg.

Og strålerne svulmed som stigende strøm
med kræfter, der kalder til dåd efter drøm.

Og skal det end kvælde, og natten gå frem,
og dagen nedsænkes til dødningehjem,

én gang skal den sejre bag tidernes grav,
når sol rinder op over evighedshav.

Povl Hansen.

Et og andet fra min Vallekildetid.

Mer end fyrretyve Aars Oplevelser har aflejret sig over mine Minder fra Vallekilde, og jeg har aldrig gjort Optegnelser over, hvad jeg oplevede. Baade før og efter mit Samliv med Trier har jeg været under aandfulde Mænds Paavirkning, og det vilde være mig umuligt at skille ud og fremstille, hvad af mit sjælelige Indhold jeg særlig maa takke Trier for. Vi er tre Lærere her ved Jelling Seminarium, som er gamle Vallekildeelever, saa jeg tør nok sige, at Trier er medvirkende i vort Arbejde med at uddanne gode danske Lærere, selv om hans Navn ikke heftes ved disse Eftervirkninger af hans mægtige Gerning. Hvad jeg her — efter Povl Hansens indstændige Opfordring — nedskriver, vil i mindre Grad afsløre mit Sjæleliv i den Tid end ydre Forhold; „Sjælens Blygsel“ forbyder mig at offentliggøre det allerbedste, jeg har oplevet med Trier.

I.

Hvorledes min særlig gode Ven Martin Nielsen, Gaardmandssøn fra Jelling, fandt Vej til Vallekilde, husker jeg ikke; men det var ham, som banede Vejen dertil for mig. Han blev siden en kendt Mand paa Sydfyn; thi efter Bondedigteren Mads Hansens Død afbetalte Martin Nielsen en Del af Skytteforeningernes Gæld, idet han alle sine Dage tog sig af Digterhjemmet som en opofrende Støtte for Enken og en kærlig Plejefader for Børnene; indtil sin Død for et Par Aar siden bevarede han Vallekilde i taknemmeligt Minde; der havde han fundet sig selv.

Martin *vilde* have mig til Vallekilde. Jeg havde nærmest tænkt at gaa fra Seminariet til Universitetet. Ovre i København havde en højtbegavet Jøde af Levi Stamme vakt et mægtigt Røre, aabnet en Kamp mod de nedarvede Folkeidealer, og J. P. Jakobsen var i Færd med at oversætte Darwins Bøger for at give os et nyt Grundlag for Folkedannelsen, helt modsat det Grundlag, Grundtvig gav os, da han oversatte Sakse, Snorre og Bjovulfs Drapa. Ovre i Vallekilde havde en højtbegavet Jøde af Juda Stamme samlet dansk Ungdom om sig for at vække et Genbyrdsliv efter Danmarks Nederlag, og hans Hjælpemidler var de ældgamle: det levende Ord og Sang, hans Lærefader og Vejleder Danmarks mægtigste Aand. Stillingen mindede om Kampen mellem Akab, som vilde rejse et glansfuldt verdsligt Rige, og Elias, der vilde genoplive det aandelige Israel. Jeg var nu slet ikke i Tvivl om, hvad Side jeg vilde staa paa i dette „Aandernes store Stævne“, men i Tvivl om, ved hvilken Uddannelse jeg bedst kunde udruste mig til Kampen. Martin Nielsen fik aftalt med Trier, at jeg kunde faa frit Ophold mod at hjælpe til med Undervisningen i Regning og Skrivning. Det tog jeg imod.

Saa blev vi da samlet i Efteraaret 1873 et Hundred Karle. Nutidens Ungdom forstaar næppe, hvor besværligt det dengang var for os Jyder at komme til det afsides Vallekilde. Jeg maatte rejse til Horsens og overnatte der for næste Dag at gaa med Dampskib til Kalundborg; her maatte vi 4—5 Jyder leje Vogn og kom først til Vallekilde ud paa Natten.

Naar jeg nu tænker tilbage paa dette Skoleliv, undrer jeg mig over, hvor vi dog var nøjsomme med Hensyn til ydre Bekvemmeligheder. To „Halvsenge“

og to hele Karle i hver Sengekasse deroppe under Tagstenene; mængen Vintermorgen laa der Rim under Tagstenene og fandtes der Is i Vaskekarret ude paa Loftet. Nu gaar Eleverne et Par Skridt hen til Valgmenighedskirken. Vilde vi til Kirke i Mørketiden, og det vilde vi jo da af og til, maatte vi op i Vintermulmet og trække de lange Støvler paa — nogle maatte have den uundværlige Pibe tændt —, og saa stolprede vi af til Snertinge, hvor vi trykkedes sammen paa en stor Vogns Sædefjælle og rullede til Ubberup. Ud paa Eftermiddagen kom vi tilbage, sultne og trætte, og bænkedes os ved Spisebordet, hvor der stod gule Fade med kold Grynssuppe og Tallerkener med koldt Flæsk. Hvis der i mig opstod Længsel efter et hyggeligere, mere festligt Søndagsbord, saa har jeg i alt Fald nu glemt det. Lige saa lidt som Heltene kunde hige efter Valhal for Beværtingens Skyld, kunde vi hige til Vallekilde for Levemaadens Skyld. — Et Middagsmaaltid paa Højskolen nu om Stunder fremviser et noget andet Billede end dengang. Karlens Klædedragt var tarveligere. Fynbokarlens smaa blaa Trøjer, Jydekarlens sribede eller uldne Undertrøjeærmer er sagtens forsvundne; der ses heller næppe saa mange Sivsko og Lædertøfler eller broderede Morgensko (som oftest Tegn paa, at Karlen havde en Fæstemø). Vi spiste med Træskeer og langede til fælles Fade med trøstigt Mod. En Københavner betroede mig en Dag, at han ikke havde faaet Mad nok, fordi en af hans Fadfæller var saa „uappetitlig“. Det morede mig, en Dag vi havde Besøg af en fin Familie, at se en ung Frøkens Forlegenhed; hun saa først betænkelig paa Træskeen, som om hun vilde se, hvad der var spist med den Dagen i Forvejen, og hvis Mund den sidst havde været i; derpaa øste hun lidt op i sin flade Tallerken, der siden skulde bruges til Eftermaden, kun

lidt, som til Fugls Føde. En Dag havde Trier fortalt om Rolf Krake, bl. a., at hans Kæmper kastede med Ben under Maaltidet. Nogle for Oldtiden begejstrede Elever havde her fundet et Punkt, hvori de kunde ligne de stolte Fædre. Det begyndte at flyve med smaa Ben. Da rejste Trier sig og sagde et Alvorsord om, at vi ikke skulde ligne de gamle i deres Unoder. Benkastningen fik en blidere Afslutning end i Rolf Krakes Borg. Næste Dag fortalte Trier om Stærkod og Guldsmeden. Som Barn holdt jeg ubetinget med Stærkod; men her blev Stærkods Grovhed — for ikke at sige raa Optræden — ikke godkendt; Trier fremstillede Sagnet som Udtryk for de raa Kriegers Modstand mod den ny, blidere Kultur, hvad jo ogsaa senere den lærde Aksel Olrik har videnskabelig paavist. En Elev fortalte siden en fynsk Friskolelærer, hvorledes Trier saa paa Stærkod, og det kom Trier for Øre, at Friskolelæreren var vred over „den Forfinelse“, Karlene fik i Vallekilde. Det var nu Klaps fra den ene Side. I København klapsede man fra den anden Side. Der blev Trier i et Selskab angrebet for, at han lod Karlene spise med Træskeer af Fællesfad. Professor Rasmus Nielsen blev tilkaldt som Opmand. „Ja, først maa jeg høre, hvilke Gr. . . runde Trier har!“ siger Filosoffen. Trier begyndte: „For det første vil jeg ikke vænne dem af med deres hjemlige Vaner, og for det andet — — — —.“ „Tak,“ sagde Professoren, „den første Grund er tilstrækkelig.“

For Resten brød der Sygdom frem blandt Eleverne (ømme Gummer, løse Tænder); Trier lod Maden undersøge, men der fandtes ingen Grunde til Sygdommen der. Senere har man jo forladt de fælles Fade. I saa stor en Flok maa der tages skrappere Sundhedshensyn end i Enkelthjem. Der maatte ogsaa for Roligheds

Skyld nedlægges Forbud mod at gaa med Træsko paa Trapperne. En Morsingbo følte sin personlige Frihed krænkede ved dette Forbud; var han end ikke født med Træsko, vilde han dog færdes i dem til sin Død. En af de første Morgener, vi sad i Spisesalen, traadte han frem i Døren og sagde paa sit brede Morsingmaal: „Nu vil jeg sige jer Farvel; jeg vilde gerne have blevet hos jer, men jeg kan ikke være, hvor jeg ikke maa gaa med Træsko.“ Der er mange Maader at hævde sin personlige Frihed paa.

Trier saa tilbage paa Vinteren 73—74 som en tung og trang Tid for ham. En kort Tid var han saa svag, at han maatte ligge paa en Chaiselong i Skolestuen; han læste noget op af Ibsens ny Værk „Kejser og Galilæer“, men havde Følelsen af, at vi ikke kunde tage fra; Ibsens „Ballonbrev“ gik det bedre med, enkelte Linier blev banket fast i os, saa vi kan dem udenad endnu. — Fru Marie var død, men hun virkede alligevel meget i dette Skolehold. I hendes Stue stod alt, som da hun forlod den. Over Triers Sofa lyste hendes Billede og var saa at sige med i Morgensangen og Bekendelsen og Vidne til de Samtaler, de enkelte Elever havde med deres fortrolige Sjælesørger. Savnet af Fru Marie fyldte meget i Skolelivet. Trier havde i rigeligt Maal faaet „Sorgens Gave“; ikke sjælden græd han, naar han drog hendes Minde ind i Foredraget. Hans Frænde, Digteren Hertz, skrev engang et Digt til Triers Moder, „Silkeormen“ kaldes det, hvori han siger, at Sorgens og Kummerens Rørelser bliver til Digtets Silke. Hos Trier blev det til dyb kristelig Tale. Det var vist i Efteraaret 75, der var kommen en Flok fremmede fra København, blandt dem Julie Marstrand. Jeg udtalte til min Sidemand Ønsket om, at hun maatte blive Husmoder her, og flere har tænkt noget nær det

samme; da vort Ønske gik i Opfyldelse, var Trier forundret over, at vi, hans Venner, ikke var mere forundret derover.

II.

Der kom i Aaret 1876 Forespørgsel fra Ministeriet om, hvilke Lærebøger vi brugte. Trier svarede med et Smil (der dog ikke kunde ses paa Papiret): Chr. Hansens Regnebøger og de tre Højskolesangbøger. Flere var der ikke at nævne. Jeg tror ikke, Nutidens Ungdom forstaar, hvor meget Sangbøgerne betød dengang, eller hvor meget de efter de første Højskolemænds Skøn skulde betyde. P. O. Bojsens „blaa Bog“ med de mange Sejrssange kunde ikke godt bruges efter 1864. Snart efter Krigen kom Skyttesangbogen; jeg ejer 7. Oplag fra 1868 og 12. Oplag fra 1870. Tallene melder om den rivende Afsætning. Morten Eskesens Sangbog kappedes med Skyttesangbogen. Ogsaa Køsters 100 Sange. Men de tre Højskoler: Askov, Testrup og Vallekilde aftalte, at de vilde udgive „Nordiske Sange for danske Folkehøjskoler“ i 3 Bind, og saa skulde der nok endda følge et fjerde Bind med Kæmpeviser. Askovbogen indeholdt „Asamaal“, historiske Kæmpeviser og som en Slags Rimkrønike ned til vore Dage. Testrupbogen var en Samling lyriske Digte, særlig nordiske Fædrelandssange. Begge disse Bøger brugte vi min første Højskolevinter.

Det blev en ikke uvigtig Del af mit Vinterarbejde at afskrive til Trykkeriet Sangene til „Triers Sangbog“, 3. Del af det store Sangværk. Faa tænker paa eller forstaar, hvilket omfattende Arbejde der ligger i at samle saadan en Bog — knap 200 Sange — men en kyndig Mand kan ved at se den igennem finde i den Triers Skoleprogram. Det er sandelig ikke tilfældigt Sammenpluk, men et vel over tænkt Uddrag af dansk

Digtning, som skulde tages med hjem for i de hundrede Hjem at sprede over Arbejdet Forklarelsens Skin og Glædens Lysning, som Bjørnson udtrykker det. Trier bad os forud afskrive de to Sange: „Der skinner en Sol i Lys og Løn“ og „Naar vi ser paa Himmeldybet“; i mit gamle Hefte har jeg ogsaa afskrevet „Jeg kører frem gennem Straalefynd“, men om Trier havde paalagt os det, husker jeg ikke.

Nu er største Delen af Grundtvigs Digte udgivet i samlede Værker; dengang var mange af dem spredt i Blade og Skrifter eller ogsaa utrykte. Pastor Køster havde afskrevet et helt Bind utrykte Digte til Fru Grundtvig; det havde Trier laant, og jeg skrev af efter hans Anvisning. I ældre Tidsskrifter opledte han Digte, som havde gjort Indtryk paa ham og nu kunde passe efter hans Plan. Ja, Triers Sangbog adskiller sig fra Eskesens ved, at der er Plan i den, god Plan. Hans særlige Raadgivere under Forarbejdet var Grundtvig og C. I. Brandt. Husker jeg ikke fejl, havde Oldingen efter Triers Fortælling kørt baade Trier og Brandt trætte under et fælles Samraad.

Lige efter Pigeskolens Slutning 1872 havde Trier de første 40 Sange samlet; han rejste ind til Grundtvig for at læse dem op. Første Afdeling handler om „Lys og Livet“, om, hvorledes Folkeordet og Kristenordet maa udspringe af Livet for at blive til Lys. Andet Afsnit hedder „Skabelsen — Mennesket — Ordet“ og indeholder som i en Nøddeskal Grundtvigs Syn paa Menneskets Plads i Skabningen. — Dernæst kommer tredje Afsnit: „Menneske-Levnedsløbet“, Sange om de fire Livsaldere. Her havde Trier ikke villet holde sig til Grundtvigs Sange alene. Han havde fundet noget i Grundtvigs „Aabent Brev til mine Børn“, som han gerne vilde bruge, men det var ikke inddelt i Vers og kunde følgelig ikke synges. Saa vidt jeg

husker, var det Trier, der gjorde Grundtvig opmærksom paa, at fire Verslinier kunde afrunde det til en Sang, men 10 Aar senere skrev Trier i Rønnings „Hundrede Aar“, at det var Grundtvig, der saa det med de fire Linier. Saa fremsagde den gamle de nu saa kendte Ord:

Om kort, om langt blev Løbebanen spændt,
den er til Folkegavn og Grøde —

Svend Grundtvig stod i Stuen ved Siden af; han raabte ind: „Der mangler en „Fod“, Fa'r!“ Faderen rettede Fejlen: „den er til Folkegavn, den er til Grøde“. — Derefter læste Trier Richardts og Grundtvigs Sange om Barndommen. Hvad? spurgte Grundtvig, vil De ikke have Baggens „Der var en Tid“? Nej, den fandt Trier for sødladen og følelsessyg: en Ungersvend, der sætter sig hen og tænker paa sin Barndom for at faa Taarerne til at „trille sødt“! Jo, sagde Grundtvig, den maa vi have med. — Af Ungdomssangene læste Trier først „Undrer mig paa“. Den syntes Grundtvig ikke ret om. „Hm? hm? hvad blev det til? kommer han over de høje Fjælde?“ En saadan fjældbunden, handleløs Yngling var ikke efter Grundtvigs Smag. — Derefter læste Trier: „Løft dit Hoved, du raske Gut!“ Da smilte den gamle og nikkede blot; den Slags Ynglinger huede ham bedre.

Ja, jeg skal ikke her blive ved at paapege den klare Plan i Sangbogen. Enhver Vallekildeelev kan jo se i sin Sangbog, hvorledes vi efter Livsaldrenes Sange gaar over til Aarstidernes Indvirkning paa Mennesket: Musvittens „Giv Tid! giv Tid!“ ved Vintertide, Brandts Blomster i Vaar og Blomster i Høst, Grundtvigs om at bære Blus med Glæde, naar Skyerne graaner og Løvet falder, Ingemanns „Den gamle Kæmpeeg“ som

Modsætning til den frembrydende Darwinisme med Grundsætningen „Kampen for Tilværelsen“.

Hvis en Historiker om hundrede Aar vil have Rede paa, hvorledes Trier holdt Skole, saa vil den lille Sangbog være ham et vigtigt Aktstykke.

Da Afskrivningen var til Ende henad Foraaret, tilkaldte Trier sin Yndling blandt Friskolelærerne, Didrik Johansen; han skulde gennemgaa Sangene og bestemme Retskrivning og Tegnsætning. Didrik Johansen havde en aandelig Fostersøn blandt Eleverne, nuværende Højskoleforstander Albrekt Albrektsen. Vi kunde nok mærke, at A. A. var Triers særlige Yndling i dette Elevhold; det indtraf flere Gange, naar et Skolespørgsmaal var paa Tale, at Albrekt maatte frem med, hvorledes Didrik Johansen tog den Sag, og hvorledes den altsaa burde tages.

Sangene var sanilet; men de laa jo som vingeløse Fugle, hvis vi ikke kunde faa Melodier til dem. Der var ofte Glæde, naar vi fik en ny Melodi, som gav en Sang Flyveevne. Hvad man kalder Sangøvelser, havde vi ikke; Forsangeren skulde have en stærk Stemme og synge kraftigt igennem, saa kunde alle synge med, inden Sangen var til Ende. Den første Vinter faldt det i Reglen i min Lod at være Forsanger — Trier skulde spare paa sin Stemme — og jeg kendte et Utal af Melodier; men jeg manglede musikalsk Udvikling til at bedømme Melodiens Værd. „Er der Melodi til den Sang?“ kunde Trier spørge. Jo, jeg begyndte; men det kunde ske, at han afbrød efter det første Vers, fordi Melodien syntes ham Haandværksarbejde, ikke Kunst. Jeg har læst etsteds hos Grundtvig den Paa-stand, at Kunstsangen er Folkesangens værste Fjende. Triers Mødreneslægt hørte til Danmarks mest musikalske Slægter, og Trier var vist meget fint uddannet i den Retning; han kunde briste i Graad, naar han

hørte gribende Musik, f. Eks. „Foran Sydens Kloster“. Hvordan kunde han saa forlige sig med den „Folkesang“, vi bar frem?

Paa dette Punkt, som paa mange andre, havde han ifølge sin æstetiske Opdragelse meget at overvinde. Den lille Ernst havde bogstavelig talt været i den store Kunstner Thorvaldsens Hænder; Thorvaldsen havde set den lille nøgne Dreng i en Fremstilling af „levende Billeder“, og da havde han grebet ham paa sine Arme og sagt, at han var en dejlig Dreng. „Og da spaaede Thorvaldsen om mig — nej, jeg vil ikke sige jer, hvad han spaaede,“ sluttede Trier, da han fortalte os dette. Thorvaldsen spaaede, den lille Dreng vilde blive Kunstner. Men „Kunstner“ vilde Trier ikke være. Og dog var det ham i Kødets baaret og — under hans Opvækst — i Klæderne skaaret. Ligesom Jeppe paa Bjerget havde ondt ved at „tvinge sin Natur“, havde Trier Umag med at frigøre sig for tilvante æstetiske Vaner og Følelser. Hans Skolestuer var kunstnerisk udsmykkede, og — det kan jeg se bagefter — hans Foredrag om Patriarkerne var kunstnerisk formede. Han kunde læse Scener af Holberg — det skete for Resten sjældent — saa man maatte tillægge ham Skuespillertalent. Men hvis en vilde have sagt, at hans kunstnerisk udviklede Fremstillingsevne ogsaa var kendelig i alvorlige Foredrag, vilde Trier være blevet meget vred eller meget bedrøvet. Noget af det, jeg husker bedst fra den første Vinter, var hans Tale om „det skønne“. Grundteksten var Grundtvigs: „Det skønne er Aabenbarelse af det sande og det gode — det skønne er intet i sig selv“. Trier anskueliggjorde dette for os ved mangfoldige Eksempler. Mine Tanker om dette nu længe efter kan jeg udtrykke saaledes: I Grunden havde Trier Ret; han har selv i sin Opvækst følt Faren ved den æstetiske Livsanskuelse, ved at blive

hængende i „det skønne“; derfor advarer han os, skønt vi ifølge vor Opdragelse og Omgivelser ikke stod i den Fare; men havde hans Smag og Skønhedsfølelse ikke faaet denne Udvikling, saa vilde han ikke have kunnet tale saa smukt og billedrigt, saa overbevisende og betagende om det sande og gode. — Saadan mener jeg; Trier vilde bestemt have modsagt dette.

Men vi kom helt bort fra Melodierne. Vi har maaske læst i „Brevene“, at Trier fra først af havde udbedt sig og faaet ny Melodier fra gamle Hartmann; han har fremkaldt Melodien til „Op dog, Zion“. Den gamle Kunstner spørger Marie, hvad Trier mener om hans ny Melodier. „Vi sukker efter ny Melodier,“ skriver Trier 1866. Vallekilde Højskole var en Slags Forsøgsstation for Hartmann, og Trier var Forsøgsleder; Kunstneren vilde ikke udgive Melodierne, inden Trier havde givet dem blaat Stempel. „Du maa endelig purre ved Vinding for at skaffe mig Melodier,“ skriver Trier til Marie. — Vinding havde længe været syg; da han begyndte at komme sig, sendte han Melodien til „Gud, du, som Lyset og Dagen oplod“, denne mærkelige Sang med Overflødighed af Stavrim. „Aa,“ sagde Trier, „Vinding har jublet den Linie ud: Nu drager Skyggerne skumle paa Flugt — han har følt det paa sig selv.“ — En Melodi kunde have saa vanskelige Toneovergange, at Karlene ikke kunde synge det rent (f. Eks. „Med dette Sværd“); saa maatte vi gøre den lidt simplere. Takten kunde ogsaa volde Vanskeligheder; Vinding sendte Bud, om vi ikke vilde synge „Blomster i Vaar“ med rigtig Takt eller ogsaa lade være at bruge hans Melodi. Takten var Triers Svaghed; hans første Spillelærere havde frakendt ham Taktfølelse, og han lærte aldrig at holde Takt, hvilket var mindre heldigt, naar han under Morgensangen stod med en lille Flok i sin egen Stue, mens en større

Flok maatte staa i Skolestuen og synge med. Det kunde ske, at Trier tog 5—6 Sangere med ind til Klaveret, naar vi havde faaet en ny Melodi, saaledes da Johanne Fenger sendte „Den Jomfru tog over sig Kaaben blaa“; saa var der altsaa flere Forsangere, naar Sangen skulde indsynges. I Sommeren 1877 var vi fyrretyve Danske paa Tog i Norge. Paa Hjemvejen besøgte jeg Tonedigteren Lindemanns Søn; han afskrev for mig to ny Melodier: „Et jævnt og muntert, virksomt Liv“ og „Var jeg en Stjerne, som tindrende gik“. Disse to Melodier blev indsungne ved det følgende Efteraarsmøde. Da lærte Fru Julie os Tonen til „Det vi ved, at siden Slangens“. Hostrup var glad ved, at hans Sang nu kom paa Folkelæber; han lærte os til Gengæld Vindings „O, hør det, Thomas“.

I vor Tid fremkommer der mange ny Melodier, udmærkede Melodier i folkelig Stil. Men de er gerne lavet til Fødelandssange, ikke Fædrelandssange. Sange om Mosen og Sneen, om Rugen, om hvor jeg lagde min Gaard, om min Hakke, min Skovl og min Spade. Naturalismen kræver ny Sange og dermed ny Streng paa Harpen. Ungdommen maa tilgive os gamle, at vi siger: „Bedre, skønnere maaske — ak men det er ikke de“. Vi synes, der var dybere Klang i den gamle Harpe. De tre Sangbøger er smeltet sammen til een, ny Sange har skubbet gode gamle ud. Vi gamle forstaar saa godt, at Eyvind Skaldespilder havde ondt ved at synge for Graafeld, da Adelstensfostre var borte.

III.

Det har været offentlig drøftet, om Trier lagde Vægt paa Kundskaber. Det morede ham kostelig, at hans Ven Peter Rørdam engang sagde til ham: „Naa, Trier, nu ved jeg, hvad de unge lærer paa Deres Skole,

og jeg ved det bestemt; for jeg har hørt det af en Proprietær, som har hørt det af en Proprietær fra Deres Egn: de lærer at ryge paa lang Pibe og gøre Nar ad deres Fa'r!"

Den Slags Bedømmelse med Kildeangivelse kunde Trier le ad. Der kom en „pænere“ Mand fra Ods herred med sin unge Søn; Faderen forklarede Trier, at Sønnen kom her for at faa sine Skolekundskaber udviklet. Trier bad ham om at tage Sønnen med sig hjem; thi med det Øjemed var han gaaet fejl ad By; vi havde her ikke særlig til Formaal at udvide Børneskolens Kundskaber. — Nej, nu skulde Sønnen blive, da han var kommen hertil, mente Faderen.

Jeg kan godt forstaa, at mange mente, Trier ringegtede „Kundskaber“. Han havde for det første indgroet Mistillid til Pædagogikkens Metoder, til den vane-faste Indøvelse i praktiske Færdigheder, og for det andet var han meget bange for, at Højskolens Hovedformaal skulde staa i Skyggen, naar Eleverne alt for ivrigt lagde sig efter Retskrivning, Regning o. lign. Fag. En Gang klagede han til mig over, at Karlene ikke gjorde større Fremskridt i Kundskabsfag. „Ja, det er nu egentlig Deres Skyld,“ sagde jeg. Hvad!! er det min Skyld?? „Ja, for De taler saa tit om „den Smule“ Regning og Skrivning.“ Han havde selv lært disse Ting, uden at han havde haft Slid med det. Han havde klart Øje for, at Legemet trænger til systematisk Opøvelse (det er vel endog Trier, der har indført „Svensk Gymnastik“ i Danmark); at Sjælsevnerne trænger til lignende Opøvelse, var ham mindre klart. Store Mænd var altid efter Triers Mening kommen frem ved deres „Begavelse“; der taltes sjældnere om Flid, Ihærdighed, Udholdenhed. „Begavelse“ vil jo sige Guds Gaver, medfødte Evner, en Aladdinslampe. Noureddins Flid var lidet regnet. Naa, den Synsmaade

delte Trier med Flertallet af den grundtvigske Skole; det var et naturligt Tilbageslag fra den gamle Skoles aandløse Slid med at „forberede til Livet ved at lære det, som er bestemt til just i Livet at vorde glemmt“, som Hejberg skriver. Der var en ældre, skikkelig Karl fra Bornholm; han skammede sig ved sin Mangel paa Kundskaber. Trier traf ham læsende ude i Værkstedet en Aften. Da Trier saa, Fyren stod og læste paa den lille Tabel, slog han en Skoggerlatter op. Karlen begyndte at græde. Da slog Trier varmt Armene om ham og talte saa kærligt til ham, idet han bad ham om Forladelse. Jeg fik Anmodning om at tage mig lidt af Karlen. Jeg tog ham ind i min Stue, viste ham et større Kort over Bornholm, vejledede ham til at finde de kendte Sogne. Da udbrod han sjæleglad: „Ja, men det er jo slet inte svært!“ Trier kunde selvfølgelig ikke paa den Maade tage sig af den enkelte; men han saa gerne, at vi, hans Hjælpere, gjorde det.

Der var slet ingen Kontrol med, om Eleverne fulgte Timerne, eller om de forsømte. Dette syntes jeg ikke om. Et Par ældre, aandslivlige Jyder var kommen alene for at høre Triers Foredrag; til andre Tider kløvede de Brænde eller hjalp til med Fodringen eller gik sammen og drøftede de Tanker, der var vakt i dem den Dag. Jeg regnede disse to blandt de bedste Elever. Men der var ogsaa Karle, som stod med Hænderne i Lommen og Pibe i Munden ude ved Husgavlen i St. f. at gaa til Regning eller Gymnastik; den Slags Folk hørte sikkert ikke til de bedste Hørere i Foredragstimerne; de kunde godt have trængt til at have et „skal“ over sig.

Engang var Provsten fra Odsherred kommen til Højskolen som Tilsynsmand. Trier holdt et fortræffeligt Foredrag om Ygdrasil, om at Haabets Vande stadig

stadig maa øses over Menneskeetræet, for at det immer kan grønnes over Urdas Væld. Tilsyneladende var Provsten godt med og glad ved Foredraget. Ved Middagsbordet holdt Provsten et lille Foredrag om Kundskabs-træet, som heller ikke maatte forsømmes. Trier syntes ikke om Provstens Tale. Dagen efter holdt han et Foredrag, hvis Ledetanke var: „Hvad man vinder i Kundskab, taber man ofte i Kraft“. En og anden havde forstaaet Trier, som om han vilde advare dem mod at tilegne sig Kundskaber, og talte med mig, om dette da virkelig kunde være Meningen. Da jeg kom ned for at spise, drøftede jeg Sagen med „Marie Landsgrav“; hun havde ogsaa skønnet, at der laa Misforstaaelse i Luften; vi maatte helst tale med Trier om det. Og det gjorde vi, saa han fik Lejlighed til at udtale sig nærmere. Jeg anfører dette lille Træk, for at Læserne kan faa et Eksempel paa, hvor Trier kunde med et enkelt Foredrag fylde det store Hus med Spørgelyst og Overvejelser og Trang til gensidig Drøftelse; det maatte vel være rigtigt, naar Trier havde sagt det, men her var alligevel noget, vi maatte have klaret.

Trier saa gerne, at en og anden kom med Spørgsmaal efter Foredraget. Han talte flere Gange om, at Kristian Rasmussen (Stenbæk) havde været en fortræffelig Spørger, saa Trier den Vinter maatte afkorte Foredraget, da han vidste, der blev stillet Spørgsmaal til nærmere Besvarelse. Men egentlig Kritik holdt han ikke af. Den ofte omtalte, ofte lovpriste „Smeden fra Høve“ var til Stede; han syntes, der havde været Huller i Triers Tankerække, og tog sig for at udfylde og følgelig egentlig kritisere. Da blev Trier gnaven paa sin gode Ven. Men da Smeden var kommen hjem, sendte han Trier en Hesterive med en spøgende Hentydning til, at her havde han en „Kritiker“, og at han nok vilde indrømme dens Nytte, naar han saa, hvor-

ledes den kunde tage med, hvad andre havde ladet ligge. Trier læste det og fyldte hele Stuen med Latterbølger over denne Anskuelighedsundervisning.

Naar Foredraget var forbi, satte Trier sig med tændt Pibe paa den lille Trappe op til hans Stue og saa ud over Forsamlingen under Slutningssangen, ligesom en Sædemand ser ud over sin nylig tilsaæde Mark; da maatte man ikke spørge ham ud om uvedkommende Sager, selv om man havde Brug for hurtig Besked. Disse Minutter var ham vist Døgnets Glanspunkt.

Vi havde ganske vist en Timeplan for Skolearbejdet, men den blev ikke fulgt efter Klokkeslæt. Det blev fortalt, at man ovre i Testrup ringede, 10 Minutter før Foredraget skulde slutte og Middagsmaaltidet begynde. Det var Trier uforstaaeligt, at de saadan kunde hænge i Klokkestrengen; han kunde ikke rette sig efter Klokken, men han kunde — undertiden til Kokkepigens Fortvivlelse — rette paa Klokken ved at dreje Viseren. Engang roste han en af Lærerne, fordi denne overholdt Tiden efter Dagsordenen — i Grunden vilde han helst overholde Tiden; men Madklokken maatte ikke brutalt gribe ind, hvor der lød aandelig Tale.

Trier kunde heller ikke lide, at Aandsføde skulde gengældes med Penge. „Jeg lever som Spisevært,“ sagde han, og det var sandt. De saakaldte Undervisningspenge gik til Lærernes Underhold og Skolehusets Forrentning. Det var ikke Brug dengang at „tage Honorar“ for Foredrag. I de første Aar forsøgte Trier, om han ikke helt kunde undvære Regnskab; men han indsaa snart Nødvendigheden af Bogføring og „Kassebog“. Af og til kom en syg eller fattig, maaske ukendt Mand: „Hr. Trier! De kunde da vel ikke laane mig 20 Kr., for jeg er i Nød!“ — „Jo, det vil jeg gerne; men det er saa kedeligt at betale tilbage; skal vi ikke

lade det være?“ Naa, jeg har ogsaa været Vidne til, at en for Resten god Karl, der vilde drage vel stor Nytte af Triers Gavnildhed, er bleven sat i Rette, saa han græd over det. Trier var i en forbavsende Grad uegennyttig med Hensyn til Pengesager.

IV.

Nu er der vokset en hel By op omkring Højskolen, saa den ligger omgærdet af venligsindede Hjem og ligner Middelalderens bydannende Klostre. I min Tid laa den store Bygning temmelig ensom. Anton Nielsen har fortalt, at han ikke havde rigtig Fred i Sindet, inden han var kommen i et venligt Forhold til Bønderne i Vester Skerninge og havde faaet „trofaste Naboer og deslige“. Trier havde nogle gode Venner i den nærmeste Egn, men Befolkningen i sin Helhed stod han i køligt Forhold til. De ledende i Sognet var krasse Højremænd; det gjorde meget til, at de ikke saa venligt til Højskolen. Det var næppe for at glæde Trier, at de engang valgte ham til Brandsynsmand. Men det blev de nu snart kede af; thi Trier skyndede paa, saa snart de tre Synsmænd havde kigget i Skorstenen og paa Kakkellovnsplader; han tillod ikke, at de satte sig ned til en Dram og en Snak. En Dag jeg sad paa Regnskabskontoret, kom en Sogneraad for at kræve Skat. „Ja, vær saa god! her er Pengene,“ sagde Trier. „Ja, men saa har De to Karle og fire Piger!“ — „Ja, dem maa De selv finde!“ sagde Trier og løb ind i Stuerne. „Trier! Trier!“ raabte den vrede Mand ind i Stuen, men der kom ingen Trier. Jeg lagde den ubetydelige Pengesum ud. Paa den Maade vil Bønder ikke behandles, især ikke, naar de kommer i kommunalt Ærinde, Pastor Hoff havde som ung, ivrig Kappellan ogsaa haft Vanskeligheder med de Vallekilde-

folk; men han kunde bedre mere sig over deres Egenheder og tage dem gemytligt. Saaledes træffer han en Dag Fattiglemmet Jens. „Naa Jens, hvordan gaar det?“, „Tak, Kaplan, det gaar skidt! Stænderne (d. e. Sogne-raadet) er for knappe ved mig!“ — „Ja, Jens, men De husker vel ogsaa paa, at Mennesket ikke lever af Brød alene?“ — „Ih, det er jo lie ded, je si'er Dom — je ka itte undvære Tobak!“ „Værsgo, Jens, der har De en Mark til Tobak!“ — Præsten opgav at trænge dybere ind i Jens. Og et andet Træk: Hoff havde jævnlig maattet mægle et splidagtigt Ægtepar imellem. En Dag træffer han Manden og siger: „Naa, nu har De ikke længe været hos mig; gaar det nu godt med Konen?“ Jo, Tak, Hr. Kaplan; for je resolvørte mig te o gi hind en paa Kassen, og siden har vi haft det godt.“ Hoff fortalte disse Smaatræk ved et Aftenmøde paa Højskolen. — Det varede længe, inden Trier kunde faa rejst en lille Friskole i sit Nabolag. Jeg var den første Friskolelærer, idet jeg fik et lavloftet Værelse i „Karen Jakob“s Hus og begyndte Skolen med to Dreng. Efter den Tids Skolelov kunde man i „Religion“ stille sig umiddelbart under Provsten, hvor man holdt en „eksamineret“ Lærer, og det lagde Trier megen Vægt paa, lod det til; han havde ikke noget godt Øje til Sognepræsten. Om Forældrene gav noget for Undervisningen, ved jeg ikke; jeg fik min fulde Løn af Trier. Det er ogsaa tvivlsomt, om Trier regnede mig for vel skikket til at være Friskolelærer. Jeg hang for meget i Bøgerne. Engang sagde han med et Skuldertræk: „Ja, der er vist ikke andet for, end at De maa studere; jeg beklager altid de Folk, som skal studere.“ Men et godt Raad gav han mig. Han viste hen paa Billedet af „Lille Theologicum“ og sagde: „Se paa Schrøder! han sidder med Pen i Haand, og han har altid læst med Pen i Haand; derfor ved han saa me-

get!“ Trier laante mig større historiske Værker, og jeg læste dem igennem og gjorde Optegnelser til senere Brug. Vanen er den anden Natur. Jeg har siden ikke kunnet læse større Værker uden at gøre Uddrag. Havde jeg ikke saaledes forberedt mig til det, der blev min Manddomsgerning, saa havde jeg ikke kunnet tumle det omfattende Stof, som jeg nu maa arbejde med.

V.

Da vi Jyder efter første Vinter fulgtes ad til Kallundborg, var vi unge helt opfyldte af den lyse Fremtidshimmel, der hvælvende sig over Danmark; nu kunde jo enhver fattig Karl faa en fornøjelig og gavnrig Stilling, f. Eks. som „Havekarl“. En lidt ældre Karl rystede sit lyskrøllede Hoved og sagde: „A har været for gammel, inden a kom her.“ Han kunde ikke haabe paa, at det var saa let at virkeliggøre Idealer. Det er vist gaaet adskillige, som det gik os i de følgende Aar, at vi har følt det vanskeligt at forlige os med den virkelige Verden; „har vi toppet, maa vi dale — det er Loven under Sol“; har vi løbet efter „Guldkaret“, kniber det at nøjes med „Lunstikken“. Men jeg beklager alligevel de Mennesker, der ikke har været løftet højt i deres Ungdom. Den ideale Verden ligger vel over den virkelige, men den løfter den lidt opad.

Trier kunde fremstille det ideale Forhold mellem „Herskab“ og Tyende; men det var jo uundgaaeligt, at mange fik bedre fat i, hvad Rettigheder end hvad Pligter de havde som Tyende. Burchardi havde faaet 3 Karle fra Vallekilde. De kom til ham og bad om en Befordring for at køre til Efteraarsmøde i Sønderup. Naa, sagde Burchardi, I havde vel ogsaa tænkt at ville til Aabningsmødet i Vallekilde næste Uge. Selvfølgelig havde de tænkt det. Ja, sagde B., nu kører jeg for jer

til Vallekilde, og saa lader I Sønderupturen fare; vi kan ikke lade Mejeriet staa stille. — Da Karlene kom til Aabningsmødet, klagede de til Trier. Trier sagde til B.: „Kunde du nu ikke godt have ladet dem køre til Sønderup? det var jo da noget godt, de vilde drage efter.“ — „Nej ved du hvad, Trier, holder du med dem i det, saa vil jeg aldrig have Karle fra dig tiere,“ sagde Burchardi. Trier fik jævnlig Breve fra Piger, som han havde skaffet Plads, og det var ofte Klager over, at de ikke lige havde truffet at komme i et idealt Hjem. „Hvor Nutidens Ungdom dog er fordringsfuld!“ udbrød han engang under Læsningen af et saadant Brev.

I den Grad havde Trier vundet mange unges Sind, at han næsten maatte være deres Orakel. En ung Pige — lad os kalde hende Ane — skrev til ham, om hun skulde sige ja til en Frier. „Hvad skal jeg dog sige til det! jeg kender jo slet ikke Frieren!“ udbrød han. „Raad hende til at sige nej,“ sagde jeg, „for der er ikke andet Raad til dem, der spørger.“ Trier skrev et Brev til hende; jeg skulde bære Brevet til Anes Veninde i Skippinge, og hun skulde besøge det videre. Jeg kom til Skippinge. „Naa,“ sagde Veninden, „nu kan du da fortælle Trier, at Ane har forlovet sig, og hendes Kæreste har et Sted til en Hest og tre Køer.“ Jeg beholdt mit Brev i Lommen, og da jeg gav det tilbage med den givne Besked, sagde Trier: „Jeg kan ikke begribe, at en nyforlovet Pige kan skrive om Hest og Køer i den Sammenhæng.“

VI.

Da Povl Hansen holdt Sølvbryllup, fortalte han om, hvorledes Ydun med Æbl — eller hvad jeg vilde sige, liden Sigrid med Æbleskivepanden brød frem af

Juletræets Grene i Julelysenes Glans og med troskyldig Giverglæde i sit sjæfulde Ansigt overrakte mig en stor Æbleskivepande. „Jeg havde set min tilkommende Hustru for første Gang,“ sagde Sølvbrudgommen. Det var altsaa et betydningsfuldt Øjeblik i Vallekildes Historie, det første Mødes Sødme. Havde jeg anet, hvilken Rolle samme Æbleskivepande har spillet, saa skulde den, da den var opbrændt i min Families Tjeneste, have været sendt over til Familiemuseet i Vallekilde; nu kan jeg kun sende Historien om den. Den har nemlig en Forhistorie. — Jeg var til Præmieskydning i et andet Sogn og vandt 2. Præmie. Kvinderne i dette Sogn havde vist deres Interesse for Skyttesagen ved at skænke en Brændevinskaraffe med fire Snapseglass paa en Bakke. Denne Kvindegave syntes mig saa komisk, at jeg i ungdommelig Kaadhed valgte den, skønt jeg kunde have faaet en lidt mere værdifuld Præmie. Det var naturligvis urigtigt af mig, da jeg slet ikke havde til Hensigt derved at dæmpe Karlens Snapselyst eller belære Pigerne om, „hvad de skulde give igen, og hvortil de skulde bruge deres Magt“. Næste Morgen spillede Sollyset i dette Brændevinsstel nede i Køkkenet. „Men hvad er dog det?“ udbrød Trier til Pigerne. Ja, det var da Marius' Præmie fra i Gaar. „Uh! kan vi da ikke skille ham af med det? — „Han har saamænd selv valgt det! ha, ha, ha!“ — Saa blev der ikke mere Snak om den Sag. Men hen ad Jul kom en og anden af Pigerne med Hentydninger til, at jeg skulde have en morsom Julegave. „Du ved ikke, hvad du skal have til Jul!“ Nej, hvor skulde jeg vide det! I Romanen „David Copperfield“ er der en Ungersvend, som samler til Bo — „saa har man det!“ siger han Gang paa Gang. Trier syntes, at naar jeg havde begyndt med Brændevinsstellet, saa maatte det næste Stykke blive Æble-

skivepanden. Derfor kom liden Sigrid med den; et lille Brev med Citater fra „David Copperfield“ fulgte med. Barnet anede jo ikke den skælmske Ironi, og min Ven Povl fik andet at tænke paa; han havde vel for Resten nok faaet Øje for Sigrids Dejlighed, selv om han ikke havde set hende her som glad Overbringer af en munter Tilrettevisning; men Æbleskivepanden burde have havnet i Vallekilde.

De sidste Dage, jeg var i Vallekilde, blev der holdt Efteraarsmøde (1877). A. D. Jørgensen var kommen. Han havde tænkt at fortælle om Knud den Hellige; men da Trier havde holdt et betagende Foredrag om Jødernes mulige Gensamling i deres Fædreland, syntes Jørgensen ikke, han kunde eller vilde holde Foredraget om Kong Knud, hvor stor denne Konge end var; han valgte saa at fortælle om „Højskolernes Helgen“ Jon Øgmundsen.

Det varede mange Aar, inden jeg saa Vallekilde igen; men Tankerne fløj tit derover og dvælede ikke alene hos Trier, men ogsaa hos hans varmhjertede Medhjælpere, som jeg slet ikke har omtalt i disse flygtige Optegnelser, skønt jeg regner dem blandt de gode Venner, jeg har haft Gavn og Glæde af at møde paa min Vej.

Marius Sørensen.

Små minder om små ting.

Af Povl Hansen.

IV.

„Skimming“.

Der var en leg, som Povl og hans yngre søskende drev stærkt på med, nemlig den, at alt i hjemmet deltes imellem dem; og da Povl var ældst, gik det gjerne sådan, at han fik løvens part; modsat virkeligheden; ti i den fik de små ufravigelig altid lov til at tage først, når noget deltes imellem søskendflokken. Men, som sagt, ikke således i denne leg: Der var nu f. ex. de store popler udenfor tofteporten — ja nu er de forlængst væk —, af dem fik Povl den største, midt i rækken. Hans måtte nøjes med den næst største og Niels med den tredie. De yngre søskende var for små til at lege med, dem kunde man ikke tage hensyn til. Af køerne tog Povl den store „lyserøde“, Hans „den grimede“ men Niels „Krølpande“. Også fårene deltes på denne måde.

Værre var det imidlertid, når der kun var to ting af en bestemt art at dele som f. ex. skorstenene på huset. Her måtte Niels med beklagelse se sig sat udenfor spillet; ti der var kun to skorstene, der deltes således, at Povl tog den tykke bryggersskorsten; mens Hans måtte finde sig til rette med den tynde dagligstue-skorsten.

Og på samme måde med hestene. Af dem var der i Povls hjem kun to, og følgelig måtte de tilfalde Povl og Hans. Det må dog straks siges til den lille Niels' ros, at han bar disse skæbnens tunge tilskikkelser som en mand. Ingen indvending, langt mindre

gråd og klage slap ved sådanne afgørelser over hans noget stramme læber; nej det hørte jo nu en gang med til de uforklarlige gåder, livet er så fuldt af, og som man har at bøje sig for og regne med.

Altså den „gamle brune“ var med lov og ret Povls; mens den „unge brune“ tilhørte Hans.

Men nu skete det ubegribelige: Den gamle brune blev af far solgt; det var en oplevelse, der omtrent føltes som et jordskælv. Hvad kunde der dog ikke befrygtes her i livet, når det kunde opleves, at hans egen gamle hest, der havde hørt familien til, så længe, han kunde mindes, når den sådan pludselig kunde stødes ud i mørket og forsvinde, blot fordi den var bleven gammel. Det føltes af Povl som en tung tilskikkelse.

Men også for Hans kunde dette salg få beklagelige følger; ti hvis det nu skete, at den ny hest, som skulde købes i den gamles sted, blev en yngre og især *mindre* end hans, så kunde han jo efter den før udtalte uudgrundelige livets lov stå fare for at måtte slippe den „unge brune“ til den ældre bror; mens han selv i så tilfælde måtte tage til takke med den ny og ukendte.

Kort sagt, bægge brødre forstod, at skæbnen var over dem.

Det gik dog bedre, end man skulde have væntet. Den ny hest, som far købte af morbror Thyge i Ferrikslev, viste sig i enhver henseende fuldtud at kunne stå mål med og træde i stedet for den, der var solgt. Den var særdeles kraftig, stor og smuk, og så var dens ydre så sjældent. Den var grå med de dejligste „blommede“ sider; men dens svære manke var skinrende hvid, og det samme var halen.

Sådan en hest fandtes der ikke mage til i hele byen, og naturligvis blev Povls ejendomsret til den straks slået fast.

Den 12—13 års dreng holdt meget af at læse og var netop på denne tid i færd med at sluge en historisk roman om den store bondeopstand på Kristoffer af Bajerns tid. Bogens helt Erik passede ovre i Jylland et stod vilde heste, og stoddets enevældige fører og herre var en dejlig hvid hingst, der kaldtes „Skimming“. Rent ud vidunderlige var de bedrifter, som den herlige „Skimming“ udførte, alt som læsningen af bogen skred fremad. Povl elskede dette ildfulde og kloge dyr.

Men da den nykøbte grå hest nu for første gang viste sig, slog det drengen, at her kom jo romanens „Skimming“ lys levende ind af fars port til ham, og han var ikke sen til at opfatte den som sådan. Selvfølgelig fik den navnet „Skimming“, dog kun mellem ham og brødrene; ti det navn vilde de ældre jo slet ikke kunne forstaa men bare gøre nar ad.

Nu gjaldt det blot, om Povl kunde tæmme den og komme på samme fortrolige fod med den, som bogens helt med sin „Skimming“.

Han gik da frem på samme måde som Erik og lærte hesten til at slikke salt af sin hånd. Dog det var endnu bedre at give den brød; og mangen en lille skorpe eller endeskive fik Povl bjærget til sin kære hest. Han prøvede nu at studere hesten, lære den at kende; sådan havde Erik gjort, og det måtte han da også kunne. Lange tider opholdt han sig ude i stalden; han striglede den, klappede den, talte til den, og hvad der ellers lå for. Hesten syntes at være af en meget godmodig slags, der nådig tog imod drengens tilbedelse.

Hvad Povl beundrede mest, var dyrets store, hvide manke, undertiden kastede drengen den op over sit hoved, og gemte sit ansigt i dens rige fylde. Det brød på i ham for at finde et navn, en betegnelse for al

denne fylde og pragt; han prøvede sig frem: „fossen“, måske „hvisfos“; nej hellere „brudeslør“; dette lød bedst og finest; for fremtiden tænkte han altid på Skimmings manke under denne betegnelse; men det nævnte han aldrig til andre, ikke en gang til brødrene.

Skimming var for ham bleven æventyrhesten, hans „ganger“, når han i sine „tanker red ind i fremtidens strålende verden; i sådanne øjeblikke spændte han guldsadelen over dens mægtige ryg, lagde den gyldne mile i dyrets mund, greb silketøjlen; og mens guldsporen klirrede på hans hæl og stålpladerne klang om hans bryst og skulder, trak han sit gode sværd eller svang sin blinkende lanse og stormede ind på den frygtelige drage med de tre hoveder, uhyret, som vogtede prinsessen. Skimming rejser sig på bagbenene, vrinsker af kamplyst og hamrer med sine mægtige forhove løs på djævelskabet, mens Povl slynger sin lanse; og med gennemboret hjerte synker den græsselige drage sammen i sit sorte blod.

Og syner følger på syner, alt som drengen står dérinde i den gamle stald med armene slynget om Skimmings hals og med ansigtet hyllet i „brudesløret“: Nu er den dejlige prinsesse frelst og befriet, Povl løfter hende op foran sig på sadelen, slår den højre arm om hendes smækre midje, mens han med den venstre styrer Skimming i silketømmen; prinsessen er så dejlig som — som — ja meget dejligere end nogen, han kender, hun har guldkrone på hovedet, og under kronens rand ruller hendes lange bølgede hår sort — nej gyldent — nej — nej — ja det kan nu også være lige meget; men det er så langt at det blander sig med Skimmings hvide manke. Ja nu kan man tale om „brudeslør“. Se, nu når han sin hjemby, og ind gennem den lille krogede, snævre bygade går hans strålende ridt. Alle byens folk er på gaden, dér står far

og mor og hans små søskende, og der står morbror Hans og friskolelæreren med alle skolebørnene — også pigerne — ja de har måske ikke hidtil regnet ham for ret meget; men nu kan de se, hvad han dur til, og så for resten have det så godt. Ti nu går han ikke i skole mer, nej nu rider han hjem til sit nylig vundne rige for at bestige tronen. Nå, men far og mor og de små søskende de må han have med sig, også farbror og morbror Hans, ja skal han ikke også tage friskolelæreren med, ham kunde han ikke godt undvære; også drengene kunde det være morsomt at have med, de var jo hans trofaste kammerater. Nå, lad gå da: — også pigerne. Han kan jo sagtens få plads til dem i sit store slot. Ja det er da så selvfølgelig i grunden, at de kommer med; han bliver også først nu opmærksom på, at prinsessen vist i grunden ligner én af dem. Hvor underligt dog, det er ikke før faldet ham ind; — men det er jo aldeles det samme ansigt. Ja men det skulde da vel aldrig være hende, som har været prinsessen, uden at han viste det; nej nu har han dog — — — Povel kaldes pludselig tilbage fra sit drømmesridt på en temmelig ublid måde ved at mærke en underlig sitren gennem Skimmings krop, den krympede sig sammen og satte derpå bagdelen over til venstre side så det knagede i spiltovet. Hvad gik der af hesten; dens øjne lyste med en underlig uhyggelig glans, og dens øren lå fladt tilbage ad nakken. Så meget vidste dog Povel fra sin omgang med heste, at nu var hesten ond; han blev meget bange.

Men i næste nu var alt forbi; hestens hoved sank ned mellem dens forben, det røde skær i dens øjne slukkedes, ørene slappedes og nu næsten hang ned over hovedets sider. Den udstødte et uendelig dybt suk, og drengen syntes, at som den *dér* stod med de slappe, hængende ører, havde den et uendeligt fåret udtryk.

Han skyndte sig ned af stadet og gav hesten et dask med hånden; den rettede hovedet og begyndte lidt efter på ny at æde af krybben. Det var nu ikke muligt at opdage det mindste usædvanlige ved den. Men Povl var dog nu kommen ud af sin æventyrstemning og forlod stalden.

Et par gange senere i vinterens løb gentog sig omtrent det samme med Skimming, mens Povl var oppe hos den i stadet; det var næsten mærkeligt, at han ikke blev klemt fordærvet ind mod spiltovet. Drengen tabte lysten til at komme op i stadet til den og drømme om sine æventyrridt. Han var nærmest bange for at gå op til den. Naturligvis lod han sig ikke mærke dermed for nogen; men hestens' måde at være på blev ham mer og mer gådefuld og uforklarlig; han forstod ikke, hvad der gik af den.

Imidlertid skred tiden; vinteren randt og sommeren mældte sig; man var nu nået begyndelsen af juni måned; den travle såtid var forlængst til ende, og høhøsten havde endnu ikke lagt beslag på gårdens arbejdskraft. Denne mellemtid bruger bønderne på Fyn til tørveskær. Skønt hver gård i Povls fødeby havde sit „tørvemål“ nede i byens lille tørvemose, var det dog en gammel skik, at næsten alle bymændene skar tørv på den samme tid. I disse par uger rørte der sig et ejendommeligt liv på mosen: gårdens karle æltede tørven, pigerne trillede den bort på hjulbørene, og manden lagde den til tørring i de lange „trosser“ oppe på mosens rand. Blandt alle årets dage var disse på tørvelonget nogle af de fornøjeligste og mest livfyldte. Under arbejdet kunde man fra den ene tørvegrav tale med naboens ovre i den anden, og ved måltiderne samledes man i større klynger om pandekagerne med stikkelsbærkompot på.

Således også i dette år.

Farbror havde spændt hestene for vognen og kørt hele selskabet derned, så kunde hestene tøjres ved mosens rand og på den måde få deres forplejning.

Ved middagstid, da man skulde hjem at spise, vilde far dog ikke lade hestene blive stående dernede på mosen; de kunde let slide sig løs. De måtte hellere rides med hjem.

„Kom med Povl“! sagde farbror, „så rider vi to hestene hjem“.

Povl gav et spring af glæde; det var ham ikke muligt at få et ord frem, således overvældede tanken ham: Et ridt på Skimming ad vejen rundt langs mosens rand, forbi tørveskærerne, — det var jo næsten lige så godt som et æventyrridt.

Det var kun et øjeblik sag at få tøjrpælen halet op, tøjret ringet sammen, en „snare“ lagt af tøjret hen om Skimmings næse, og nu sad han over skrævs på dens brede ryg med et ben strittende ud til hver side. Her var vel ikke tale om guldsadel, der var kun den bare hesteryg. Ikke heller var der silketømme, kun et hampereb, men, alligevel! — sad han ikke der på sin stolte Skimming!

Nu sætter farbror den brune i gang, og rask traveren af sted fremad mellem mosevejens dybe hjulspor.

Et stykke bag efter kommer Povl på sin „høje hest“.

Jo vist vækker de opmærksomhed, de to stolte ryttere; se kun hvor alle tørveskærerne standser arbejdet, støtter sig til skovl eller tørvespade og ser — syntes Povl — beundrende efter dem. Ja, i dag kommer I nok sidst hjem godtfolk! bum bum, bum bum! lyder det, når Skimming hamrer sine mægtige hove i mosevejen.

Nu når de frem til en familie, som også har afbrudt arbejdet for at gå hjem, karlen står med trøjen

over armen og øllejlen i hånden, pigen snapper den tomme madkurv; et par småfolk på Povls alder står med skrævende ben og betragter de ridende. Ja, det kunde være såre godt, men se! i samme øjeblik farer en lille tyndbenet køter ud fra flokken; den sætter i med et hyl og farer frem mod Povl, der red sidst.

Hvad sker! Povl mærker igen den underlige nervøse dirren gennem Skimming, den gør et spring til højre, mens dens bagdel som sædvanlig med et ryk svinges frem til venstre, og i kortere tid, end det kan fortælles, finder Povl sig flyttet fra hestens ryg ned til grønsværet. Og — hvad værre var — han hører Skimmings baghove suse lige over sit ansigt, som han ligger dér på jorden. Den har altså slået ud efter ham eller måske efter hunden uden dog at ramme nogen af dem. Povl vover ikke at se sig tilbage; er der noget, der til gavns er flovt for en rask bondedreng, da er det at blive „slået af“. Den arme græsrytter er ubarmhjærtig udleveret til grinet, og vor lille mand synes at høre „hele mosen“ bryde ud i latter over hans vanheld.

Yderst fortunlet af skrækken og faldet rejser han sig imidlertid op og ser efter sin „ganger“. Jo, jo, den har sat i galop og indhenter snart den brune. Farbror standser, og vender; men da han ser drengen komme løbende tilsyneladende uden nogen mén, strækker han hånden ud og indfanger Skimming, som står og „gnider næse“ med sin firbenede kammerat.

„Slog du dig Povl? spørger farbror.

„Nej, lad mig bare komme op igen“, lyder svaret; og lidt efter er han på ny ved farbrors hjælp kommen til sæde, og atter vifter „brudesløret“ om ham under en ny trav.

Den lille rytter passer nu på som en smed; han kunde jo nok sikre sin stilling en del ved med højre

hånd at gribe fat i „brudesløret“; men denne „bihjælp“ ved han godt foragtes af enhver hæderlig rytter, og han sætter trodsig hånden fast på højre lår, som pligt og ære byder, mens den venstre holder tøjret.

De er nu kommen mosen rundt og skal gennem den lille mosegyde, som fører op til byvejen. Midt i gyden indhenter de folkene fra én af de gårde, hvis småpiger går sammen med Povl i friskolen. Se se, pigerne har nok også været med på mosen i dag, mon de har set hans nederlag!

Under alle omstændigheder gælder det her at stramme sig op til yderste anstand, ti ikke sandt, det var nok netop en af disse småpigers ansigt, som prinsessen i hans æventyrridt havde lånt, når hun sad dør foran ham på sadelen. Ja, forvar dig nu prinsesse; ti nu kommer ridder Povl!

Altså højre hånd på rette plads, ryggen rank, og i forbifarten et lille nik til goddag.

Fodgængerne havde trukket sig til venstre, da de hører hovslagene; de står nu stille og ser nok så smilende, ja småpigerne beundrende — synes Povl — op mod de raske ryttere. Han har et øjeblik en fornemmelse, som tøjret i hans hånd bliver til en silketømme, trøjen til en stålbrynje, mens hesteryggen løfter sig til en gylden sadel.

Men da, netop som han er ud for de gående, o græsselige tanke! atter føler han den samme sitren i hestens krop. Drengen spænder af alle kræfter de korte ben om den brede hesteryg; men i samme stund rykker Skimming atter bagredet frem til venstre og foretager sit sidespring til højre og det med en sådan pludselighed og kraft, at rytteren intet sanser, før han atter ligger på jorden. Han er falden lige på ryggen, og det giver et sådan underligt bump i ham, at han næsten tror, han må have slået sig flad som en pandekage.

Det tager tid, før den uheldige riddersmand får sig samlet sammen så meget, at han forstår, at han heller ikke denne gang er kommen til skade trods sit ublide sammenstød med den hårde vejbane. Imidlertid gennemfures hans sind af de mest modstridende følelser: vrede mod Skimming, medlidenhed med sig selv, harme over de uskyldige tilskuere. Det er da også en sand Tyko Brahes dag.

Uden at agte på eller høre efter de tililendes bekymrede spørgsmål til hans befindende sætter han i fuldt løb af sted. Farbror har atter holdt stille og fanget Skimming.

„Men hvad går der af dig, dreng; er det dig eller hesten, det er galt fat med?“

Da Povl ikke svarer, føjer han til: „Det er vel ikke værd, at du kommer op at ride mer i dag“.

„Jo“, sagde Povl, i det han bed tænderne sammen og ømmede sig, ti det gjorde ondt i ryggen, „jo jeg vil op igen“.

Farbror betænkte sig, som var han i uvished med, hvordan han skulde tage sagen; men så sagde han: „Ja kom da, men fra nu af holder jeg hestens tøj.“

Povl var fortvivlet, gråden hikkede i halsen på ham; men farbrors afgørelser, vidste han, stod klippefast, der var intet at stille op mod dem.

Altså fortsattes nu ridtet videre ind gennem landsbyen; men hvor var det ydmygende at ride dér på en hest, som en anden holdt tøjret på. Værst var det at komme forbi smedien. En af bymændene var netop i færd med at få skoet heste, og et par karle fra nabogården stod og så til. Ved smedien var der jo altid folk.

Smeden råbte noget op til de to på hestene; men de kunde ikke høre, hvad det var. Povl følte sig dog forvissat om, at det var ikke det bare smiger.

Under riddet lagde han imidlertid mærke til, at farbror betragtede Skimming med den mest indgående opmærksomhed, og den kunde også nok indbyde dertil. Dens hoved hang så underlig slapt ned, og ørerne formelig daskede den om kæberne. Den havde atter det underlige fårede udtryk, som drengen kendte hjemme fra stalden efter dens krumspring i stedet.

Under middagsmåltidet siger farbror pludselig til far: „Hør Hans, jeg tror, vi skal have et øje med den grå, det hænger næppe helt rigtig sammen med den.“

„Hvordan“ ? spørger far.

„Tegn på kuller“ lyder det korte svar. Der gik en mørk skygge hen over fars træk.

— „Far“ spurgte Povl lidt efter, da de var ene to, „far, hvad er „kuller?“

„Kuller“ gentog far, „det siger man om en hest, der har tabt sin forstand; du forstår; når den er vanvittig.“

Povl tabte mælet og var nær gået bag over. Skimming tabt sin forstand! hans æventyrhest bleven vanvittig! å nej, det kan da ikke være muligt, forstå det, hvo der kan!

Men således var det, for hver dag kom det tydeligere frem. Kort efter solgtes den for spotpris til en hesteslagter, som hurtigt gjorde ende på dens kummerlige tilværelse.

Men Povl sørgede længe og inderligt over sin før så stolte ven, sin æventyrhest og ledsager ind i drømmenes strålende verden. Det vilde vist vare længe, før han fik Skimming erstattet.

En ting havde han dog lært under alt dette: Det er let nok at drømme og æventyre sig frem til prinsessen og det halve kongerige; men der skal mere til end drømme for at vinde hende og føre hende ind i virkelighedens verden.

»Adam hvor er du?«

Tale af Povl Hansen.

Efter at synden i skabningens morgen havde kastet sin første dybe slagskygge ind over det unge strålende menneskeliv, så viste følgerne sig straks: mennesket for vild i disse mørke skygger; det gled bort fra det dobbelte stade, det hidtil havde indtaget: barnestadet overfor Gud og hersker- og vogterstadet overfor den natur, som omringede det; ja man kan vel i dybeste forstand sige, at mennesket gled bort fra *sig selv*.

Men netop derfor lyder de også så vidunderlig træffende de første ord, der af Gud henvendes til dette faldne menneske. Det var jo spørgsmålet: „Adam, hvor er du?“ Men navnet „Adam“ må jo være det samme som menneske, altså „menneske, hvor er du?“

Forstår De dette underlige spørgsmål, og ser De, hvad for en sælsom skæbne det har havt: En gang udtalt over den faldne verden har det aldrig igen kunnet dø; klangen af de ord fra Gud har tonet gennem alle de svundne tider ind til den dag i dag og skal tone gennem alle de kommende, indtil den sidste sol går ned over den gamle jord ja til den dag, da evighedens morgen jager alle syndens skygger og alt dødens mørke på flugt.

Om vore første forældre fortælles det, at de stod lyttende og gysende overfor de ord fra Gud; de turde ikke svare, ti i et syndigt menneskes øren lød de, som om de kom fra den strænge, straffende dommer. Og senere stod slægt efter slægt på samme vis; tænk blot på Israels børn ved Sinais fod, hvordan de bad Moses være mellemmand mellem sig og Herren. De turde ikke træde frem ansigt til ansigt

med ham, som de trode var den hellige, retfærdige Gud.

Da kom endelig tidens fylde, den første julenat, og den blev i denne henseende menneskehistoriens store vendepunkt, ti i julebarnets smil og gråd fik Gud for første gang svaret tilbage fra den faldne verden: „Her, Gudfader, her er dit barn, her er mennesket, den anden Adam, ren og brødefri som den første før faldet, og her er med mig alle dem, som i de kommende tider vil lytte til din kaldende røst og tro på mit navn, Jesus, — frelsersnavnet. Ja, det var menneskehistoriens vendepunkt; fra den stund lyder ordet fra Gud ikke længer som det, der kommer fra den strænge, straffende dommer, men fra ham, der er den milde, altforbarmende fader, den evige kærlighed selv; og derfor lyder det med kærlighedens bløde, smeltende klang: „Adam, menneskebarn, *mit* vildfarne barn, hvor er du? kom tilbage til min faderfavn, kom tilbage til det hjerte, der endnu banker imod dig med samme kærlighedens varme som i tidernes morgen!“

Det er om denne røst med den kaldende klang, at der er sunget:

„Hører du røsten,
råbet fra østen,
hvor solen opstår“;

og et andet sted:

„Himmerigs skjalde
julebud kalde
den røst under sky,
som i det lave
Edens gudshave
mon herlig forny.“

Men det er ikke alene *fra oven*, vi mennesker hører spørgsmålet: Adam, hvor er du? vi hører det

også fra livet her ude omkring, fra naturen, som omgiver os. Ti i samme stund, som naturen ved menneskets fald tabte sin beskytter, i samme stund gik også den ind under forkrænkelighedens og dødens lov; og hver gang skoven derude falmer, hver gang løvet det falder, så er det, som hvisker de visne blade til os: Adam, min herre og min vogter, hvor er du? hver gang rosen den falmer og dør, så er det, som åndede den med sin sidste duft de ord ind i vor sjæl. De ord møder os i dyrets sidste bristende blik, ja de møder os, hver gang døden vinder en af sine sejre derude på den store valplads: Menneske, hvor er du? du, som var sat til at vogte og beskytte mig mod forkrænkelighed, mod død og undergang?

Og som spørgsmålet således gennem historien lyder til os *deroven* fra, fra Gud og *derude* fra den skabte verden, fra naturen, således lyder det også *herinde* fra, fra os selv, fra den underlige, lille verden, som vi kalder et menneskehjerte.

Jeg ved ikke, om De har hørt røsten *deroven* fra, eller *derude* fra; men jeg er vis på, at De alle har hørt den *derinde* fra, hørt den i de stille, tavse timer, når man vender sig indad mod sig selv, når sjælen ligesom prøver på at lodde sin egen dybde; ti også dér ligger spørgsmålet gemt: Menneske, hvor er du? — ja hvad er egentlig det at være menneske? hvor kommer jeg fra, og hvor går jeg hen? hvad er i det hele taget meningen med min tilværelse?

Ja, har De nogen sinde sådan rigtig for alvor prøvet på at sidde og stirre ned i Deres eget sjæledyb, så har De sikkert også set, hvordan spørgsmål på spørgsmål af den art langsomt kan stige op til overfladen ligesom luftboblerne dernede fra bunden af den stille skovsø. Men De har måske også erfaret, at de spørgsmål har De ikke ved egen hjælp kunnet give svar på.

Der er mange dybe gåder her på denne jord; men den dybeste, den uudgrundeligste af dem alle, det er dog nok den, der lyder sådan: Hvad er det at være et menneske? Tusinder af verdens stolteste tanker er gået i knæ over for den opgave at rede det op. Tusinder og atter tusinder af verdens største ånder har ydmygt måttet erkende, at den rune har de ej magtet at råde, den gåde har de ej kunnet løse.

Og dog er den bleven løst; dog har vi fået svaret derpå — ikke ad granskningens vej, ikke ad grublingens eller tankens vej, men ad *åbenbaringens* vej som en gave fra Gud. I troen på, at det er sandt, det som han har åbenbaret os, han som er ordet og sandheden selv, ja, så *vød* vi nu, hvad det vil sige at være et menneske — *vød*, at det består i *det*, at vi i tidernes morgen er udgået fra hans skaberhånd, bestemt til at vokse op til at ligne ham — *vød*, at vi ved synden er falden så umådelig dybt fra det stade, hvorpå han havde stillet os — men *vød* også, at vi er bestemt til en evig genoprejsning, at ud over den faldne, mørke jord lyser evighedens og opstandelsens store håb.

Gid vi måtte opleve dette bestandig klarere og tydeligere at høre de underlige røster, der spørger efter det menneskelige; gid vi måtte opleve den dybe lykke, som det er, med hele sin sjæls inderlighed at nemme svaret derpå.

Optegnelser om mit levned.

Af *Andreas Bentsen*.

(I uddrag ved *Povl Hansen*).

(Fortsat fra årg. 23).

To år senere (1851) hørte jeg Frederik Barfod igen; det var på årsdagen for slaget ved Isted ved en folkefest i Lejre. Jeg havde gået derhen de 3 mil og fik nu at se de gamle kæmpegrave, som lå i den store trekant, hvor de to åer, der syd for Lejre by har løbet sammen, atter deler sig, og hvor festen holdtes.

Der skulde have været fyrværkeri om aftenen; men da vognen med sagerne rullede ind på festpladsen, gik der pludselig ild i de brændbare sager: raketter susede om, sole snurrede og spruttede, bomber knaldede, mens hestene løb løbsk og gjorde lyst gennem menneskemasserne. Det var vist et spørgsmål, om vi ikke havde mere fornøjelse af den komedie, end om der havde blevet rigtigt fyrværkeri.

Jeg traf en kendt mand fra Tjørnede; med ham fik jeg lov til at køre til hans hjem og gik så de sidste $\frac{3}{4}$ mil langs Grøntved ad Vinstrup. Jeg nåede hjem kl. 2 om natten.

Det var ret mærkeligt for mig med disse enkelte store udflugter i min barndom. Den aller første jeg mindes, var sammen med mine forældre til København og Vedbæk i 1842. Jeg var dengang kun $3\frac{1}{4}$ år gl.

Af København husker jeg kun toldboden med bådene og så Strandvejen, hvor dampskibet til Helsingør løb forbi os i Sundet. Jeg husker også gården i Vedbæk og haven med det store valnøddetræ, som efter at have overstået en ildebrand gik til grunde i den næste under en senere ejer. Jeg husker også grant skrænten, hvor Kathinka og jeg kravlede op ad trappetrinene, dannede af trægrene lagt i jorden.

Rejsen til København i 1848 (se foran) husker jeg bedre. Foruden hvad jeg allerede her har nævnt, var det gademyldret, der gjorde indtryk på mig. Sælgekøernes skral: „Se her, stikkelsbær, fire skilling en pot; s'ær, stikkelsbær, fire skilling!“ Så var jeg også med fader på børsen, i de store butikker i kælderne, hvor navnlig den store mængde legetøj optog mig, især var der en masse små skibe; de mindede mig om den ny vise: „Vi skal muntre ham, (Tysken) når han kommer med sin flåde: Nyrnbergerkram, sejl af sirts og tov af tråde. . . .“

Krigsårene 1848—50 fyldte mig meget, dels nyhederne i aviserne, som jeg hentede i Asminderup skole fire gange ugentlig, dels breve fra soldaterne, men dog især dem, der kom fra Jens Hansen, Igelsø, 2. jægerkorps, 3. komp nr. 108. Jens skrev flittig hjem, og i disse breve skrev han om alt hvad han deltog i; så hvad der skete ved det korps og det kompagni, det vidste jeg besked med, idet jeg så også særlig læste herom i bladene. Min hu stod altid til, når jeg blev stor, at komme til at tjæne mit fædreland i *den* afdeling. Da jægerkorpset i 1860 fik deres ny fane som 18. liniebataillon, var jeg som københavnsk tømmersvend til stede i Kristiansborg slotsgård; og da jeg i 1864 mældte mig som frivillig (den dag, da Als blev taget), fik jeg som sådan lov til at vælge afdeling, og jeg gik derfor til 18de.

I krigsårene 1848—50 så jeg kun noget til hæren, når den om efteråret gik i vinterkvarter. Således kom en bataillon forbi mit hjem på vej til Holbæk i efteråret 1848, senere ved Nykro i Kvanløse 1849 og endelig i Holbæk 1851, bægge steder på gennemrejse fra Kallundborg til København

En dag i slutningen af marts 1848 havde fader sendt sin karl ridende ind til Asminderup for at hente aviser. Længe før han nåde tilbage til haven, hvor fader og jeg gik, hørte vi ham råbe: „Oprøret er udbrudt, og hertugen er en forræder“! Nu kom indkaldelserne så vel af udskrevne rekrutter som af hjemsendte soldater, og krigsbegivenhederne udviklede sig slag i slag.

Vinteren 1848—49 var en trang tid for Sønderjylland; jeg mindes således, at fader kom hjem en aften silde med de ny aviser. Vi var alle i seng; men fader måtte straks til at læse højt for moder, mens jeg lyttede.

Det var om kampen ved Brøns, hvor bønderne havde rejst sig til værn mod Slesvig-Holstenernes pengeudskrivninger

Efter at det sidste skud i treårs krigen endelig var falden nyårsaften 1850, var der glæde landet over. Erik Bøgh sang senere: „Soldaterne kom hjem, og det var ligefrem, at der blev gjort et gilde for så pæne mænd som dem“.

Dette skete da også hele landet over.

I Kvanløse formede det sig til en stor festlighed: Alle de hjemvendte blev indbudt til at møde i kirken på festdagen for at stå fadder til sønnen af en hjemkommen soldat, en indsidder i sognet. Alle festdeltagerne fulgte med op at ofre; hvorefter man fra kirken drog i festligt optog under Danebrog hen til gården, som var lejet til festen. I kirken havde sognepræst Fyhn talt på vers over teksten: Den store Goliat og den lille David; selv teksten var på vers.

I gildesalen havde præsten malet to „transparents“ med billeder og indskrifter, som svarede til to sange, han havde skrevet: en sejrssang, han havde ladet begynde med det gamle vers: „Vi alle dig elske livsalige fred“ og en sang „Til de faldnes minde“.

Da mange ønskede at have disse digte, skrev præsten en subscriptions-indbydelse på vers, som jeg bar omkring i Kvanløse sogn samtidig med, at jeg for fader opkrævede brandpenge i Glerups brandforsikring (senere I. A. Hansens). Jeg måtte læse indbydelsen op til at begynde med; men længe varede det ikke, før jeg kunde den udenad fra ende til anden, jeg kan den endnu, og jeg kan ikke nægte mig fornøjelsen at anføre nogle linier af den:

Tillad mig gamle rimsmed — at træde hen til vanged
 ved Ejderstrømmens rende;
 jeg følte dybt med Baggesen, — at her, så skrev hans digterpen,
 er bedste verdens ende.
 Derfor jeg med lidt digterånd — indflettende i versets bånd
 har udstedt nogle minder
 om gæve fædres ledingsfærd, og om det gode danske sværd,
 man end ved lænden binder;
 om dansken, som mod tysken drog, om dem, der stod og stred og slog
 i kampens hede dage,
 om hædersmændene, som faldt — for Danmarks ære, da det gjaldt,
 og dem, der kom tilbage.
 De ord, som blev i kirken hørt, — man ønsked' og på tryk udført,
 for bedre dem at gemme;
 derfor udgår til subscription — indbydelse til hver person,
 som har i egnen hjemme.
 Min tale er ej dyr min ven, — kun otte skilling koster den,
 det kan du overkomme;
 for højt den blev vel ikke sat; — den tynger ej som tidens skat
 og letter ej din lomme

At jeg senere fik lov til at bære talen ud og for en del skaffe pengene til veje, fulgte, som tilgift. —
 I årene 1848—52 mødte jeg den praktiske politik,

idet min fader var kredsformand i omtrent halvdelen af den nuværende 1. valgkreds i Holbæk amt, og jeg måtte da ofte ud med brev til sogneformændene; ofte var det med tryksager i mindre pakker. Den længste vej, jeg havde at gå, var til Kasper Jørgensen i Ulkebølle, Ondløse sogn (det var på hans mark, den bekendte folkefest holdtes, hvor også Barfod talte). Hertil havde jeg omtrent $1\frac{1}{2}$ mil at gå, så det blev mig en tur på 3 mil; men jeg glædede mig senere ved, at jeg således tidlig lærte at bruge mine ben.

På den tid var der endnu ingen postbude; brevene måtte gå lejlighedsvis; men disse breve skulde nu af sted. Mindst to gange om året var jeg da hele sognet rundt for i disse år at kræve brandpenge op. Skønt jeg skulde have penge, mindes jeg aldrig at have hørt et uvilligt ord. Jeg kom i alle sognets gårde og huse på tre nær, og jeg vandt mig venner over alt, hvor jeg kom, hvad jeg senere erfarede i 1867.

Blandt mine skolekammerater var der især én, som jeg sluttede mig til; han var et par år ældre end jeg; men vi var indtil hans konfirmation sidemænd i skolens ældste klasse. Det var Henrik, Lars Olsens søn i Igelsø. Dør fik jeg lov at komme fremfor noget andet steds i sognet. Dør var så meget, som fængslede mig: de vældige bakker, hvoraf gårdens marker — syd for Mørkemosebærg — bestod, Maglesø, det tilgrænsende Grøntved o. s. v. Hjemme ved gården havde vi den mindre Igelsø, hvor skolens svømme- og badebro lå, og hvorfra vi med snøre fiskede aborre og skaller. Krebs var der også, og jeg har senere, da jeg blev voksen, på mindre end et par timer fanget over tredive krebs ved at nappe dem, hvor bredderne var lidt stenige. Gedder var der også mange af; men dem gav jeg mig ikke i kast med.

Min fader var god og kærlig, men fast i sine grund-

sætninger; hans ord var mig en lov, og hans nej satte mig mine grænser. En enkelt gang gik jeg over stregen. Vi var et lille selskab, Lars Olsens sønner (Jørgen Larsen fra Igelsø senere Sængeløse) og mig. Efter at vi var kommen til Igelsø, gik vi alle med Jørgen Larsen hjem, hvorved jeg forsinkede min hjemkomst med henved en halv time. Døren stod åben, da jeg kom; men moder bad mig lukke den af og bie, til fader kom hjem. Han var gået til Igelsø for at lyse efter mig. Da han kom, lukkede jeg ham ind; men i det samme tog han en tilpasset pilekæp og gav mig et ordentligt livfuld stryg. Det var en midnatsstund, som jeg siden kunde huske; jeg kom aldrig mere for sent; en mindelse, jeg i mit senere liv har været ham taknemmelig for.

Til min fødselsdag d. 9. marts 1849 havde jeg fået en smuk flitsbue, som bøsse-maker Niels Vinther havde lavet. Jeg skød gærne til skive efter ringen i vognporten; men så får jeg en dag øje på nogle kramsfugle i haven, og jeg af sted med spændt bue. Ved at løbe forbi skolevinduerne går skudet af for mig og træffer en rude, hvis glasstumper ramler ned i hovedet på en flok børn, der stod samlet om en læsetabel. Den gang fik jeg også stryg. —

Under min konfirmationsforberedelse sagde fader til mig: „Bestem nu, hvad du vil være; kun bonde eller skolelærer må du ikke blive.“ Så valgte jeg at blive tømrer, og en gang, vi besøgte faders morbroder Jens Kristoffersen i Sonnerup, fulgte han med til „Dejligheden“ for at spørge tømmermester Jens Kruse, om han vilde have mig. Han sagde ja, jeg skulde blive der i tre år, der skulde betales tredive kroner for mig, og så var den ting *foreløbig* afgjort.

I oktbr. 1850 var min moder død efter næsten et års sygdom; det var benedder i venstre hofte. Til det sidste vidnede hun om sin dåbspagt. Skønt hun i lang

tid havde haft store lidelser og ofte måtte klage sig, bøjede hun sig altid tålmodig under Guds villie. Den sidste dag var al smerte som bortvejret, og hendes meste tale var lovprisning af Guds kærlighed. Om morgenen d. 21. oktbr., hendes 38. årsdag, som blev hendes dødsdag, vidnede hun om den Guds herlighed med englesang, som hun fik lov til at se og høre. Sangens gave havde hun ikke men et dybt poetisk sind, hvorom fader fortalte, at det den sidste dag, hun levede, gav sig udslag i de dejligste versformer og skønneste billeder.

Efter moders død var fader meget tavs, og jeg kan også nu selv som senere enkemand bedre forstå hans dybe sorg og savn.

Det var en trang tid for ham, der skulde have sin bedste støtte i mine to ældre halvvoksne søstre, hvoraf den ældste var bleven konfirmeret om påsken, og den yngste vinteren efter begyndte konfirmationsforberedelse. For os to mindste blev sorgen jo ikke vedholdende; men tiden var selvfølgelig heller ikke god for os.

Jeg blev konfirmeret d. 3. april 1853 i Nørre Jærnløse kirke, og en følgende søndag var jeg til Herrens bord. Skriftetalen holdt pastor Fyhn altid i sakristiet; dèr var en stor knæskranke. Vi „præstebørn“ var inde for os selv Skriftetalen husker jeg dog ikke noget af; men teksten var Joh. evangelium 15. kap. 1. og 2. v. Det var dette af hele forberedelsen i præstetiden, der gjorde størst indtryk på mig, så da jeg senere på min 70. årsdag nød nadveren sammen med hustru og ni børn, bad jeg pastor Fonnesbech-Wulff om at benytte denne text ved skriftetalen.

Tømmersvend.

Jeg kom i tømmerlære på Krabbeslund eller som det i over hundrede år er bleven kaldt, „Dejligheden“ i Rye sogn tæt ved Bramsnæs vig. Stedet lå kun en halv mil fra Sonnerup, hvor min farmoders yngste broder den gang endnu levede, hvor jeg ofte kom i min søndagsfrihed.

Derimod havde jeg to mil til mit hjem i Kvanløse, hvor jeg sædvanlig kom en gang om måneden, og hvortil jeg altid gik lørdag aften kl. 7 — ved mosters velvillie undertiden kl. 6.

Det blev de tre længste og trangeste år, jeg oplevede. Dog bode jeg her midt i den skønneste natur, som jeg endnu med mine omfattende rejser her i landet har lært at kende. Her i nærheden lå Rygårds dyrehave og „Plantagen“ og den ved vejen gennem Vintremøller til Hyllinge kirke såkaldte Dovtes bakke, en kæmpehøj, hvorfra en lille strimmel skov af store bøge strækker sig ned ad skrænten mod „Dejligheden“. Rundt om Bramsnæs går en smal skovbræmme næsten rundt om halvøen, som er delt langs midt ad fra halsen til „Næbbet“ mellem to smågårde eller bolssteder, hvoraf det østre ind mod vigen havde et udmærket bådeleje, hvor ikke alene ejeren Jens Christensen havde sit bådeleje til 5—6 både og joller, idet han drev et større fiskeri; men hvor fiskerne i Ejby-land, i de såkaldte Røde-huse, der lå uden for indløbet til „Vigen“ under vestenstormen lagde deres både over på den udmærkede red, der lå i læ af skovbræmmen her ud for. Her var også „Vigens“ marsvinsfangst. Hver vår når isen brød op, kom marsvinene i større eller mindre flokke, 6—8 ja 12 ad gangen og søgte ind i vigen. Her var spændt garn over, knyttet af tyndt, stærkt hyssing, og

på midten, lidt indtrukket mod syd, var to store porte i garnet. I den tid (først i april til lidt ind i maj) marsvinene kom, var der altid opsyn på „Næbbet“, som løb ind og mældte ankomsten. Når dyrene var gået gennem portene, sejlede man ud og lukkede disse. Hvis „svinene“ da „tumlede“ sig for længe inde ifjorden, sejlede man ind om dem og drev dem frem mod spærregarnet hen i mod krogen op til Bramsnæs, hvor der lå udbredt et stort garn på bunden; og når dyrene kom her ind over, lettede man garnet fra joller, trængte dem ind på grunden og sprang så ud for med store knive at slagte dem, idet man holdt dem i brystfinnerne eller som de kaldes: lufferne, der jo er dyrenes svømmefødder. Andre fiskere satte iøvrigt deres garn, de såkaldte „trekanter“, længere ud i Holbækfjorden for at fange dyrene, før de gik ind i „Vigen“.

Med Jens Kristensens fiskerkarle sejlede jeg lejlighedsvis ud på Holbækfjorden opad mod Ourø for at sætte garn en søndag eftermiddag. Her lærte jeg at styre en sejlbåd, ved at jeg fik lov til at tage rorpinden på hjemvejen. Så længe vi var langt ude, var Hyllinge kirke og den ene sidste, store kæmpebøg på Trudsholms mark, ikke langt fra Kirke-Såby, vore bedste sømærker, indtil vi kom til indløbet i „Vigen“, hvor vi så havde andre mærker.

Her i „Bramsnæs vig“ fra båd eller fra stranden ud for Eriksholm skov, hvor vi om våren måtte nedramme pæle og på dem rejse badehus med løbebro ud til, havde vi vore bedste badesteder. Og vi gik tit i vandet, undertiden både middag og aften. Når jeg havde været ude først på aftenen og var kommen hjem, kom ofte skovridder Rolfsteds søn Frederik og råbte: „Andres! går du med i vandet?“ Ja, det var jo ikke til at stå for. Så rode vi ud på „dybet“, sprang ud, og så var det med at give hinanden dukkerter, først et tryk med

armene på modpartens aksler, og derefter et tryk med fødderne som et helt spring op af vandet. Det var noget der kunde skylle om ørene, når man under sådan en dukkert havde stillet sig lodret i vandet og med fodspidserne nedad. Skøndt jeg nød al den skønne natur, var det dog, som jeg før skrev, de tre trangeste år for mig; ingen kirkegang, ingen jævnlige, jeg med glæde kunde slutte mig til. Skønt jeg af skoledrengene i mit hjem, af tjenestekarlene hjemme og andre af mine hjemlige omgivelser havde hørt uhøvisk tale, så var det dog værre her på „Dejligheden“, hvor de fleste af mine arbejdskammerater førte usædelig tale. Arbejdet var ikke altid så lærerigt; en del af vinteren gik med at skære skovkævler af forskellige træsorter med langsav til planker, hvoraf mester altid havde et stort udvalg.

Den af dem alle, jeg kom til at synes bedst om, var en svend, som kom i arbejde fra Rettestrup syd for Næstved. Han var fra Rønnebæk sogn, og han var den første, der fortalte mig noget om Grundtvig, hvis navn jeg nok kendte fra nogle af hans digte; jeg vidste, han var præst i København, men var ellers fuldstændig fremmed for hans liv og virken. Denne unge mand fortalte mig nu, at gamle Grundtvig, som var enkemand, friede til fruén på Rønnebæksholm, at hendes datter blev gift og fik herregården, mens fruén flyttede til København med Grundtvig, men at hun døde kort efter at have fået en søn, som hed Frederik Lange Grundtvig. Hans fra Rettestrup var dog et menneske med åndelig sans; han fulgte en tid den da bekendte missionær Mogens A. Sommer, der dog rejste til Amerika senere.

Her på „Dejligheden“ lærte jeg første gang herregårdsliv at kende, dog fra de laveste kredse heraf. Rygård ejedes af grev Scheel, og på denne gård havde

Jens Kruse alt tømmerarbejde, og her arbejde jeg lejlighedsvis hele tiden, mens jeg var på „Dejligheden“. Jeg var ofte alene overladt til mit arbejde på værksstedsloftet, og jeg forsømte tit mit arbejde med forskellige betragtninger. Men mester fik jo sin dagløn for mig, så han var lige glad. Derfor talte jeg ofte med kusk, staldkarl og dreng fra herskabsstaldene. Kokkepigen var af min slægt og derfor meget venlig imod mig; bryggerpigen var også flink nok, hun skulde en gang blive min madmoder, da gamle Sidse døde, idet hun i al stilhed holdt bryllup med Jens Kruse. Han havde forinden været meget utilgængelig havde også en gang givet mig et slemt rap over armen (vistnok fortjænt for min udueligheds skyld). Efter tilskyndelse af mesters broderdatter, der midlertidig styrede huset, forlod jeg ved fyraften stedet og gik hjem til fader og sagde, at jeg kunde ikke holde det ud, og at jeg ingenting lærte. Fader sendte skolebørnene lidt tidligt hjem og kørte mig tilbage igen. Hvad han og Kruse talte sammen om, véd jeg ikke, men jeg måtte blive i min plads og fra den dag fik jeg bedre arbejde og skilte mig tilfredsstillende ved det. Nu gik fire fem måneder; men så slog befrielsens time, før jeg vidste det. Det var hen imod middag den 16. februar 1856; fader kom kørende, traf mester hjemme, og efter nogen forhandling mellem dem fik jeg bud om, at jeg skulde med hjem. Fader måtte dog betale mester de 30 rigsdaler, da mester jo kom til at savne mit arbejde i mit sidste og bedste arbejdsår.

Fader havde forinden forhørt sig i Holbæk hos tømmermester Clavs Clavsén; hos ham fik jeg straks godt arbejde.

I året 1864 giftede min fader sig igen med enken Juliane Holm født Møller i Vedbæk. Hun blev vor

anden moder i Kvanløse skole og var for resten langt ude i slægt med fader.

Jeg skal her oplyse lidt om min faders slægt.

Min oldefader Ivar Bentsen var født i Vordingborgegnen; men 1766 nævnes han som værtshusmand i Køge.

Han havde flere børn; men hans hustru døde (rimeligvis 1772) bort fra ham og dem.

1773 er han bleven ejer af skomagerkroen i Såby sogn ved Roskilde — Holbæk landevej. Han er atter gift og hans anden kone hedder Ane Katrine.

Dette ægtepars næstældste barn sønnen Johan Chistoffer B. er min bedstefader.

Slægtens navn skrives til forskellig tid på flere forskellige måder f. ex. Bentsen, Benzson, Bentson, og Bentzen. Jeg har valgt den første af disse fire navneformer i mit navn.

Min farfader Johan Christoffer B. lærte tømmerhåndværket i København; her blev han trolovet med Johanne kælder pige i „Lille norske løve“.

Johan og Johanne lejede efter brylluppet Rungsted kro, hvori deres ældste barn Ivar B. fødtes. Senere flyttede de til Vedbæk kro, hvor min fader blev født den 10. marts 1808.

Min farfader Ivar studerede, blev theologisk kandidat og holdt sin dimisprædiken i Vartov kirke d. 8. juli 1831.

Den 29. januar 1834 blev han beskikket til at være personel kapellan i Sdr. Jærnløse og Søstrup. Han blev først indsat den 14. juni 1835

Året i forvejen var min fader bleven lærer i Kvanløse. De blev altså naboer med kun $\frac{1}{4}$ mils afstand mellem deres hjem. Men min farbroder flyttede dog efter få års forløb til Jylland, hvor han senere forblev, dog i forskellige kald

Forbindelsen mellem far og farbror var fra nu sjælden, men jeg husker ham dog fra et par besøg i Kvanløse

Af søstre havde min fader kun én, Ane Katrine B., gift med Peter Møller af København. De havde flere børn, og disse var de eneste af min faders slægt, som jeg i min barndom og senere fik omgang med.

Vi børn var jo lidt betænkelige ved den forandring, som fremkom ved fars ny giftermål; men det tabte sig snart. Fader genvandt en del af sin gamle livlighed, og den større hygge, huset vandt i forbindelse med vor ny moders venlighed imod os, gjorde os fremtidig mere glade for hjemmet. Hun havde lidt formue, som kom os børn til gode ved skiftet mellem far og os, så at fader kunde tildele hver af sine døtre 300 rdlr. og mig 600 rdlr. (broderlod).

Fader ejede ellers intet. Han og hans broder havde hver fået til deres uddannelse, mens kroen tilfaldt søsteren. —

Den 3. marts 1856 kom jeg i tømmerforbundet i Holbæk og fik straks godt arbejde ved Holbæk amts-sygehus, hvor der skulde sættes et stokværk på den lange bygning mod vest; her oppe blev indrettet sygestuer, og et højt kapel til gudstjeneste indrettedes midt for. Her arbejdede jeg det meste af sommeren og tilbragte kun nogle få dage hjemme på værkstedet i Kirkestræde for dér at skære og tildanne buer af brædder, som min mesters broder, Ditlev Klavsén, skulde have at opføre sit mesterstykke, et krydshvælv, over. Det var et morsomt arbejde for mig. Senere hen på sommeren var jeg med at bygge et hus i Uggerløse; om vinteren var jeg snart i byen på arbejde og snart hjemme på værkstedet i Kirkestræde, hvor jeg samme vinter gik til tegneundervisning på første sal i forhuset. Mesters broder, murmesteren, deltog i undervisningen, og de var bægge dygtige.

Den følgende sommer arbejdede jeg den meste tid på Vinstrup mølle, hvor jeg som den ledende havde mindst én mand til hjælp. Det var en behagelig sommer. Jeg bode og spiste i mit hjem og havde kun en god halv fjærdingvej til arbejdspladsen, hvorfor jeg gik hjem både middag og aften. Det var meget forskelligartet arbejde, jeg havde, så jeg lærte meget derved.

Jeg arbejdede således for min mester i Holbæk og jeg tjænte så godt derved, at jeg kunde forsyne mig med nødvendigt værktøj og selv koste hele mit udstyr og mine rejseudgifter.

I oktober måned 1857 skulde jeg gøre svendestykke. Vi var fra Holbæk i alt 4 tømrere, som aflagde svendeprove. Vi tegnede på mesters kontor under skuemesternes tilsyn; tegningen indsendte de til oldermænden for tømmerlaget i København, og han forelagde disse for kunstakademiet, hvor de blev „antaget“. Derefter udførte vi arbejdet, en tagkvist, efter tegningen, også under skuemesternes tilsyn. Den 4. november var der opvisning for magistraten i Holbæk, og vi fik prøverne „antaget“.

Nu skulde vi til Københavns lavshus for at blive optaget i lavet som „zynftig“ svend. Vi mødte da straks efter på råd- og domhuset i København med vore tegninger og med udskrift af Holbæk rådstueprotokol tillige med de københavnske tømmer-svende, som den dag skulde til opvisning med deres svendeprover.

Vi var alle iført sorte klædesklæder — selvfølgelig diplomatfrakke, og så desuden høj, sort silkehat og almindeligt skødskind under frakken.

Enkelte af prøverne blev kasserede, men de fleste blev antagne. Vore svendebreve kunde vi senere hente hos oldermænden; men nu var det vigtigste af højtideligheden tilbage; med „oldgesellen“ for svendelavet vandrede vi nu ud på „Tømmerkroen“ i Adelgade 33,

hvor lavshuset var. Her måtte vi forberede os på et ordentligt punschesold.

Højtideligheden blev for resten indledet med et slagsmål mellem nogle danske og tyske svende, hvor de sidste, som ikke var velséte, fik klø. Jeg stod og talte med min Holbækmeesters broder, som var poléer (d. v. s. formand) hos tømmermester Blom. Da blev døren i det samme stødt op, og en kæmpende flok trængte ind fra den anden stue. Jeg var så heldig at stå bag døren, da den gik op, og derved blev jeg dækket af den, mens de kæmpende rasede forbi mig.

Aftenen gik nu med punscheglassene og med sang og skrål. Jeg var en tavs tilskuer, og som helt ukendt og fremmed uænset. Kun af husets værtinde var jeg kendt fra barneårene; hun havde gået i skole hos fader.

Næste morgen mødt alle de ny svende på ny, og nu blev vi på højtidelig vis „indviede“ ved, at oldgesellen drak os til i vin fra det store velkomstbæger, hvis mægtige søvlæg han holdt imens, og hvorefter man selv drak i overværelse af 4 „bisiddere“. En ramse, „gruzen“ (en hilsen) plejede man at skulle sige frem på tysk; men den slap vi for det år, ligesom vi også slap for kridtpiberne, efter at gåsestegen var sat til livs. I deres sted fik vi cigarer, for at de gamle svende kunde iagttage, om vi var vante til at ryge i smug; ti at „ryge dem i næsen“, det var forbudt, så længe man ej havde drukket af „velkomsten“.

Ved gåsestegen drak vi vin, og så blev der sunget fædrelandssange, f. eks. „Der er et land, dets sted er højt mod norden“, „Der er et yndigt land“, „Danmark dejligst vang og vænge“, „I Danmark er jeg født, dér har jeg hjemme“, o. s. v.

Hvad rygningen angik, skilte jeg mig kun dårligt fra mit arbejde, så ingen skulde bebrejde mig, at jeg havde røget i smug.

Nu stod bordet dækket til middag for alle dem af byens tømmersvende, som havde lyst til fri gåsesteg med øl til, ja vel endog brændevin. Vi unge svende havde at betale gildet, og regningen var stor. Det var min indgang i det ædle tømmersvendelav. Kun én gang til satte jeg mine ben dér.

På hjemvejen fra København fik vi fire ungersvende fra Holbæk godt og lærerigt arbejde i Roskilde på Bidstrup ny kurhus, der alt var under tag. Af tømmearbejde var der endnu en del tilbage, nærmest gulve og trapper. En kammerat af mig, Peter Nonnegård, og jeg bode hos hans moder, en lærerenke fru Nonnegård fra Skovstrup. Hun var en god husmoder for os. Jeg bode dér til næste forsommer, da jeg fik arbejde på landet, og fandt mig dér et godt hjem. Jeg forstod kun lidt, men lærte meget den vinter på Bidstrup; i de korte dage kunde vi, særlig på det uvante trappearbejde, ikke tjæne den udbetalte dagløn, som vi fik efter de gældende akkordpriser. Hen på vinteren fik vi opgørelsen, som viste, at vi fire var i gæld til mestrene Weber og Hansen. De to af os rejste straks med, hvad de havde modtaget; men jeg og min kammerat, Nonnegård, gik ind på at betale vort underskud, til en nedsat dagløn havde dækket dette. Det varede ikke længe, ti trappearbejdet var snart endt, og da vi nu fik en del ru lofter at pløje og lægge, drev vi daglønnen herpå højt op, og underskuddet var snart dækket.

Jeg fik nu i de følgende par år glæde af mit arbejde for mester Hansen i Roskilde, idet jeg i to somre arbejdede på store nybygninger, nemlig Vibygårds ladebygninger og Viby stationskro. I august 1858 blev jeg taget hjem på værkstedet i Hersegade; her stod jeg i tre måneder og lavede trapper, ved hvilket arbejde jeg havde 4—5 mand til hjælp. Da arbejdet dér i novem-

ber slap op, fik jeg andet arbejde hos møllebygger Nielsen i Roskilde. Her var jeg med at opføre en meget stor mølle i Hillerød.

I min fritid gik jeg og så på Roskilde domkirke og nu sidst på Frederiksborg slot, og jeg begyndte at få øjnene op for det skønne i bygningskunsten. Domkirken havde jeg haft rig lejlighed til at se; foruden det højtidelige indtryk af det høje rum, havde dog også det historiske vakt min opmærksomhed. I Frederiksborg var det skønheden med sin rigdom i afveksling og på form og farve, som fængslede mig.

Juledag var jeg til gudstjeneste i slotskirken; præstens prædiken kunde dog ikke tage min opmærksomhed fangen; det kunde derimod den rige udsmykning af malede og forgyldte ornamenten. Da vi atter kom ud af kirken, spillede hestgardens musikkorps inde i slotsgården. Frederik den syvende bode den gang på slottet, og vi kunde fra møllen jævnlig se ham ride ud. Hele dagen igennem havde vi stadig slottet for øje; men om aftenen tog det sig især pragtfuldt ud når de fleste vinduer var oplyste og spejlede sig i slotssøen.

Her som i Roskilde levede jeg imidlertid hjemløs, og jeg kan takke mit barndomshjems hygge og min faders formaninger og advarsler for, at jeg ikke blev draget ind i svendehjemmets tummel og vildhed på værtshuse, danseknejper, billard- og keglebaner eller marketenderierne. Det sidste var især slemt, på Bidstrup-arbejdet skrækkeligt; men i Roskilde var livet og tonen mellem håndværkerne den ræste og fæleste, jeg i mit liv har oplevet, hvorfor jeg vendte mig aldeles bort fra kammeraterne udenfor arbejdstiden; men jeg følte mig så ensom og forladt, da jeg ingen andre omgangsvener fandt. I to somre arbejdede jeg på Vibygård. Fra Hillerød rejste jeg i februar 1859 og var en

kort tid hjemme; men i marts måned fik jeg atter arbejde hos min gamle mester Clavsen fra Holbæk, hvor grosserer Suhr havde købt Bonderupgård, hvis hovedbygning skulde bygges om til landsted for fru Johanne Louise Heiberg. Der lærte jeg „at skifte valmtage“; men da der kommer bud til mig fra mester Hansen i Roskilde, rejste jeg straks til ham, da han gav mig 24 Skilling højere dagløn end hans andre svende. Til jul slap arbejdet op, og jeg rejste hjem; men nu vilde jeg have lært noget mere tegning.

Jeg rejste efter nytår ind til Klentz i København. Det var et godt sted for mig. Min kammerat, en præstesøn, overså mig; men det ænsede jeg ikke — men passede mit tegnearbejde, og han rejste længere hen på vinteren.

Det var netop i denne juletid, at Frederik den syvende var flyttet ind på Kristiansborg slot, og her rejste sig det store postyr imod grevinde Danner; opløbene imod slottet var endnu knapt stilnet af, da jeg i de første dage af januar 1860 kom til hovedstaden.

Jeg var meget flittig og tegnede fra klokken 9 formiddag til klokken 9 aften med en times middagshvile. Først lærte jeg stereometri og gik derefter i lag med tømmerkonstruktioner og trapper, hvori min lærer var en mester.

Med undtagelse af min søster Johanne, som passede en butik, havde jeg kun én bekendt at komme til, nemlig en politiassistent Larsens hustru, som var søskendebarn til min stifmoder. Efter dem arvede jeg senere et krus med sølvlæg og et renaissancebæger.

Til 1. april fik jeg arbejde hos Klentz; han byggede en lille væntesal af træ med udsvejfet tagværk til Rysensstens badeanstalt.

I november samme år lærte jeg at kende bogbinder Thune (senere bosat på Samsø); det var på et sted, vi

spiste til middag sammen. Vi blev snart gode venner og har i årene senere jævnlig set lejlighed til at komme sammen.

En ting blev mig efterhånden klart, og det var, at uden dygtighed i mit fag og i alt, hvad der hører med til god borgerlig oplysning, kom jeg aldrig frem i verden, og jeg gruede for at skulle komme til at gå som tømmersvend alle mit livs dage. Klentz vilde have mig til at tage møllebyggerexamen på polyteknisk læreanstalt; men det afslog jeg. Derimod gav jeg mig til at læse to timer hver aften, fra 8—10. Det var strængt, da jeg bode ved Trinitatis kirke og havde næsten alt mit arbejde omkring ved Jagtvejen på Nørrebro. Men jeg *vilde*. Jeg regnede, skrev, læste matematik med en cand. polyt. Martensen og senere med hans broder, premierløjtnant Martensen, der mange år efter blev stationsforstander i Holbæk. Så læste jeg tysk og tillige noget engelsk hos en brodersøn til søhelten Peter Willemoes. Dog tror jeg næsten, at jeg hos denne mand lærte mere dansk end engelsk; for han sammenlignede stadig de engelske ord med de danske; og han åbnede mine øren for ejendommelighederne ved den sjællandske mundart. Havde jeg fortsat længe nok hos ham, havde jeg sikkert også nok lært engelsk; men nu slap min fortjæneste op; opholdet i byen var dyrt, undervisningspengene kunde ikke strække til. Jeg måtte derfor holde op men søgte nu hen til den billige arbejderundervisning, som „arbejderforeningen af 1860“ lige havde oprettet. Hos Thorsø lærte jeg her aritmetik, og jeg tog fat på geometri og fysik og havde en udmærket dygtig lærer i cand. mag. Dahl, senere mangeårig rektor i Slagelse. Så hørte jeg C. V. Rimestad fortælle sagaer og overværede enkelte oplæsninger af Erik Bøgh og H. C. Andersen.

Men alt dette var stumper og stykker, og jeg kunde

mærke, at dette førte ikke til noget helt, og jeg blev en del modløs ved udsigterne. Hvis jeg skulde blive til freds, måtte jeg have anderledes fat. Jeg arbejdede noget på et stakit mellem Rosenborg og Gothersgades exercerplads. Men da dagene var korte, og det blev tidlig mørkt, gik jeg ofte på hjemvejen op at høre folketingets forhandlinger. Jeg kendte fra min barndom Tscherning, I. A. Hansen, Barfod og flere. I rigsrådet fik jeg lejlighed til at høre og se Hans Kryger fra Bevtoft og Laurits Skau i sin guldbroderede uniform; Hans Kryger var iført sin bondefrakke med ridderkorsets bånd udenpå.

Kort før jul fik jeg en fod forstuvet; men i tømmerlavets sygekasse hævede jeg mine dagpenge som ærligt fortjænte, da jeg hele året havde bidraget til kassen.

I denne sommer havde jeg også som ungsvend måttet møde til ligparade: En tømmerstens enke skulde begraves, og ordren til os lød på at møde i spidskjole på tømmerkroen og dér forsynes med livrem og kårde. Det var tømmerens hædersdragt fra den tid, de havde udmærket sig under Svenskernes storm på København i 1659. Da min fælle, en anden tømmerstensvend, havde tilladt sig at danne kjolesnipper ved hjælp af nåle, så blev jeg sat til at gå i spidsen for toget, medens han måtte finde sig i at bære ligskamlerne.

Mens jeg gik med mit forstuvede ben, fik en anden mit arbejde, og jeg rejste hjem til Kvanløse foreløbig.

III.

Et omslag i virksomheden.

Da jeg rejste fra København, havde jeg fået løfte af mester Unmack om at få tømmerarbejdet på Frede-

riksborg slot; men foråret gik, uden at der kom noget tilbud; og da det endelig kom hen i juni måned 1861, havde jeg taget en ny beslutning for min fremtid. Først og fremmest vilde jeg lære noget mere; men hvor skulde jeg hen. Af folkehøjskoler kendte jeg kun Hindholm og Rødding og mente, at de var for landmænd og derfor ikke for en håndværker som mig. Nu forestod min værnepligt, næste høst skulde jeg møde til udskrivning; havde jeg endda haft forberedelsesexamen, så kunde jeg have bleven reserveofficer efter den nyeste ordning, og det havde jeg lyst til.

Så bestemte jeg mig til at tage til Blågård seminarium.

Den 29. maj 1861 kom jeg til København for at begynde som lærling på Blågård seminarium. Det var netop den dag, gamle Grundtvig fejrede sin halvtred-sindstyveårs jubelfest som præst, ved hvilken lejlighed kirkeminister Monrad overrakte ham Frederik den syvendes udnævnelse til biskop med rang som Sjællands bisp.

Dagen efter min ankomst mældte jeg mig hos forstander Tang, som straks spurgte mig, om jeg vilde hedde Kvanløse. „Nej tak“, jeg vilde beholde mit og mine fædres navn. På seminariet kendte jeg kun et eneste menneske, Lars Nielsen fra Hanerup. Ved at tjæne i København var han bleven et „net“ menneske, gik med handsker og pladering; men det kunde jeg snart gøre ham efter. Han var for resten et både godt og alvorligt menneske, som jeg kom til at holde meget af. Han faldt senere i kampen på Als 1864.

Straks jeg kom ind, spurgte flere af seminaristerne mig, om jeg ikke vilde med ud i Grundtvigs have på Gl. Kongevej, hvor der skulde være stor fest med taler og sang. Jeg mente dog ikke at kunne trænge mig ind her men glædede mig senere ved at læse om den smukke fest.

Den første af lærerne, jeg hilste på, da jeg kom ind til forstander Tang, var ingeniør Aschlund; han blev senere præst, den næste cand. theol. Gerlev, som var religionslærer. Han havde affattet indskriften på den skuemønt, som blev overrakt Grundtvig på festdagen. Den lød således: „Over dåbens pagt og troens ord, Helligånden spredte lys i Nord“. Gerlev blev kort efter præst på Samsø, og flyttede derefter til Ulfborg i Vestjylland, hvor jeg besøgte ham i 1866.

Efter Gerlev blev den senere biskop, dr. Skat Rørdam vor religionslærer. Han var en udmærket mand både som lærer og som menneske, og ham skylder jeg meget i mit gudsforhold og i hvad jeg har af kristelig oplysning. Den første gang, jeg så hans ansigt, inden jeg endnu vidste, hvem han var, sagde jeg til mig selv: det er en Rørdam; jeg kendte slægten fra Ondløse præstegård.

En anden aflærerne, jeg til en begyndelse var optaget af, var løjtnant Lucianus Kofod. Han havde danmarkshistorie, dansk stil og lidt oldnordisk. Jeg fik dog i længden nok af ham og hans hengemte vittigheder. Han var den gang lige så rød republikaner, som han siden blev ivrig kongeligsindet. Vi blev af med ham ved krigens udbrud, hvor han fik ansættelse ved feltartilleriet. En broder til fru Tang læste en tid bibelforklaring med os; men da han blev præst i Vendsyssel, fik vi magister Niels Lindberg, den senere valgmenighedspræst i Kerteminde; han var en udmærket lærer. I matematik og plantelære fik vi efter kort tids forløb en aldeles fortrinlig lærer cand. polyt. S. G. Møller, senere professor. Jeg havde i seminarietiden stor glæde af at følge hans botaniske ture med os i Københavns omegn og i Dyrehaven. Professor Lorenz var en udmærket lærer i fysik. Hver anden gang holdt

han foredrag, og hver anden gang foretog han forsøg og forevisninger i laboratoriet på polyteknisk læreanstalt. Dyreriget fik vi gennemgået af docent dr. Krabbe; han skiftede med foredrag på seminariet og med fremvisning i landbohøjskolens museum. Alle disse undervisningsfag var både fyldige og fornøjelige og faldt mig lette at nemme.

I september måned lå jeg en tid syg på mit værelse, men blev så bragt til Frederiks hospital. Det var tyfoid feber. Her lå jeg til hen i november; efter at jeg var kommen i bedring, besøgte fader mig på hospitalet. Han og overlægen blev her enige om, at jeg skulde tage hjem og blive hjemme et halvt årstid og udsætte examen et år. Det gjorde jeg og hjalp fader med at undervise ældste klasse indtil 1. maj 1863. Far kunde således nøjes med at undervise de små; det blev en god vinter for os bægge to.

I efteråret 1861 var Johanneskirken på Nørrebro bleven indviet; og her blev pastor Frimodt præst. På indvielsesdagen var Frederik den syvende kommet til stede kørende i guldkaret med seks hvide heste for, og dertil løbere og hejdukker. Den dag måtte kun de komme ind, som havde billetter. Den dag var jeg der ikke; men den følgende søndag var jeg der og blev da så tiltalt af Frimodts forkyndelse, at jeg senere et helt år hver helligdag var dér i kirke.

Da jeg nu atter kom tilbage til København den 1. juni 1863, var jeg atter i kirke hos Frimodt, men følte mig lidt skuffet og gik da den følgende søndag til Vartov og hørte Grundtvig; men så syntes jeg imidlertid, at det var troløst mod Frimodt og gik atter tilbage til ham den næste søndag. Dette blev dog den sidste gang, jeg kom der; jeg måtte i det sted på ny til Vartov, og der blev jeg, så længe, jeg var stadig i København eller senere kom der ind på besøg.

Det var lige midt i examenstiden, at jeg atter var kommen tilbage til seminariet, og på dette holdtes der nu examen hver dag. Tang sørgede dog for, at der blev holdt foredrag både morgen og aften. Den første dag, jeg er til stede, siger Tang: „Dér har vi jo vor gamle forsanger, Bentsen, vil De stemme op?“ Jeg stillede mig i døren mellem de to skolestuer, som måtte bruges samtidig til foredrag. Det var sangen „Unge genbyrds liv i Norden“; da vi var kommet ind i andet vers, kommer en ung mand og skubber mig til side, og med en meget stærk, lidt rusten stemme tager han ledelsen. Jeg blev lidt flad, gik hen og satte mig ligeoverfor ham på en kulkasse (de andre sæder var nu optagne), og herfra betragtede jeg nu den lave, brede skikkelse med det korte tætkrøllede hår.

Det var seminariets sidste ny lærer cand. theol. Ernst Trier.

Da foredraget var forbi, gik jeg over i ejendommen ved siden af for at se på den ny seminariebygning, som var under opførelse og nu nærmede sig fuldendelsen. Dér kommer Ernst Trier bagefter mig, fulgt af nogle af eleverne, jeg husker Knud Korsholm, Lynggård og to andre Sallingboer. De var alle mine gamle venner fra foregående år; jeg sluttede mig til uden videre at hilse på Trier, som jeg den dag havde set første gang. Idet jeg nu blandede mig i deres samtale om bygningens indretning, afbryder Trier mig og siger: „De taler, som om De var inde i de sager; forstår De Dem noget på det; hvem er De? Korsholm svarede på det sidste spørgsmål og forestillede mig; men jeg svarede som en undskyldende forklaring: „Ja jeg har været tømrer i 8 år.“ „Ja så“, sagde Trier og gik videre.

Næste formiddag, da foredraget var forbi, råber Tang ind i stuen: „Trier spørger, om nogen vil gå med

ham i vandet“. Da ingen svarede, mældte jeg mig, og Tang råber så tilbage til sin egen stue: „Det vil Bentsen“. Jeg kom så derind; Trier ser op og ned af mig og siger: „Nå så De vil med“. Nu fik han besked på, hvem jeg var bedst kendt med af de tidligere elever, hvor jeg var fra, hvem mine forældre var o. s. v.

På bådebroen ved kalkbrænderiet fik jeg en prøve på hans iltre sind. Vi møder her theologisk kandidat Wulff — senere stiftsprovst i Storehedinge — og kom i tale med ham; men øjeblikkelig var vi også i livligt skændsmål. Da de skiltes, siger kandidat Wulff: „Farvel Bentsen“. Da han var gået, spørger Trier: „Hvor kender han Dem fra?“ Jeg svarede: „Fordi jeg løste kandidat Nutzhorn af som sanglærer i enke-dronningens skole på Nørregade, hvor kandidat Wulf var pastor P. O. Boisens bedste medhjælper.“

Således blev jeg den dag lidt bedre kendt med Ernst Trier, hvem jeg senere sluttede mig inderligt til.

Da examen snart afsluttede, begyndte den regelmæssige undervisning på ny. Ernst Trier havde undervisningen i bibelhistorie, og det var noget af den bedste fortællende undervisning, vi havde på seminariet. Imod den var kaptajn Aschlunds undervisning i verdenshistorie og jordbeskrivelse tør og kedelig, hovedsagelig i lærebogsform, ting man hverken kunde huske eller gad læse på. Jordbeskrivelsen havde jeg fået ved omfattende læsning og ved, at den for mig gik sammen med danmarkshistorien, som var et af mine bedste fag. Også tegning var et af mine bedste fag; men skønskrivning og dansk stil hørte til mine ringeste; det samme kan siges om pædagogik, som vi intet lærte af. Hvad der for mig havde betydning ved al undervisningen på et par fag nær var, at lærerne ved mundtligt foredrag, fremstillinger og forsøg samt virkelig gode samtaler meddelte os, hvad de vilde lære os på en udmærket

måde. Ved siden heraf læste jeg en del gode håndbøger; men de små anbefalede lærebøger brugte jeg så godt som aldrig; jeg ejede dem knap, skønt de var så godt som foreskrevne til examen. At man kan forberede sig til examen på den måde, afgav jeg her et bevis for. Det gik godt, så jeg nåde examen og meget mere.

Foruden hvad jeg fik af mine foran nævnte udmærkede lærere, kom jeg i forbindelse med mange livsvakte unge mænd, som førte et kønt og fornøjeligt ungdomsliv; og jeg vandt mig blandt lærere og kammerater venner, som senere har hørt til mine kæreste. Blandt lærerne først og fremmest Ernst Trier, og blandt kammeraterne Søren Rasmussen, senere mangeårig friskolelærer i Ulstrup på Røsnæs, og ligeledes Niels Thomsen fra Glud, hvem jeg i 1868 afløste som lærer på Vallekilde folkehøjskole, og som da blev friskolelærer i Ubberup indtil sin død i 1909. Af andre, som jeg særlig satte pris på, var afdøde Kristen Hansen fra Forlev, Knud Korsholm, senere lærer i Håsum i Saltinge, gamle Børsting, samme steds, og Kornerup, oprindelig maler, senere friskolelærer i Egå ved Aarhus.

Så blev jeg efterhånden også draget med ind i den levende menigheds kreds. Tidligere havde jeg så at sige aldrig anet, hvad en menighed var. Som barn havde jeg en gang hørt den „kirketroende“ gårdmand Peter Petersen fra Nyrup; han var bleven „vakt“ i en sygdom og holdt senere møder, mest i den nærliggende Fledskov, hvor han særlig samlede ungdommen. Dog tog han også efterhånden længere bort som f. eks. til Gislinge og Hørve eller over til Kirke Hyllinge. Undertiden talte han også i Igelsø hos udflyttergårdmand Jens Jensen, hvis hustru var stærkt optaget af hans forkyndelse; det var dér, jeg hørte ham, og jeg gik hjem derfra med den tanke, at den mand kunde jeg

nok have lyst til at følge; men det blev der dog aldrig noget af.

Mit venskabsforhold til Ernst Trier blev efterhånden stærkere og fastere og har trolig holdt mellem os, til døden skilte os ved hans bortgang. Han var den, der førte mig ind i det grundtvigske vennelag. Det sted, hvor jeg først fik at se, hvor langt det da allerede rakte ud over vort folk, var på Grundtvigs 80 års fødselsdag den 8. september 1863. Da holdtes det første større grundtvigske vennemøde i København. Det var de to dage den 9. og 10. Mødet blev holdt i Casinos lille sal. Her havde jeg fået en udmærket plads mellem en del andre unge på et ophøjet gulv i den ende af salen, hvor talerstolen fandtes. Det var meningen, at vi skulde være med at lede sangen; vi havde her fra vor plads alle de prægtige ansigter vendt imod os. I første række sad enkedronning Caroline Amalie; hende var jeg om søndagen vant til at se overfor mig i Vartov kirke; ti der kom hun altid, når hun da opholdt sig i hovedstaden.

I Casino hørte jeg her for første gang Birkedal fra Ryslinge, L. Helveg fra Odense, F. Boisen fra Stege, Peter Larsen Skræppenborg fra Dons og mange flere af vore fremragende præstemænd og lægfolk. Iblandt de sidste må jeg nævne den særdeles veltalende gårdmand Peter Nielsen, Lykkesborg.

En af aftenerne talte Christen Kold, som jeg også her hørte og så første gang. Hans emne var: „Man skal ikke tale, uden det brænder“.

Der var en mægtig sang ved dette vennemøde, en sang som jeg aldrig før havde hørt mage til. Her tonede salmen: „Herren han har besøgt sit folk“ således ind i min sjæl, at jeg aldrig kan glemme den. Der blev her sunget for første gang: „Det er så yndigt at følges ad, hvor banet vejen er på det jævne“.

Her ved dette møde hilste jeg for første gang på min senere ven og fælle i skyttesagen, pastor Konradsen, senere i Hvirring.

I våren og i forsommeren 1864 tog jeg skolelærerexamen, der faldt i den sidste del af april, maj og juni. Det var netop under våbenvilen i årets roligste tid. Examen faldt mig let; frit svarede jeg på alle de spørgsmål, som blev mig givet, og det gik mig forholdsvis meget heldigt undtagen i de fag, hvori jeg manglede dygtighed, i dem blev udfaldet tarveligere.

I et fag, tegning, burde jeg også have haft ug, som jeg fik i flere andre; men her var jeg for selvklog: „Tang havde forelagt os en bog i geometrisk tegning og sagt, at dette var, hvad der blev krævet. I denne bog fandtes der ingen elipse tegnet. Men nu fik vi netop til examensopgave: „Længde og bredde af en elipse! Da jeg antog, at ingen af eleverne kunde tegne den (hvad jeg dog med lethed kunde have gjort) så tegnede jeg en oval af given længde og bredde, og jeg bestemte yderligere formen ved et selvvalgt givet punkt.

Dette slog mig ned, og havde jeg ikke leveret en fin frihåndstegning af et ornament med indlagte skyggenier, og havde censorerne ikke set mine øvrige tegnearbejder, som Tang havde krævet fremlagt, så havde jeg næppe fået det mg, jeg bjærgede. Kornerup var den eneste, som her fik ug. I religionskundskab fik jeg ug, en lille tildragelse fra overhøringen her skal jeg nævne. Jeg havde klaret mig fortrinlig i bibelshistorie og ganske godt i kirkehistorie. Min stilleopgave: „Sakramenternes betydning for menighedslivet“ var også forsvarlig udført; men så får jeg til bibelforklaring at oplæse: „Kongesønnens bryllup“. Og her spørger da examiner, pastor Blædel mig, „Bliver Vorherres udsendinge også nu ihjælslagne?“ „Ja“, svarer jeg rask. „Mener De bogstaveligt“, spørger Blædel. Jeg mærkede,

at jeg havde forløbet mig og svarede hurtigt: „Nej, kun med munden“. Alle gav sig til at le, og jeg mærkede, at stillingen var reddet. Jeg fik mit ug.

Til hovedkarakter fik jeg „udmærket duelig“.

Forstander Jeppe Tang havde i vinteren 1863—64 opfordret mig til at blive lærer hos ham; jeg skulde være en slags inspektør for de elever, som bode hos ham. Dem skulde jeg spise sammen med. Men da examens-tiden havde nærmet sig, var jeg allerede i februar bleven så optaget af begivenhederne, at det kendtes på mit arbejde; aviserne blev studeret så vel som de telegrammer, krigsministeriet lod opslå på ministerialbygningen; men examenslæsningen fik tit lov til at passe sig selv.

Tang lod mig da vide, at han måtte opgive mig som lærer; men da han fik at se udfaldet af min examen, kom han igen og bad mig overtage pladsen, som forud bestemt; men nu sagde jeg nej; det kunde der for tiden ikke være tale om; jeg sagde ham, at jeg straks vilde gå til hæren, og det hjalp ikke, at han gjorde forsøg på at få mig til at blive.



Andreas Bentsen som soldat.

Krigen 1864.

Da krigen udbrød i februar, og efterretningerne kom, at Danevirke var forladt, blev alle slagne med rædsel. Nyt mandskab blev indkaldt til først i marts og deriblandt flere af mine seminariekammerater. Det var næsten umuligt under disse forhold at tænke på eksamenslæsning. En af kammeraterne, Rasmus Olsen en gårdmandssøn fra Bregnerød og jeg blev enige om at vandre hver til sit hjem for at rådføre os med vore forældre om at gå frivilligt med til hæren.

Den 8. marts gik jeg hjem til Kvanløse, hvor jeg fremstillede sagen for min fader; men han var bestemt

imod, at jeg gik frivillig med. Det var håbløst det hele, mente han, og jeg fik ikke hans billigelse. Nu har jeg aldrig gjort min fader imod nogen sinde, når jeg først havde rådført mig med ham; og denne gang tog jeg da også hensyn til hans bestemt udtalte ønske om, at jeg skulde fortsætte mit arbejde. Jeg opgav da foreløbig at mælde mig.

Rasmus Olsen derimod gik med; hans forældre havde to sønner med i krigen forud, men hans moder sagde: „Føler du, at du skal, så gå du kun, min dreng!“

Den 29. juni samme formiddag, som Tyskerne tog Als, var jeg oppe i kultusministeriet for at hente min dimissionsattest. Her fik jeg de første efterretninger om kampen og gik da over i krigsministeriet og mældte mig som frivillig. Jeg blev straks antaget. Jeg var den gang 25 år men havde fået tre års udsættelse med min værnepligt af hensyn til min examen og skulde derfor først til session om efteråret 1864.

Jeg kom nu i baystrøjen og de blå bukser, fik dertil min felthue og en musket med bajonet, og så gik det løs. Jeg blev stukket ind i et kompagni som kun havde felttjeneste og lidt skydning tilbage for at blive kaldt færdig til afgang til hæren. Til dette var jeg vel forberedt. Min gymnastiklærer havde givet mig 30 timers undervisning til examen; han var en fortrinlig lærer, og jeg tog ved af det, han bød, som den bedste. Til examen skulde vi prøves både i almindelig gymnastik, geværgreb, marchøvelser og al fornøden teori for at kunne undervise så vel i disse ting som også i svømning, hvor vi dog kun blev undervist og prøvet i en ophængt svømmesele.

Jeg var en af de ivrigste og holdt mig blandt de bedste. Til examen, hvor vi havde general la Cour som examiner og to kapitajner som censorer, fik jeg mit ug. Jeg

havde nu den fordel at kunde måle mig med mine kompagni-kammerater i alt, hvad de ved min ankomst til kompagniet havde gennemgået.

Ved skydningen med tapriffel gik det mig kun tarveligt; men med minieriffel på 200 alen skød jeg straks tre pletskud. Dermed var min skydning forbi. Vi blev så præsenteret for obersten og skulde derefter sendes til Fyn.

Vi blev nu spurgt, hvad afdeling vi frivillige ønskede at komme til; og jeg mældte mig straks til mit livkorps, 18. regiment. Vi blev nu sendt til Korsør med toget og kom i en damper til Nyborg. På fjorden dampede vi forbi linieskibet „Skjold“, der mandede ræer for os. Vi gik så de fire mil til Odense, og her så jeg første gang en landevejsallé med frugttræer.

I Odense blev vi indkvarteret i byen, og næste morgen afgik vi til Vissenbjerg, hvor vi blev fordelt. Da jeg og nogle andre skulde af sted til 18. regiment, fik jeg, som den gang havde et stort skæg, kommandolisten udleveret, og jeg skulde så føre os til regimentet i Assens. Vi var en snes mand i alt. Jeg kom efter ønske til 6. kompagni, hvor min ven Rasmus Olsen og jeg blev rodekammerater. Vor kompagnichef var dyremaleren kapitajn Madsen, som døde 1911.

Jeg blev indkvarteret på Kærumgård. En hestebås og et godt knippe halm var vort tomands-værelse. Hen mod våbenhvilens udløb, flyttede regimentet til Vedelsborg og omegn. Vort kompagni blev lagt i Husby. Her blev min rodekammerat kommanderet på banevagt. Jeg måtte bære middagsmad ud til ham, og det blev min eneste felttjæneste på Fyn.

Den sidste dag før våbenhvilens udløb, netop som vi forberedte os til at gøre strandvagt, kom en stafet med bud om, at våbenhvilen var forlænget i to dage. Den 2. august kom marchordre for Assens, og så snart

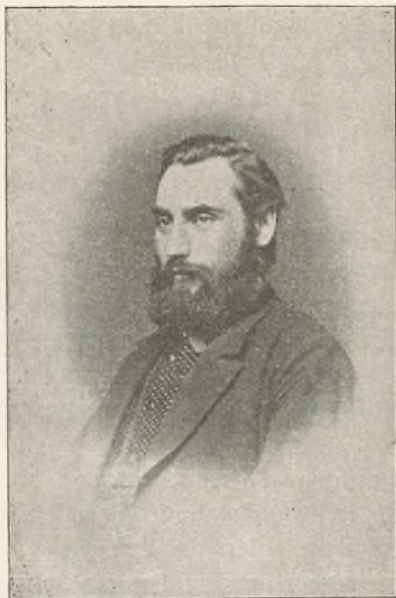
vi nåede der til, gik vi om bord for at afgå til Korsør og derfra videre ad jærnvejen til København. Her blev vi indkvarteret på Sølvgadens kaserne, og i omtrent tre uger gjorde vi nu enten garnisonstjeneste eller gik på fælleden til felttjeneste, indtil en skønne dag alle vi frivillige skulde hjemsendes. Kun to mand gjorde fordring på at blive og aftjæne deres værnepligt sammen med den sidst indkaldte årgang, dette blev bevilliget.

Efter min hjemsendelse fra hæren spurgte jeg Tang, om han nu havde brug for mig.

Hertil svarede han ja; jeg skulde hjælpe begyndende elever på seminariet i enkelte fag, mulig under vise nogle timer ugentlig i den af ham oprettede drengeskole, som dog havde sin egen bestyrer. Ellers skulde jeg være tilsynsførende med de elever, som bode på seminariet; og jeg skulde spise sammen med de af dem, som fik kost. Dette var en ordning, som Tang havde truffet.

Jeg spurgte nu Tang om lønnen for alt dette forskellige arbejde. 100 rdlr. (200 kr.) om året, sagde Tang.

Her for måtte jeg dog betakke mig, og sagde nu Tang farvel. Senere har jeg kun talt med ham et par gange. Jeg sejste nu tilbage til mit hjem og tog ophold der i nogen tid.



Andreas Bentsen som ung.

·IV.

Friskolen i Brøndbyvester.

Kort efter min hjemsendelse fra hæren, kom jeg på ny i skriftlig forbindelse med Ernst Trier. Han tænkte fremdeles på at blive præst og så komme i forbindelse med mig som lærer, således at vi kunde arbejde sammen med ungdommen på en aftenskole. Min fader vilde, at jeg straks skulde søge mig en plads som andenlærer f. ex. i Gentofte; men det blev ikke til noget. Trier ønskede gerne at blive hjælpepræst i Brøndbyvester hos gamle Gunni Busck; og her trængte man også til en lærer. Jeg tog da på Triers anbefaling ud til pastor Busck, hvor jeg fik alle mulige oplysninger om sagen.

Jeg bode i denne tid hos min ven, gamle Børsting, imod at jeg læste matematik med ham; men det kneb med føden. Min mødrene arv 1200 kr., var gået med til examenslæsning, så da den var overstået, og jeg skulde være soldat, ejede jeg kun 6 kr.; men da jeg kunde leve af lønning og brød, blev jeg ved at bevare min lille formue i den følgende tid.

Jeg fik imidlertid nu et lille embede i København fra våren af; det var desværre brødløst. Det bestod i at være kirkesanger for pastor Holger Rørdam, der prædikede for de sårede ved lazarettet på Frederiksberg slot, en enkelt gang brugte vi slotskapellet til en større altergang for de syge og sårede, som var raske nok til at deltage.

Denne gerning var jeg meget glad ved og passede den hele somren igennem undtagen i den korte tid, jeg var soldat på Fyn. Flere af de syge og sårede lærte jeg at kende, blandt andet Johannes Schrøder, broder til Ludvig Schrøder i Askov. Her lærte jeg også at kende fru Ida Trier, tømmerhandler Fritz Triers første hustru. Hun udfoldede daglig en stor, kærlighedsfuld og velsignelsesrig virksomhed ved sygebesøg hos og pleje af soldaterne dér på slottet særlig ved at bringe god og kraftig mad til dem, som var i bedring, og som trængte til bedre kost end den, de fik på sygehuset. Hun gik til velhavende folk mellem Københavns bagere og slagtere og fik dem til at levere hende brød og kød. Hun bad folk som Peder Larsen Skræppenborg i Dons om smør, og han sendte hende hele to tredinger (dritlinger). Hun lavede så til og delte ud blandt dem, som trængte. Hun kendte dem jo.

Jeg fortsatte min gerning her ved lazarettet til først i oktober.

Imidlertid var Ernst Trier bleven afskediget fra sin stilling som feltdegnovre på Fyn. Han fortalte mig,

at jeg kunde komme til Brøndbyvester, hvis jeg vilde oprette en friskole der, ellers blev der nok oprettet et nyt embede. Før krigen havde cand theol. Ludvig Vagner prædiked i Brøndbyerne for pastor Busck. Han var imidlertid bleven feltpræst for krigsfangerne i Tyskland og hertil præsteviet om våren. Trier søgte nu at blive hjælpepræst i Brøndbyvester men fik afslag, fordi Heinrich Beck, der var fordreven fra Angel, foreløbig havde fået denne gerning. H. Beck var broder til fru Busck; han fik et års tid efter embede som præst i Lem ved Ringkøbing.

Jeg var imidlertid bleven enig med sogneforstanderskabet om, at jeg skulde begynde en friskole. Jeg fik lejet et hus i byen, som egnede sig udmærket til formålet; og pastor Busck tilbød mig frit ophold foreløbig til jul og fri middagsmad det første år, imod at jeg skulde læse noget med deres yngste datter Augusta. Jeg tog altså fat.

Jeg fik straks min høvlebænk og mit værktøj hentet hjemme fra Kvanløse, købte materialer og gik straks i gang med at lave borde og bænke foreløbig til den ene skolestue; og inden jul havde jeg alt i orden, så jeg efter juleferien kunde begynde min skole. Knud hertugs dag, d. 7. jan. 1865, begyndte jeg så min friskole med en halv snes drenge. De var alle mellem 9 og 12 år med undtagelse af en eneste, som var 14 år og skulde konfirmeres til påske. Jeg havde denne første vinter kun en skolestue; men af et par høje smalle skabe dannede jeg mig en sofa så lang, at jeg kunde ligge der om natten.

Et stort billede af Frederik d. 7. havde Trier givet mig at pynte op med.

Straks jeg kom til Brøndby, lovede jeg præsten at hjælpe med sange i kirken, hvor hans datter Julie spillede orgel. Jeg lovede derfor at blive i Brøndbyvester

til gudstjænesten juleaften og juledag, inden jeg rejste til Kvanløse. Derved fik jeg i præstegården et juletræ at se; og det var det første, jeg så, skønt jeg den gang var over 25 år. Jeg havde hidtil kun kendt sådanne fra billeder i børnebøger.

Børnene — foreløbig kun drenge — var glade ved at gå i skole hos mig og trak flere kammerater med sig, da vi nåde våren.

Jeg begyndte også en aftenskole for voksne og fik straks så mange, som jeg havde plads til; og alle holdt de trolig ud to gange ugentlig til udgangen af marts. Mange af dem kom igen med andre ny den følgende vinter. Jeg fortalte danmarkshistorie; og så regnede vi og skrev stil; to håndværkere tegnede.

Vi fik også foredrag i gang i almueskolen; og den første, som her talte til os, var Ernst Trier. Han hjalp også til med at få andre ud til os. Termansen kom flere gange i løbet af de år, jeg var der. En gang var Anton Nielsen død og læste højt af sine fortællinger. En anden gang kom tre af vor gode gamle rigsdagsmænd, nemlig Jens Jørgensen, Bjerregård, Kristen Hansen, Vejstrup og Jens Jensen, Trunderup; de to sidste gentog besøget, også fordi de havde lyst til at gæste den gamle præst, som de satte megen pris på.

Mit værktøj var nu stadig i gang i min fritid. Da jeg købte brædder og planker til borde og stole, fik jeg samtidig som gave fra gamle tømmerhandler I. S. Trier også brædder til et nyt dobbelt klædeskab, som endnu gør tjæneste på mine gamle dage. Jeg lejede nu det hele hus tillige med lidt udhus, hvor jeg havde værksted i loen med brædderum ved siden af. Jeg fik også indrettet et loftskammer. Min egen lejlighed bestod af to værelser, køkken og de to skolestuer. Den første sommer fik jeg til min lejlighed lavet to sænge; mens jeg derimod købte mig bord og stole.

Den 1. nvbr. 1865 fik jeg min søster Sine til hjælp i hjem og skole, så nu kunde jeg tage både drenge og piger i skolen. Børneantallet voksede da også stadigt, så vi snart nåede op til ikke mindre end 49 børn. Også aftenskolen udvidedes, idet jeg i to vintre også holdt aftenskole to gange ugentlig i Brøndbyøster skole, hvor det ligeledes gik særdeles godt.

Den første sommer i Brøndbyvester havde jeg besøg af min fader til glæde for os bægge. Jeg havde tre besøg af ham i min seminarietid, første gang, da noget var gået mig imod personligt, anden gang under min sygdom på Frederiks hospital og tredje gang efter nytår 1864, og *da* var det lutter optagethed fra hans side, idet jeg hjemme havde fortalt ham om vore udmærkede lærere og om det liv, jeg derved var draget med ind i. Jeg mindes ham endnu så tydeligt herfra især under et foredrag af Trier om Rekabitterne og hyrderne ved Betlehem samt om de vise fra Østerland Ligeledes gjorde søndagsgudstjenesten i Vartov et uforglemmeligt indtryk på fader. Så vel Grundtvigs mægtige forkyndelse som den livsalige sang, der var, fremkaldte tårer hos ham af bevægelse og glæde. Han glemte det aldrig.

Nu kom han altså til Brøndbyvester for at se, hvordan jeg havde det dør, høre mig holde skole og se, om det lod sig gøre at lade mig få søster Sine derud til hjælp, hvad de gamle præstefolk styrkede ham til.

Denne sommer var Ernst Trier i gang med forberedelserne til sin folkehøjskole i Vallekilde; og dette tog jeg megen del i. Da han begyndte at samle elever i foråret 1865, fik jeg det indrettet således, at der blev et møde pinselørdag-aften i Kvanløse skole hos fader, efter at jeg havde hentet Trier om eftermiddagen ved dagvognen i Holbæk.

Den aften fik Trier indmældt Niels Thordsen fra Kvanløse; senere skaffede vi ham fire elever til deriblandt Jens Mortensen fra Kvanløse og endelig da også Søren Pedersen fra Brøndbyvester — nu gårdmand i Gundestrup.

Påfølgende pinsemorgen kørte jeg så for Trier med faders gamle „Brune“ til Skamstrup præstegård, hvor Trier vilde holde pinse hos sin søster fru Borup.

I Brøndbyvester besluttede jeg at bruge mine sommerferier til at se mig om i mit fædreland, og allerede i 1865 gjorde jeg min første store fodrejse Jeg lavede mig et stort tornyster med fast ramme og med lædike fornedet til forskellige småting (børste, kam, spejl og lign.); under bagklappen var der rum til undertøj m. m.; nål og tråd var heller ikke forglemt, og vel pakket, som det blev, tog jeg det på nakken og vandrede fra Brøndbyvester sydover langs Køgebugt til Køge, videre forbi Vallø slot, hvorfra jeg fik lov til at age med sognefogeden i Hårløv hjem, idet han indbød mig til at overnatte dør; de havde haft kirsebærplukning dør om dagen. Egnen her såvel som på Stevns og sydover udmærker sig ved, at derfra sælges kirsebær i læsvis til prangerne, som kører ind til København med dem. Om aftenen, mens jeg var der, pillede man stilkene af bærrerne, og jeg måtte imens fortælle sagn og synge kæmpeviser for det talrige selskab.

Næste morgen vrandrede jeg ad Tryggevælde, forbi Hellested (åstedet for skuespillet „Elverhøj“). Videre gik turen til Karise, gennem Spjellerup, hvor jeg traf en seminariekammerat, Sejdenfaden, som indbød mig til middag og senere skaffede mig ind på Vemmetofte, hvor jeg så mig godt om ude såvel som inde.

Herfra gik jeg ned til Præstø bugt, hvor jeg kunde se „Høje-Møen“, der foreløbig var min rejses mål. Jeg fulgte bugten til Vindbyholte kro, hvor jeg besluttede

at overnatte. Jeg mældte mig ved krodøren, hvor krokonen stod i samtale med to frøkener til hest; men madammen var spansk; hun viste mig til købmanden i kroen; han havde forpligtelsen til at tage mod „rejsende håndværkssvende“. Men købmanden havde ikke plads til „velklædte mennesker“, sagde han, jeg måtte hellere gå til gæstestuen.

Jeg svarede, at den madam gik jeg ikke til igen, så vilde jeg hellere spørge gårdskarlen, om der var hø på stænget; men så tilbød købmanden mig en sofa med lagen og overdyne, og jeg sov sødelig.

Næste morgen kl. 5 var jeg oppe, betalte min kaffe og gik ned til bugten ved en lille skov; og her holdt jeg morgenvask ved standbredden; mens fiskene slog i vandet og fuglene sang i trætroppene over mit hoved i det herligste sommervejr. Jeg fik mine sager frem: sæbe, håndklæde o. s. v. efter først at have blanket mine sko, og så blæste jeg madammen i Vindbyholte kro et nyt stykke, mens jeg vandrede videre langs bugten forbi Nysø ind til Præstø.

(Fortsættes).

Tak!

Hjærtens tak for alle de mange beviser på vennesind og kærlig deltagelse så vel under Maren Hansens sygdom som ved hendes død og jordefærd!

Sigrid og Povl Hansen.

Niels Hansen.

INDHOLD:

	Side
Meddelelser.....	2
Fra Vallekilde folkehøjskole.....	3
Lærlingebesøget.....	16
Ved sommerskolens slutning 1918.....	17
Nogle minderuner.....	18
Tale ved Maren Hansens jordefærd.....	34
Ved min søsters bære.....	36
Mindetale over Maren Hansen.....	39
Om Maren Hansen I, II og III.....	41
Morgenstemning.....	50
Et og andet fra min Vallekildetid.....	51
Små minder om små ting IV.....	73
„Adam, hvor er du?“.....	84
Optegnelser om mit levned.....	88

